

ධාතු වංශයා

ධම්මවිචය

1. තලාගතස්සාගමනකලා	1
2. පරිනිබ්බානකලා	8
3. ධාතුපරම්පරාකලා	19
4. පකිණ්ණකකලා	26
5. ධාතූනිධානාධිකාරො	34

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිදා.”

(මහා සුඤ්ඤත සූත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - හික්බු ධම්මවිහාරි

(ජවය සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

ධාතුවංසො ධාතුවංසො

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

1. තථාගතස්සාගමනකථා

සම්බුද්ධමතුලං සුද්ධං ධම්මං සඬ්ඝං අනුත්තරං,
නමස්සිත්වා පවක්ඛාමි ධාතුවංසප්පකාසනං;
තික්ඛන්තුමගමා නාටො ලඬ්කාදීපං මනොරමං,
සත්තානං භික්ඛිව්ජන්තො සාසනස්ස වීරට්ඨිතිං.

තත්ථ තික්ඛන්තුමගමා නාටො'ති අනමතග්ගෙ සංසාරවට්ටෙ පරිනාමෙත්වා අප්පතිසරණභාවප්පත්තානං ලොකියලොකුත්තරසුඛනිප්ථාදනභාවෙන නාටො පතිසරණ භූතො භගවා බුද්ධධම්මසඬ්ඝරතනත්තයමග්ගං ආචික්ඛන්තො ලඬ්කාදීපං තික්ඛන්තුං ගතො. තත්ථ පයමගමනෙ තාව බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ පුරත්ථිමාහිමුබො නිසිදිත්වා සුරියෙ අනත්ථමිතෙයෙව මාරබලං විධමෙත්වා, පයමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසඤාණං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ චුතුපපාතඤාණං පත්වා පච්ඡිමයාමාවසානෙ පච්චයාකාරෙ ඤාණං ඔනාරෙත්වා දසබලවතුචෙසාරජ්ජාදි ගුණපතිමණ්ඩිතං සබ්බඤ්ඤාඤාණං පටිච්ඡික්ඛිත්වා බොධිමණ්ඩප්පදෙසෙ අනුක්කමෙන සත්තසත්තාහං විනිනාමෙත්වා අට්ඨමෙ සත්තාහෙ අප්පාලනිග්‍රොධමුලෙ නිසින්නො ධම්මගම්හිරතං පච්චචෙක්ඛනෙන අප්පොස්සුක්කතං ආපජ්ජමානො දසසහස්ස බ්‍රහ්මපරිවාරෙන සහම්පතිමහාබ්‍රහ්මිනා ආයාචිතධම්මදෙසනො හුත්වා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො පඤ්චවග්ගියානං භික්ඛුනං බහුපකාරකං අනුස්සරිත්වා උට්ඨායාසනා කාසීනං පුරං ගන්ත්වා අඤ්ඤාකොණධඤ්ඤප්පමුබ්බෙ අට්ඨාරස බ්‍රහ්මකොට්ඨො අමතං පායෙන්තො ධම්මචක්කං පවත්තෙන්වා පක්ඛස්ස පඤ්චමීයං පඤ්චවග්ගියෙ සබ්බෙපි තෙ අරහන්තෙ පතිට්ඨාපෙන්වා තං දිවසමෙව යසකුලපුත්තස්ස රත්තිභාගෙ සොනාපත්තිඵලං දත්වා පුනදිවසෙ අරහන්තං දත්වා තස්ස සහායකෙ චතුපඤ්ඤාසප්තෙ අරහන්තං පාපෙන්වා ඵලං ලොකෙ ඵකසට්ඨියා අරහන්තෙසු ජාතෙසු චුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා, 'චරථ භික්ඛවෙ වාරික' න්ති භික්ඛු දිසාසු පෙසෙන්වා සයං උරුවෙලං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කප්පාසිකවනසණ්ඨෙ හද්දවග්ගියෙ කුමාරෙ තිංසප්තෙ විනෙන්වා ඵහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බාපෙන්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා අඬ්ඪුඬ්ඪානි පාටිභාරියසහස්සානි දස්සෙන්තො උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්සජටිලපරිවාරෙ තෙහාතිකජටිලෙ විනෙන්තො තත්ථෙව විහාසී. අපරභාගෙ අඬ්ගමගධරට්ඨවාසීනො උරුවෙලකස්සපස්ස මහායඤ්ඤං උපට්ඨාපෙසුං. සො පන ඉච්ඡාචාරාහිභූතො වින්තෙසි? "සවායං මහාසමණො ඉමස්ස සමාගමස්ස

ධාතුවංසො

මජ්ඣෙ ජාටිභාරියං කරෙය්‍ය ලාභසක්කාරො මෙ පරිභාසිස්සති''ති. තස්සෙවං පවත්තඅජ්ඣාසයං ඤාත්වා පාතොව උත්තරකුරුතො භික්ඛං ආහරිත්වා අනොතත්තෙ ආහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා සායන්හ සමයෙ චුස්සපුණ්ණමිඋපොසථදිවසෙ ලඬිකාදිපස්සත්ථාය ලඬිකාදිපමුපාගමි.

තස්ස පන දීපස්ස මහාගඬිගාය දක්ඛිණපස්සෙ ආයාමතො තියොජනෙ පුටුලතො එකයොජනප්පමාණෙ මහානාගවනුය්‍යානෙ යක්ඛසමාගමස්ස මජ්ඣෙ තස්ස උපරි මහියඬිගණුපස්ස පතිට්ඨානට්ඨානෙ ආකාසෙයෙව යීතො වුට්ඨිවාතන්ධකාරං දස්සෙත්වා තෙසං භයං උප්පාදෙසි. තෙ භයෙන උපද්දුතා ''කස්ස නු ඛො ඉමං කම්ම''න්ති ඉතො විතො ඔලොකෙත්තො අද්දසංසු භගවත්තං ආකාසෙ නිසිත්තං. දිස්වාන භගවත්තං අභයං යාවිංසු. තෙසං භගවා ආහ?

''සවෙ තුම්හෙ අභයං ඉච්ඡං මය්හං නිසජ්ජට්ඨානස්ස ඔකාසං දෙථා''ති. සබ්බෙපි තෙ තස්ස නිසජ්ජට්ඨානං අදංසු. භගවා නිසජ්ජාය ඔකාසං ගහෙත්වා තෙසං භයං විතොදෙත්වා තෙහි දිත්තෙ භුමිභාගෙ වම්මඛණ්ඩං පත්ථරිත්වා නිසිදි. නිසිත්තොව පන භගවා වම්මඛණ්ඩං පසාරෙසි. තෙ යක්ඛා භීතතසිතා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අසභමානා සමන්තතො සාගරතීරෙ රාසිභූතා අහෙසුං. සත්ථා ගිරිදීපං ඉද්ධානුභාවෙන ආහරිත්වා දස්සෙසි. තෙසු තත්ථ පතිට්ඨිතෙසු පුන යථාට්ඨානෙව යපෙත්වා පත්ථරිතවම්මඛණ්ඩමිපි සංඛිපි. තස්මිං ඛණෙ තතො තතො දෙවා සන්තිපතිංසු. තෙසං සමාගමෙ ධම්මං දෙසෙසි. අනෙකෙසං පාණකොට්ඨං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨිතා අසඬිබෙය්‍යා අහෙසුං. සුමනකුටෙ පන මහාසුමනදෙවො සොතාපත්තිඵලං පත්වා අත්තතො පුජනීයං භගවත්තං යාවි. භගවා තෙන යාවිතො සීසං පාණිනා පරාමසිත්වා කෙසධාතුංගහෙත්වා තස්ස අදාසි. දත්වා ව පන ලඬිකාදීපං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා පරිත්තං කත්වා ආරක්ඛං සංවිධාය පුන උරුචෙලමෙව ආගතො. සො පන කෙසධාතුයො සුවණ්ණවඬිගොටකෙනාදාය සත්ථු නිසිත්තට්ඨානෙ නානාරතතෙහි විචිත්තං ථූපං පතිට්ඨාපෙත්වා උපරි ඉන්දනීලමණිථුපිකාහි පිදහිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පුජෙත්තො විහාසි. පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති සාරිපුත්තස්ස අත්තෙවාසිකො සරභූ නාම ථෙරො ඛිණාසවො විතකතො ඉද්ධියා තථාගතස්ස ගීවට්ඨිං ආදාය තස්මිං ඉන්දනීලමණිථුපෙ පතිට්ඨාපෙත්වා මෙසවණ්ණපාසාණෙහි ද්වාදසහත්ථං ථූපං කාරාපෙත්වා ගතො. තතො දෙවානම්පියතිස්සරඤ්ඤො භාතා වූළාභයො නාම කුමාරො තමඛිභූතං චෙතියං දිස්වා අභිප්පසන්තො තං පටිච්ඡාදෙත්තො තිංසහත්ථං චෙතියං පතිට්ඨාපෙසි. පුන දුට්ඨගාමණී අභයමහාරාජා තං පටිච්ඡාදෙත්වා අසිතිහත්ථං කඤ්චුකචෙතියං කාරාපෙසි. මහියඬිගණු ථූපස්ස පතිට්ඨානාධිකාරො ඵලං විත්ථාරතො චෙදිතබ්බො?

ධාතුවංසො

බොධිං පත්චාන සම්බුද්ධො බොධිමූලෙ නරාසභො

නිසීදිත්චාන සත්තාහං පාටිභීරං තතො අකා.

තතො පුබ්බත්තරෙ යත්වා පල්ලඬ්ඛා ඊසකෙ ජිනො

අනිමිසෙන තෙත්තෙන සත්තාහං තං උදික්ඛයි.

චඩ්ඛමිත්චාන සත්තාහං චක්ඛමෙ රතනාමයෙ

විචිනිත්වා ජිනො ධම්මං වරං සො රතනාසරෙ.

අප්පාලමිහි සත්තාහං අනුභොසි සමාධිජං

රමිමෙ ච මුචලින්දස්මිං විමුත්තිසුඛමුත්තමං.

රාජායතනමූලමිහි සත්තරත්තින්දිවං වසී

දන්තපොනොදකං සක්කො අදාසි සත්ථුනො තදා.

චතුහි ලොකපාලෙහි සිලාපත්තං සමාහටං චතුක්කමෙකකං කත්වා
අධිට්ඨානෙන නායකො.

වාණිජෙහි තදා දිත්තං මන්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකං

තහිං පන ගහෙත්චාන භත්තකිච්චං අකා ජිනො.

ගණ්හිංසු සරණං තස්ස තපුස්සහල්ලිකා උභො

සරණං අගමුං තෙ තං සත්ථු දිත්තසිරොරුහා.

ගන්ත්චාන තෙ සකං රට්ඨං ථූපං කත්වා මනොරමං

නමස්සිංසු ච පූජෙසුං ද්වෙභාතිකොපාසකා.

ඉති සො සත්තසත්තාහං චිතිනාමෙසි නායකො?

බ්‍රහ්මනා යාචිතො සත්ථා ධම්මචක්කං පචත්තිතුං.

තතො බාරාණසිං ගන්ත්වා ධම්මචක්කං පචත්තියි

කොණ්ඩඤ්ඤො දෙසිතෙ ධම්මෙ සොතාපත්තිඵලං ලභී.

ධාතුවංසො

බ්‍රහ්මානෝ'ට්ඨාරසකොට්ඨි දෙවතා ච අසඬ්ඛියා

සොතාපත්තිඵලං පත්තා ධම්මවක්කෙ පවත්තිතෙ.

පත්තො පාටිපදෙ වජ්ජො හද්දියො දුතියෙ ඵලං,
තතියෙ ච මහානාමො අස්සජී ච චතුත්ථියං.

තෙ සබ්බෙ සන්නිපාතෙත්වා පඤ්ච'මෙ පඤ්චවග්ගියෙ,
අනත්තසුත්තං දෙසෙත්වා බොධියග්ග ඵලෙන තෙ.

බොධිං පාපෙත්වා පඤ්චාහෙ යසත්ථෙරාදිකෙ ජනෙ,
තතො මග්ගන්තරෙ තිංසකුමාරෙ හද්දවග්ගියෙ.

උරුවෙලං තතො ගන්ත්වා උරුවෙලාය සඤ්ඤිතං,
උරුවෙලෙනානුඤ්ඤාතො උරුවෙලනාගං දමී.

තං තං දමී ජිනො නාගං දමනෙන උරාදිගං,
තථාගතං නිමන්තිංසු දිස්වා තෙ පාටිභාරියං.

ඉධෙව වනසංඤ්ඤිතං විහාරෙත්වා මහාමුතී,
උපට්ඨාහාමසෙ සබ්බෙ නිව්චහත්තෙන තං මයං.

උරුවෙලකස්සපස්ස මහායඤ්ඤෙ උපට්ඨිතෙ,
තස්ස'ත්තතො නාගමනෙ ඉච්ඡාචාරං විජානිය.

උත්තරකුරුතො භික්ඛං හරිත්වා දිපදුත්තමො,
අනොතත්තදහෙ භුත්වා සායන්හ සමයෙ සයං.

බොධිතො නවමෙ මාසෙ චුස්සපුණ්ණමියං ජිනො,
ලඬ්ඤාදීපං විසොධෙතුං ලඬ්ඤාදීපමුපාගමී.

යක්ඛෙ දමිත්වා සම්බුද්ධො ධාතුං දත්වාන නායකො,
ගන්ත්වාන උරුවෙලං සො වසී තත්ථ වනෙ ජිනො.

පඨමගමනකථා සමත්තා.

දුතියගමනෙ පන බොධිතො පඤ්චමෙ වස්සෙ ජෙතවනමහාවිහාරෙ
වසන්තො චූළොදර'මහොදරානං මාතුලභාගිනෙය්‍යානං නාගානං
මණිපල්ලඬ්ඤං නිස්සාය සඬ්භාමං පච්චුපට්ඨිතං දිස්වා සයං පත්තච්චරමාදාය
චිත්තමාසස්ස කාලපක්ඛෙ උපොසථදිවසෙ නාගදීපං ගන්ත්වා තෙසං

ධාතුවංසො

සඬගාමමජ්ඣෙ ආකාසෙ නිසින්තො අන්ධකාරං අකාසි. තෙ අන්ධකාරාහිභූතෙ සමස්සාසෙත්වා ආලොකං දස්සෙත්වා අත්තනො සරණභූතානං තෙසං සාමග්ගිකරණත්ථං ඵලහරිතරුක්ඛං වාලෙන්තො විය ධම්මං දෙසෙසි. තෙ උභොපි ධම්මෙ පසිදිත්වා තම්පි පල්ලඬකං තථාගතස්ස අදංසු. භගවා පල්ලඬකෙ නිසින්තො දිබ්බන්තපානෙහි සන්තප්පිතො භත්තානුමොදනං කත්වා අසිතිකොට්ඨො නාගෙ සරණෙසු ව සිලෙසු ව පතිට්ඨාපෙසි. තස්මිං සමාගමෙ මහොදරස්ස මාතුලො මණිඅක්ඛිකො නාම නාගරාජා භගවන්තං පුත කල්‍යාණිදෙසමාගමනත්ථං. අයාචි. භගවා පත තුණ්හිභාවෙන අධිවාසෙත්වා “ජෙනවනමෙව ගතො.

ඵවඤ්ඤි සො නාගදීපං උපෙතො,
මාරාහිභූ සබ්බවිදු සුමෙධො;
දමෙත්ව නාගෙ කරුණායුපෙතො,
ගන්ත්වා වසි ජෙනවනෙ මුනින්දො.

දුතියගමනකථා සමත්තා.

තතියගමනෙ පත බොධිතො අට්ඨමෙ වස්සෙ ජෙනවනමහාවිභාරෙ විහරන්තො භගවා? “මම පරිනිබ්බානතො පච්ඡා තම්බපණ්ණිදීපෙ සාසනං පතිට්ඨහිස්සති, සො දීපො බහු භික්ඛුභික්ඛුනීඋපාසකොපාසිකාදි අරියගණසෙවිතො කාසාවපජ්ජොතො භවිස්සති, මය්හං චතුන්තං දායාධාතුනං අන්තරෙ ඵකා දායා ව දක්ඛිණඅක්ඛධාතු ව නලාටධාතු ව රාමගාමවාසිහි ලද්ධො ඵකකොට්ඨාසො ව අඤ්ඤෙ බහුසරිරධාතු ව කෙසධාතුයො ව තත්ථෙව පතිට්ඨහිස්සන්ති අනෙකානි සඬසාරාමසහස්සානි ව. බුද්ධධම්මසඬසරතනෙ පතිට්ඨිතසද්ධො මහාජනො භවිස්සති. තස්මා ලඬකාදීපං ගන්ත්වා තත්ථ සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා ආගන්තුං වට්ටති “ති වින්තෙත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි? “ආනන්ද චතුපට්ඨසම්භිද්දපත්තානං පඤ්චසතමහාඛිණාසවානං භික්ඛූනං පටිවෙදෙසි. අම්හෙහි සද්ධිං ගන්තබ්බං “න්ති. ආනන්දත්ථෙරො කපිලවත්ථුකොළිය නගරවාසිනං පඤ්චසතමහාඛිණාසවානං භික්ඛූනං පටිවෙදෙසි. තෙ පටිවෙදිතා පඤ්චසතඛිණාසවා පත්තචීවරධාරා හුත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානා අට්ඨංසු. සත්ථුතො පත සලලාය නාම

ගන්ධකුටියා

අවිදුරෙ

රත්තසෙනනීලුප්පලකුමුදපදුමපුණ්ඩරිකසතපත්තසහස්සපත්තජලපෙති
සොගන්ධික නානාපුප්ඵෙහි සඤ්චන්තා, සුභසොපානා,
පසාදිතසමතිත්තිකකාකපෙය්‍යසුරමණියසීතලමධුරොදකා
සුචුල්ලපුප්ඵලධාරිත

නානාවිධවිත්තසාලසලලවම්පකාසොකරුක්ඛානාගරුක්ඛාදීහි

සුසජ්ජිතභූමිපදෙසා අච්චන්තරමණියා පොක්ඛරණි අත්ථි. තත්ථ අධිවත්ථො

ධාතුවංසො

මහානුභාවො සුමනොනාම නාගරාජා සොළසහස්සමත්තාහි නාගමාණවිකාහි පරිවුතො මහන්තං සිරිසම්පත්තිං අනුභවමානො තථාගතස්ස රූපසොහග්ගප්පත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙන්වා මහන්තං සුඛසොමනස්සං අනුභවමානො අත්තනො මාතරං නන්දනාගමානවිකං ගරුට්ඨානෙ ය්පෙත්වා තස්සා වෙය්‍යාවච්චං කුරුමානො තස්මිංයෙව පොක්ඛරණිං අප්ඤ්ඤාචසති. සත්ථා පන අත්තනො ගමනං සංවිධානානන්තරෙ සුමනං නාගරාජානං අවිදුරෙ යිතං ආමන්තෙන්වා සපරිවාරො ආගච්ඡා හීති ආහ. සො සාධුති සම්පට්ඨිත්වා අත්තනො පරිවාරෙ ඡකොට්මත්තෙ නාගෙ ගහෙන්වා සුපුප්පිතවම්පකරුක්ඛං තථාගතස්ස සුරියරංසිනිවාරණත්ථං ඡත්තං කත්වා ගණ්හි. අථ භගවා රවිරස්මිපත්ථට්ඨවණ්ණපබ්බතො විය විරොචමානො අත්තනො පත්තචීවරමාදාය ආකාසං අබ්භූග්ගඤ්ඤි. සත්ථාරං පරිවාරෙන්වා යීතා තෙ පඤ්චසතඛිණාසවාපි සකං සකං පත්තචීවරමාදාය ආකාසං උග්ගන්ත්වා සත්ථාරං පරිවාරයිංසු. සත්ථා පඤ්චසතඛිණාසවපරිවුතො විසාඛපුණ්ණමුපොසථදිවසෙ කල්‍යාණියං ගන්ත්වා මහාරහෙ මණ්ඩපමජ්ඣෙ පඤ්ඤත්තවර බුද්ධාසනෙ පඤ්චසතඛිණාසවපරිවුතො භුත්වා නිසීදි.

අථ මණිඅක්ඛිකො නාම නාගරාජා බුද්ධපමුඛං භික්ඛු සඬ්ඝං අනෙකෙහි දිබ්බෙහි ඛජ්ජභොජ්ජෙහි සත්තප්පෙන්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තස්ස භත්තානුමොදනං කත්වා සුමනකුටෙ පදලඤ්ඡනං දස්සෙන්වා තස්මිං පබ්බතපාදෙ අනෙකපාදපාකිණ්ණභූමිප්පදෙසෙ නිසීන්තො දිවාච්ඡාරං කත්වා තතො වුට්ඨාය දිස්වාපිචෙතියට්ඨානෙ සමාපත්තිං සමාපජ්ජී. මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා සතවාරං සහස්සවාරං සඬකම්පි. තත්ථ මහාසෙනං නාම දෙවපුත්තං ආරක්ඛත්ථාය නිවත්තෙන්වා තතො වුට්ඨාය මහාථුපට්ඨානෙ තට්ඨෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජී. මහාපථවී තට්ඨෙව කම්පි. තත්තාපි විසාලරූප දෙවපුත්තං ආරක්ඛං ගණ්හනත්ථාය ය්පෙත්වා තතො වුට්ඨාය ථූපාරාම චෙතියට්ඨානෙ තට්ඨෙව නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජී. මහාපථවී තට්ඨෙව කම්පි. තත්ථ ච පථවිපාල දෙවපුත්තං ආරක්ඛත්ථාය. නිවත්තෙන්වා තතො වුට්ඨාය මරිචවට්ඨිචෙතියට්ඨානං ගන්ත්වා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සමාපත්තිං අප්පයි. පථවී තට්ඨෙව කම්පි. තස්මිං යානෙ ඉන්දකදෙවපුත්තං ආරක්ඛං ගණ්හනත්ථාය ය්පෙසි. තතො වුට්ඨාය කාවරගාමචෙතියට්ඨානෙ තට්ඨෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජී. පථවී තට්ඨෙව කම්පි. (තස්මිං යානෙ මහාසොස දෙවපුත්තං ආරක්ඛං ගණ්හනත්ථාය නිය්‍යාදෙසි) එතස්මිං මහාචෙතියට්ඨානෙ මහාසොසං නාම දෙවපුත්තං ආරක්ඛං ගහණත්ථාය නිවත්තෙන්වා තතො වුට්ඨාය තිස්සමහාවිහාරචෙතියට්ඨානෙ තට්ඨෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජී. පථවී තට්ඨෙව කම්පි. තත්ථ මණිමෙඛලං නාම දෙවධීතරං ආරක්ඛං ගාභාපෙන්වා තතො නාගමහාවිහාරචෙතියට්ඨානෙ තට්ඨෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජී. පථවී තට්ඨෙව කම්පි. තස්මිම්පි මහින්දං නාම දෙවපුත්තං ආරක්ඛං ගහණත්ථාය ය්පෙසි. තතො වුට්ඨාය මහාගඬගාය දක්ඛිණදිසාභාගෙ සෙරු නාම දහස්ස අන්තෙ වරාහ නාම

ධාතුවංසො

සොණ්ඩිමත්ථකෙ අතිමනොරමං උදකබුබුළුකෙලාසකුටපටිභාගං චෙතියං පතිට්ඨහිස්සති'ති පඤ්චසතඛිණාසවෙහි සද්ධිං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජි. බහලසනමහාපථවි පරිබහමිතකුම්භකාරවක්කං විය පහින්තමදමහා හත්ථිනාගස්ස කුඤ්චනාදකරණං විය උච්ඡුකොට්ටන යන්ත-මුඛසද්දො විය (ව) සතචාරං සහස්සචාරං නදමානා සොමනස්සජ්ජත්තා විය සකලලඬිකාදීපං උන්නාදං කුරුමානා සංකම්පි. තතො වුට්ඨාය සුමනනාගරඤ්ඤො හත්ථෙසු ධීත වම්පකරුක්කතො පුජ්චානි ආදාය තත්ථ පුජෙත්වා පුනජ්ජනං තං ඔලොකෙසි. සො සත්ථාරං වන්දිත්වා මයා හන්තෙ කිං කත්තබ්බන්ති පුච්ඡි. ඉමස්ස යානස්ස ආරක්ඛං කරොහීති ආහ. සො තං සුත්වා හන්තෙ තුම්භාකං ගන්ධකුටිං මම ආරක්ඛං කරොන්තස්ස රූපසොහග්ගජ්ජත්තං අසීත්තානුබ්බාඤ්ජනබ්බාමජ්ජහාද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණවිචිත්තං දස්සනානුත්තරියභූතං පස්සන්තස්ස මනොසිලාතලෙ සීහනාදං නදන්තො තරුණසීහො විය ගජ්ජන්තො පාචුස්සකමහාමෙසො විය ආකාසගඬිගං ඔතරන්තො විය රතනදාමං ගන්ථෙත්තො විය ව අට්ඨඬිගසමන්තාගතං සවතීයසරං විස්සජ්ජෙත්වා බ්‍රම්භසොසං නිච්ඡාරෙත්තො නානානායෙහි විචිත්තකථං කථයමානානං සවනානුරිත්තයභූතං සංසාරණ්ණවනිමුග්ගානං තාරණසමත්ථං මධුර ධම්මදෙසනං සුණන්තස්ස, ඤාණිද්ධියා කොට්ඨජ්ජත්තෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයො අසීතිමහාසාවකෙ පස්සන්තස්ස, තත්ථෙව මය්හං වසනං රුච්චති. න සක්කොම් අඤ්ඤත්ථ තුම්භෙහි විනා වසිතුන්ති ආහ. හගවා තස්ස කථං සුත්වා නගරාජ, ඉමං පදෙසං තයා චිරං වසිතට්ඨානං. කකුසන්ධස්ස හගවතො ධාතු ඉමස්මිංයෙව යානෙ පතිට්ඨිතා, ත්වමෙව තස්මිං කාලෙ වරනිද්දො නාම නාගරාජා හුත්වා තස්සා ධාතුයා ආරක්ඛං ගහෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජං කරොන්තො චිරං විහාසි. පුන කොණාගමනස්ස හගවතො ධාතු ඉමස්මිංයෙව යානෙ පතිට්ඨිතා ත්වමෙව තස්මිං කාලෙ ජයසෙනො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා තස්සා ධාතුයා ආරක්ඛං ගහෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජං කත්වා තත්ථෙව චිරං විහාසි. පුන කස්සපස්ස හගවතො ධාතු ඉමස්මිංයෙව යානෙ පතිට්ඨිතා. ත්වමෙව තස්මිං කාලෙ දීඝසාලො නාම නාගරාජා හුත්වා තාය ධාතුයා ආරක්ඛං ගහෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජං කරොන්තො විහාසි. මයි පන පරිනිබ්බුතෙ කාකචණ්ණනිස්සමහාරාජා මය්හං නලාටධාතුං ඉමස්මිංයෙව යානෙ පතිට්ඨාපෙස්සති, තස්මා ත්වං ඉමස්ස යානස්ස ආරක්ඛං කරොහීති වත්වා පඤ්චසිලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා පඤ්චසතඛිණාසවෙහි සද්ධිං චෙතියට්ඨානං පදක්ඛිණං කත්වා ත්වං අජ්ජමත්තො හොහීති වත්වා ආකාසං උජ්ජන්තිත්වා ජෙතවනමෙව ගතො.

තස්ස පන නාගරඤ්ඤො මාතා ඉන්ද්‍රමානවිකා නාම ආගන්ත්වා තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං ධීතා, හන්තෙ මම පුත්තො සුමනො නාම නාගරාජා කුහින්ති ආහ. තව පුත්තො තම්බපණ්ණිදීපෙ මහාවාලුකගඬිගාය දක්ඛිණභාගෙ සෙරු නාම දහස්ස සමීපෙ වරාහ නාම සොණ්ඩියං සමාධි අජ්ජිතත්තා අත්තනො

ධාතුවංසො

පරිවාලෙ ඡකොට්ඨත්තෙ නාගෙ ගහෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා හත්තෙ ඉතො පටියාය තුම්භාකං දස්සනං දුල්ලහං, ඛමට් මෙති අව්වයං දෙසෙත්වා මහතිං නාගසම්පත්තිං ගහෙත්වා පුත්තස්ස සුමනනාගරාජස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා මහතිං ඉස්සරියසම්පත්තිං අනුභවන්ති තත්ථෙව ආරක්ඛං ගහෙත්වා චිරං විහාසී.

මහාපඤ්ඤො මහාසද්ධො මහාවීරො මහාඉසී,
මහාබලෙන සම්පන්නො මහත්තගුණභූසිතො;
ගන්ත්වාන තම්බපණ්ණිං සො සත්තානුද්දයමානසො,
ගන්ත්වා නාගවරං දීපං අගා ජෙතවනං විදු.

අතිසයමතිසාරො සාරදානං කරොන්තො,
අතිඅධිරමණියො සබ්බලොකෙකතෙත්තො;
අතිගුණධරණියො සබ්බසත්තෙ තමග්ගං,
අතිවිපුලදයො තානෙතුමාගා සුදීපං.

තතියගමනකථා සමත්තා.

ඉති අරියජනපසාදනත්ථාය කතෙ ධාතුවංසෙ තථාගතස්ස ගමනං නාම පටිමො පරිච්ඡෙදො.

ආගන්ත්වා තම්බපණ්ණිං සො සත්තානුද්දයමානසො

පුන ගන්ත්වා නාගදීපං අගා ජෙතවනං වරං

අතිසයමතිසාරො සාරදානෙක රත්තො

අතිධිතිරමණියො සබ්බලොකෙකතෙත්තො

අතිගුණරමණියං සබ්බසත්තෙකමග්ගං

අතිවිපුලදයත්තා ලඬිකමාගා සුදීපං

ඉති සීහළභාසාය කතෙ ධාතුවංසෙ දිස්සතෙ.

2. පරිනිබ්බානකථා

සත්ථා පන තතො පඤ්චවත්තාලිසවස්සානි තිපිටකපරියත්තිධම්මං දෙසෙත්වා වෙනෙය්‍යජනෙ සංසාරතො චතුඅරියමග්ගඵලපටිලාභවසෙන උද්ධාරෙත්වා නිබ්බානෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පච්ඡිමෙ කාලෙ වෙසාලිනගරං උපනිස්සාය වාපාලවෙතියං නිස්සාය විහරන්තො මාරෙන පරිනිබ්බානත්ථාය

ධාතුවංසො

ආරාධිතො සතො සම්පජානො ආයුසඬ්ඛාරෙ විස්සජ්ජෙසි. තස්ස විස්සට්ඨභාවං ආනන්දොයෙව අඤ්ඤාසි. අඤ්ඤො කොච්චි ජානන්තො නාම නත්ථි. තස්මා භික්ඛුසඬ්ඝමිජි ජානාපෙස්සාමිති ජෙනවනමභාවිහාරං ගන්ත්වා සබ්බං භික්ඛුසඬ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා භික්ඛුවෙ තථාගතස්ස න චිරස්සෙව තිණ්ණං මාසානං අවචයෙන පරිනිබ්බානං භවිස්සති, තුම්හෙ සත්තතිංසබ්බොධි පක්ඛියධම්මෙසු සමග්ගා හුත්වා එකීභාවා හොථ, තුම්හෙ විවාදං මා කරොථ. අප්පමාදෙන තිස්සො සික්ඛා සම්පාදෙථාති වත්වා පුන දිවසෙ වෙසාලියං පිණ්ඩාය වරින්වා පිණ්ඩපාතා පටික්කමිත්වා භණ්ඩගාමං ගතො. භණ්ඩගාමතො හත්ථිගාමං හත්ථිගාමතො අම්බගාමං අම්බගාමතො ජම්බුගාමං ජම්බුගාමතො නිග්‍රොධගාමං නිග්‍රොධගාමතො හොගනගරං හොගනගරතො පාචානගරං පාචානගරතො කුසිනාරානගරං පත්තො. තත්ථ යමකසාලානමත්තරෙ ධීතො ආනන්දන්ථෙරං ආමන්තෙත්වා උත්තරසීසකං කත්වා මඤ්චකං පඤ්ඤාපෙභි කිලන්තොස්මි ආනන්ද නිපජ්ජිස්සාමි'ති ආහ. තං සුත්වා ආනන්දන්ථෙරො උත්තරසීසකං කත්වා මඤ්චකං පඤ්ඤාපෙත්වා චතුග්ගුණං සඬ්ඝාටිං අත්ථරින්වා පඤ්චවත්තාලීසවස්සානි අසයිතබ්බද්ධසෙය්‍යං සයන්තො දක්ඛිණපස්සෙන සතො සම්පජානො අනුට්ඨානසඤ්ඤං මනසිකරින්වා සීහසෙය්‍යං කජ්ජෙසි.

අතීතමද්ධාන භවෙ වරන්තො,
අනන්තසත්තෙ කරුණායුපෙතො;
කත්වාන පුඤ්ඤානි අනප්පකානි,
පත්තො සිවං ලොකහිතාය නාථො.

එවං හි සො දසබ්බොපි විහීනථාමො,
යමස්ස සාලාන නිපජ්ජි මජ්ඣෙ;
කත්වාන සඤ්ඤඤ්භි අනුට්ඨභානං,
ස ඉද්ධිමා මාරමුඛං පට්ටියො.

තස්මිං බණ්ණ සමකසාලා සුපුප්ඵිතා අහෙසුං. න කෙවලං යමකසාලායෙව සුපුප්ඵිතා, අථ බො දසසහස්සි ලොකධාතු චක්කවාලෙසු සාලරුක්ඛාපි පුප්ඵිතා. න සාලරුක්ඛායෙව සුපුප්ඵිතා, අථ බො යං කිඤ්චි පුප්ඵ්‍රපගඵ්ලපග රුක්ඛජාතං සබ්බමිජි පුප්ඵඤ්ච ඵලඤ්ච ගණ්භි. ජලෙසු ජලපද්‍රමානි ඵලෙසු ඵලපද්‍රමානි බන්ධෙසු බන්ධපද්‍රමානි සාබාසු සාබාපද්‍රමානි ලතාසු ලතාපද්‍රමානි ආකාසෙ ඔලම්බපද්‍රමානි පිට්ඨිපාසාණෙ හින්දින්වා සතපත්තපද්‍රමානි සුපුප්ඵිතානි අහෙසුං. පට්ටිතො යාව බ්‍රහ්මලොකො තාව දසසහස්සි චක්කවාලා එකමාලාගුණා විය අහෙසුං. දෙවා ආකාසතො දිබ්බමන්දාරවපාරිච්ඡත්තකකොච්චාරපුප්ඵානි ච වන්දනවුණ්ණානි ච සමාකිරන්ති. දිබ්බතුරියසඬ්ගිතියො ච අන්තලික්ඛෙ පවත්තන්ති. අනෙකානි අච්ඡරියසහස්සානි අහෙසුං. එවං පූජාවිසෙසෙ

ධාතුවංසො

පවත්තමානෙ පයමයාමෙ සුභද්දපරිබ්බාජකං විනෙන්වා මජ්ඣිමයාමෙ දසසහස්සි ලොකධාතු දෙවතානං අනුසාසිත්වා පච්ඡිමයාමාවසානෙ පයමජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය දුතියජ්ඣානං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජී. තතො වුට්ඨාය ආකාසානඤ්චායනනං විඤ්ඤාණඤ්චායනනං ආකිඤ්චඤ්ඤායනනං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජී. තතො වුට්ඨාය පයමජ්ඣානං දුතියජ්ඣානං තතියජ්ඣානං චතුත්ථජ්ඣානඤ්ච සමාපජ්ජී. තතො වුට්ඨාය එත්ථත්තරතො අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතූයා පරිනිබ්බායි.

මහාමොහතමං හන්ත්වා සත්තානං හදයස්සිතං,
රච්චි ජොතමානො සො ලොකස්ස අනුකම්පකො;
වස්සානි පඤ්චතාලීසං කත්වා සත්තහිතං බහුං,
අධුනා අග්ගික්ඛන්ධොව පරිනිබ්බායි සො ජිනො.

එවං පන භගවති පරිනිබ්බුතෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තො තථාගතස්ස සරීරජපමාණං වරදොණිං රතනෙහි මාපෙත්වා විසුද්ධකජ්ජාසෙහි තථාගතස්ස සරීරං වෙදෙත්වා රතනදොණියං පක්ඛිපිත්වා ගන්ධනෙලෙහි පුරෙත්වා අපරාය දොණියා පිදහිත්වා සබ්බගන්ධදාරුචිතකං කත්වා යෙභුයොයන දෙවතායො ලොහිතචන්දනසට්ඨකායො ආදාය චිතකායං පක්ඛිපිත්වා අග්ගිං ගාභාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. කස්මා? මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනාගතත්තා. සො ආයස්මා මහාකස්සපත්ථෙරො යෙභුයොයන බහුන්තං දෙවතානං පියො මනාපො. ථෙරස්ස හි දානං දත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තානං පමාණො නාම නත්ථී. තස්මා දෙවතා තස්මිං සමාගමෙ අත්තනො කුලුපගත්ථෙරං අදිස්වා අම්භාකං මහාකස්සපත්ථෙරො කුහින්ති ඔලොකෙන්තො අත්තනො පරිවාරෙහි පඤ්චමත්තෙහි හික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මග්ගං පටිපන්නොති ඤත්වා යාව ථෙරො ඉමස්මිං න සම්පත්තො චිතකං තාව න පජ්ජලතුති අධිට්ඨහිංසු. තස්මිං කාලෙ ථෙරො යෙභුයොයන තෙරසධුතඨගධරෙහි පඤ්චමත්තෙහි හික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ආගන්ත්වා චිතකං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා පාදපස්සෙ ධීතො, හන්තෙ තුම්භාකං දස්සනත්ථාය ඉතො කජ්ජසහස්සමත්ථකෙ පදුමුත්තරසත්ථුතො පාදමුලෙ අහිනීභාරතො පට්ඨාය අවිජ්ඣිත්වා ආගතො. ඉදානි මෙ අවසානදස්සනත්ති පාදෙ ගහෙත්වා චන්දිතුං අධිට්ඨාසි.

මහාකස්සපථෙරො සො හික්ඛුසඨසපුරක්ඛතො;
එකංසං චීවරං කත්වා පග්ගහෙත්වාන අඤ්ජලිං.

පදක්ඛිණඤ්ච තික්ඛත්තුං කත්වා යත්වා පදන්තිකෙ;
පතිට්ඨහන්තු සීසෙ මෙ ජීනපාදෙති'ධිට්ඨහි.

සභාධිට්ඨානං චිතකා දුස්සානි ච විහින්දිය;

ධාතුවංසො

නික්බමිංසු තදා පාදා සනමුත්තොව වන්දිමා.

උහො හත්ථෙහි පග්ගස්භ යිපෙත්වා අත්තනො සිරො;
වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ බමාපෙත්වා විසජ්ජයි.

පුණ්ණුවන්දො යථා අබ්භං චිතකං පාවිසි තදා;
ඉදං අච්ඡෙරකං දිස්වා රවං රචි මහාජනො.

උට්ඨහිත්වාන පාවිනා වන්දො අත්ථඨිගතො යථා;
පාදෙ අන්තරධායන්තෙ අරොදිංසු මහාජනා.

තදා මල්ලරාජානො භගවතො සරීරකිච්චං කරිස්සාමාති වත්වා
නානාවත්ථාහරණානි නිවාසෙත්වා පරිවාරයිංසු. තතො රාජානො මනුස්සා ච
අග්ගිං දාතුං ආරභිංසු. තදා සක්කො? මයි පන පරිනිබ්බුතෙ සක්කො දෙවරාජා
මණිජොතිරසං පසාරෙත්වා නික්බන්තඅග්ගිනා මම සරීරකිච්චං කරිස්සති.
මණිඅග්ගිනො අවසානෙ මනුස්සා අග්ගිං කරිස්සන්තිති. එවං බුද්ධවචනං
පරිභාවෙත්වා නික්බන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා භගවතො සරීරකිච්චං කත්වා
සමන්තතො උට්ඨහතුති අධිට්ඨති.

තස්මිං බණෙ සයමෙව චිතකං අග්ගි ගණ්හි. සරීරං පන භගවතො
ඤ්ඤායාමානං ඡවිචම්මමංසනහාරුඅට්ඨිඅට්ඨිමිඤ්ජං අසෙසෙත්වා
සුමනමකුලමුත්තාරාසිසදිසමෙව ධාතූයො අවසෙසා අහෙසුං.

පරිනිබ්බුතකාලෙපි සකලං කලුනං අහු;
පරිදෙවො මහා ආසි මහී උදියනං යථා.

දෙවතායානුභාවෙන සත්ථුනො චිතකො සයං;
තතො එකජ්ජහාරෙන පජ්ජලිත්ථ සමන්තතො.

යඤ්ඤ අබ්භන්තරං දුස්සං යං දුස්සං සබ්බබාහිරං
දුස්සෙ ද්වෙව න ඤායිංසු තෙසං දුස්සානමන්තරො;

යථා නිරුද්ධතෙලස්ස න මසි න ච ඡාරිකා;
එවමස්ස න දිස්සති බුද්ධගත්තස්ස ඤායතො.

සුමනමකුලසභාවා ච ධොතමුත්තාහමෙව ච;
සුවණ්ණවණ්ණසංකාසා අවසිස්සංසු ධාතූයො.

දායා වතස්සො උණ්හීසං අක්ඛකා ද්වෙව ච සත්තිමා;
න විකිණ්ණා තතො සෙසා විජ්ජකිණ්ණාව ධාතූයො.

ධාතුවංසො

අහොසි තනුකා ධාතු සාසපබ්ජමත්තිකා;
ධාතූයො මජ්ඣමා මජ්ඣෙහින්නතණ්ඩුලමත්තිකා.

ධාතූයො මහති මජ්ඣෙහි හින්තමුග්ගප්පමාණිකා;
ධාතුවණ්ණා තයො ආසුං බුද්ධාධිට්ඨානතෙජසා.

සාරිපුත්තස්ස ථෙරස්ස සිස්සො සරභුනාමකො;
ආදාය ජිනගීවට්ඨිං චිතකාතොව ධාතු සො.

සද්ධිං සිස්සසහස්සෙන චෙතියෙ මහියඬිගණේ;
යථෙත්වා චෙතියං කත්වා කුසිනාරමගා මුනි.

ජලභිඤ්ඤො වසිප්පත්තො ඛෙමො කාරුණිකො මුනි;
සහසා චිතකාතොව වාමදායං සමග්ගහී.

ආකාසතො පතිත්වාපි නික්ඛමිත්වාපි සාලතො;
සමන්තතොම්බුමුග්ගන්ත්වා නිබ්බාපෙසුං ජලානලං.

මල්ලරාජගණා සබ්බෙ සබ්බගන්ධොදකෙන තං;
චිතකං ලොකනාථස්ස නිබ්බාපෙසුං මහෙසිනො.

එවං පන සබ්බලොකෙ කරුණාධිකො සම්මාසම්බුද්ධො
වෙසාබ්භුණ්ණමුපොසථෙ අඬිගාරදිවසෙ පරිනිබ්බුතො. දෙවමනුස්සානං
සඬිගහකරණත්ථාය යමකසාලානමන්තරෙ චිතකං සත්තරත්තින්දිවං වසී.
තතො වීසං හත්ථසතිකස්ස උපරි සත්තරත්තින්දිවං වසී. යාව
අග්ගිපරිනිබ්බාපනං සත්තරත්තින්දිවං හොති.

තතො සත්තදිවසානි කුසිනාරායං මල්ලරාජපුත්තෙසු ගන්ධොදකෙන
චිතකං නිබ්බාපයමානෙසු සාලරුක්ඛතො උදකධාරා නික්ඛමිත්වා චිතකං
නිබ්බාපයිංසු. තතො දසබ්බලස්ස ධාතූයො සුවණ්ණවඬිගොටකෙ පක්ඛිපිත්වා
අත්තතො නගරෙ සන්ථාගාරෙ යථෙත්වා සත්තිපඤ්ජරං කත්වා ධනුපාකාරෙහි
පරික්ඛිපාපෙත්වා සත්තාහං නච්චගීතවාදිතගන්ධමාලාදීහි මල්ලරාජපුත්තා
සක්කාරං කරිංසු.

තතො තෙ මල්ලරාජානො රම්මං දෙවසහොපමං;
සබ්බථා මණ්ඩුයිත්වාන සන්ථාගාරං තතො පන.

මග්ගං අලඬිකරිත්වාන යාව මකුටචෙතියා;
හත්ථික්ඛන්ධෙ යථෙත්වාන හෙමදොණිං සධාතුකං.

ධාතුවංසො

ගන්ධාදීහිපි පූජෙත්වා කීළන්තා සාධුකීළිතං;
පවෙසෙත්වාන නගරං සන්ථාගාරෙ මනොරමෙ.

දසභූමස්මිං පල්ලඬිකෙ යපෙත්වා ජීනධාතූයො;
උස්සයුං තෙ තදා ඡත්තෙ සන්ථාගාරසමන්තතො.

හත්ථිහි පරික්ඛිපාපෙසුං තතො අස්සෙ තතො රථෙ,
අඤ්ඤා'ඤ්ඤං පරිවාරෙත්වා තතො යොධෙ තතො ධනු;
ඉති පරික්ඛිපාපෙසුං සමන්තා යොජනං කමා,
තදා නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි ච පූජයුං.)

පරිනිබ්බානකථා සමන්තා.

තතො භගවතො පරිනිබ්බූතභාවං සුත්වා අජාතසත්තු මහාරාජා
කොසිනාරකානං මල්ලානං සාසනං පෙසෙසි. අහමිපි ඛත්තියො භගවාපි
ඛත්තියො සත්ථුනො සරීරධාතූනං පූජඤ්ච මහඤ්ච කරොමිති. තෙනෙව
උපායෙන වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජානො ච කපිලවත්ථුමහි සක්ඛාරාජානො ච
අල්ලකප්පකෙ බුලයො ච රාමගාමකෙ කොළියා ච වෙය්දිපකෙ බ්‍රාහ්මණො ච
පාචායං පාවෙය්‍යකා ච සාසනං පෙසෙත්වා සබ්බෙ එකතො හුත්වා
කොසිනාරකෙහි සද්ධිං විවාදං උප්පාදෙසුං. තෙසං පන ආචරියො
ද්‍රෝණබ්‍රාහ්මණො නාම. සො තෙසං? මා භොන්තො විග්ගහවිවාදං කරොථ,
අමිහාකං භගවා ඛත්තිවාදියෙවාති වත්වා තාදිසස්ස ච
ඛත්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නස්ස සරීරභාගෙ කලහං කාතුං අයුත්තන්ති ආහ.

(රාජා අජාතසත්තු ච ලිච්ඡවී ච නරාධිපා;
සක්ඛා ච අල්ලකප්පා ච කොළියාපි ච රාමකෙ.

බ්‍රාහ්මණො වෙය්දිපො ච මල්ලපාවෙය්‍යකාපි ච;
මල්ලා ච ධාතු අත්ථාය අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදයුං.

එවං සන්තෙ තදා දොණො බ්‍රාහ්මණො එතදබ්‍රවී;
සුණන්තු භොන්තො මෙ වාචං හිතමත්ථුපසංහිතං.

ඛත්තිවාදී ඉසිකාලෙ ධම්මපාලකුමාරකෙ;
ජද්දන්තෙ භූරිදන්තෙ ච වම්පෙය්‍යො සඬ්ඛපාලකෙ.

මහාකපිජාතකාලෙ අමිහාකං ලොකනායකො;
කොපං අකත්වා අඤ්ඤෙසු ඛත්තිමෙව අකා ජීනො.

සිට්ඨාසිට්ඨෙ සුබ්බෙ දුක්ඛෙ ලාභාලාභෙ යසායසෙ;

ධාතුවංසො

තාදී ලක්ඛණසම්පන්නො ඛන්තිවාදෙසු කා කථා.

එවං භවතං විවාදෙ සම්පභාරො න සාධුකො;
සබ්බෙව සහිතා හොථ සමග්ගා මොදමානකා.

තථාගතස්ස සාරීරං අට්ඨභාගං කරොමසෙ;
ථූපා විත්ථාරිතා හොන්තු පසන්නා හි බහුජ්ජනා.

තෙන හි විභජෙහි ත්වං අට්ඨභාගන්තු බ්‍රාහ්මණ;
ථූපා විත්ථාරිතා හොන්තු පසන්නා හි බහුජ්ජනා.

එවං චුත්තෙ තදා දොණො බ්‍රාහ්මණො ගණජෙට්ඨකො;
සුවණ්ණං නාළිං කත්වාන සමං භාජෙසි රාජුනං.

සොළසනාළියො ආසුං සබ්බා තා සෙසධාතූයො;
එකෙකපුරවාසීනං ද්වෙ ද්වෙ දොණො අදා තදා.

ධාතූයො ච ගහෙත්වාන හට්ඨතුට්ඨා නරාධිපා;
ගන්ත්වා සකෙ සකෙ රට්ඨෙ වෙනියානි අකාරයුං.

දොණො තුම්බං ගහෙත්වාන කාරෙසි තුම්බවෙනියං;
අඬිගාරථූපං කාරෙසුං මොරියා හට්ඨමානසා.

එකා දායා තිදසපුරෙ එකා නාගපුරෙ අහු;
එකා ගන්ධාරවිසයෙ එකා කාලිඬිගරාජිනො.)

තත්ථ දොණොති? තදා ගණාවරියො. සො ධාතූයො විභජන්නො එකං දක්ඛිණදායාධාතූං ගහෙත්වා වෙයන්තරෙ යපෙසි. තදා සක්කො අජ්ජ දක්ඛිණදායාධාතූං කො ලහතීති විත්තෙත්වා වෙයන්තරෙ පස්සි. සො රතනවඩ්ඪගොටකං ගහෙත්වා අදිස්සමානකායෙන ගන්ත්වා ධාතූං ගහෙත්වා තාවතිංසභවනෙ චූළාමණිවෙනිය එකයොජනුබ්බෙධංයෙව මහන්නං ථූපං කත්වා යපෙසි. එකං දක්ඛිණදායාධාතූං පාදග්ගන්තරෙ අක්කමිත්වා ගණ්හි. එත්තාවතා තාවතිංසභවනදන්තධාතූකථා පරිපුණ්ණා වෙදිතබ්බා.

තදා ජයසෙතො නාම නාගරාජා භගවතො පරිනිබ්බූතභාවං සුත්වා අජ්ජ පච්ඡිමදස්සනං පස්සිස්සාමීති මහන්නං නාගරාජසම්පත්තිං ගහෙත්වා කුසිනාරං ගන්ත්වා මහාපූජං කත්වා එකමන්තං යත්වා පාදග්ගන්තරෙ යීතං ධාතූං දිස්වා නාගෙද්ධිබලෙන ගහෙත්වා නාගභවනං තෙත්වා නාගපුරස්ස මජ්ඣෙ රතනබවිතෙ වෙනියෙ යපෙසි. තං තම්බපණ්ණියං කාකවණ්ණනිස්සරාජකාලෙ මහාදෙවත්ථෙරස්ස සිස්සො මහින්දත්ථෙරො නාම නාගභවනං ගන්ත්වා

ධාතු වංසො

දක්ඛිණදායං ගහෙත්වා තම්බපණ්ණියං සෙරුනගරං හරිත්වා ගිරිඅභයස්ස සෙරුනගරපබ්බතන්තරෙ වෙනියං කාරාපෙත්වා යපෙසි.

එත්තාවතා නාගභවනදන්තධාතුකථා පරිපුණ්ණා වෙදිතබ්බා.

තත්‍රායං ගන්ධාරවාසීනොති? එකා වාමදායා දොණො නාම ආචරියො නිවත්ථ වත්ථන්තරෙ යපෙත්වා ගණ්හි. තදා එකො ගන්ධාරවාසී පුබ්බෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො කතාහිනිහාරො වත්ථන්තරෙ යතපිදන්තධාතුං දිස්වා කුසලචිත්තෙන තතො දන්තධාතුං ගහෙත්වා ගන්ධාරවාසීකෙහි සද්ධිං අත්තතො රට්ඨං ගන්ත්වා වෙනියවනෙ යපෙසි.

එත්තාවතා වාමදන්තධාතුකථා පරිපුණ්ණා වෙදිතබ්බා.

තත්ථ අධො වාමදන්තධාතුං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සිස්සො බෙමො නාම මුනි ජාලචිතකතොව උජ්ජතිත්වා වාමදායං ගහෙත්වා කාලිඬ්ගපුරං නෙත්වා බ්‍රහ්මදන්තස්ස රඤ්ඤො සමීපං ගන්ත්වා දන්තධාතුං දස්සෙත්වා? මහාරාජ වාමදන්තධාතුං භගවා තමෙව ඉමස්මි. ජම්බුදීපෙ යාව ගුහසිවපරම්පරා දෙවමනුස්සානං අත්ථං කරිත්වා පරියොසානෙ ගුහසිවරඤ්ඤො පාහෙස්සතීති (නියාදෙතුං) ආහාති නියායාදෙසි.

අපරහාගෙ හෙමමාලා රාජකඤ්ඤා දන්තකුමාරෙන සද්ධිං බ්‍රාහ්මණවෙසං ගහෙත්වා දන්තධාතුං ආදාය පලායිත්වා වාණිජෙ ආරොචෙත්වා නාවා වෙගෙන ගන්ත්වා වෙව නාගසුපණ්ණෙහි මහන්තං පූජං කාරෙත්වා අනුක්කමෙනාගන්ත්වා ජම්බුකොළපට්ටනං පත්වා දිජවරස්ස ආචික්ඛිතමග්ගෙන අනුරාධපුරං පත්වා කිත්තිස්සිරිමෙඝස්ස පවත්තිං පුච්ඡිත්වා නවවස්සආයුසමානො තීසු සරණෙසු පසන්නභාවං සුත්වා මෙඝගිරි මහාථෙරස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා දන්තධාතුං ජම්බුදීපතො ගහෙත්වා ආගතභාවං ආරොචෙත්වා දස්සෙසි. දිස්වා ච පන ජිනියා ඵුට්ඨො උභින්නම්පි සඬිගහං කත්වා මහාවිහාරං අලඬිකාරෙත්වා ජීනදන්තධාතුං යපෙත්වා එකං හික්ඛුං පෙසෙත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවාපෙසි. තං සුත්වා රාජා ජිනිපාමොජ්ජො චක්කවත්තිස්ස සිරිසම්පත්තො දළිද්දො විය තස්ස පාටිහාරියං දිස්වා වීමංසිත්වා නික්කඬ්ඛො හුත්වා සකලලඬිකාදීපෙන පූජෙසි. එතෙන නයෙන පූජං කත්වා එකදිවසෙනෙව නවලක්ඛං පූජෙසි.

සිහළින්දො උභින්නම්පි බහුනි රතනානි ව;
ගාමෙ ව ඉස්සරෙ වෙව දත්වාන සඬිගහං අකා.

එත්තාවතා අධොදායාධාතුකථා පරිපුණ්ණා වෙදිතබ්බා.

ධාතුවංසො

චත්තාලීස සමා දන්තා කෙසා ලොමා ච සබ්බසො දෙවා හරිංසු එකෙකං වක්කවාළපරම්පරා.

තත්‍ර වචනෙ, චත්තාලීස සමා දන්තාති? සෙසදන්තා ච කෙසා ච ලොමා ච නබා ච සබ්බසොපි මයි පරිනිබ්බුත-කාලෙ මා ඩය්භන්තු ලුඤ්චිත්වා ආකාසෙ පතිට්ඨන්තු එකෙකචක්කවාළඤ්ච එකෙකකෙසලොමනබ්දන්තධාතුවරම්පරා නෙත්වා චෙතියං කාරෙත්වාන දෙවමනුස්සානං අත්ථං කරොතුති අධිට්ඨති. තස්මා පරිනිබ්බුතකාලතො යාව සරීරං න ඩය්භති තාව ඡබ්බණ්ණරස්මියො ලොමධාතු න පජහති. දොණුබ්බාහමණොපි ධාතුවිභජනාවසානෙ වෙදන්තරෙ ච නිවාසනන්තරෙ ච පාදග්ගන්තරෙ ච ධාතූනං විනට්ඨභාවං ඤාත්වා පට්ඨියං උත්තානකොයෙවජානො. තදා සක්කො දෙවරාජා දිස්වා අයං දෙණාවරියො ධාතු අත්ථාය අනුපරිවත්තෙත්වා විනාසං පාපුණෙයා අහං විණාවරියවෙසං ගහෙත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සොකං විනොදෙස්සාමිති සක්කරූපං ඡහිත්වා විණාවරියවෙසං ගහෙත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එකමන්තං යීතො දිබ්බගීතං ගායිත්වා විණං වාදෙන්තො නානජපකාරං උදානෙසි. යං ධම්මමෙතං පුරිසස්ස වාදං ඡින්දිස්සාමිති චත්වා කථාය සොතුනං ලොභං පරස්ස අත්ථං විනාසෙත්වා අතිලොභෙන පුරිසො පාපකො භොතිති. භංසරාජජාතකං දීපෙත්වා යං ලද්ධං තං සුලද්ධන්ති ආහ. තං සුත්වා දොණො අයං විණාවරියො මය්හං ථෙන්නභාවං අඤ්ඤාසිති සොකං විනොදෙත්වා උට්ඨාය ආවජ්ජමානො තුම්බං දිස්වා යෙන භගවතො සරීරධාතූයො මිතා සොපි ධාතුගතිකොව. ඉදං ථූපං කරිස්සාමිති වින්තෙත්වා තුම්බං ගහෙත්වාන චෙතියෙ යපෙසි. මොරියා අඬගාරං ගහෙත්වා අඬගාරවෙතියං නාම කාරෙසුං.

(නගරෙ කපිලවත්ථුමිහි සම්මාදිට්ඨි බහුජ්ජනො;
තත්ථ සාරීරිකං ථූපං අකාසි රතනාමයං.

නගරෙ අල්ලකෙ රම්මෙ බුද්ධධාතු පතිට්ඨිය;
සිලාය මුග්ගවණ්ණාය ථූපං සධාතුකං අකා.

ජනො පාවෙය්‍යරට්ඨස්මිං පතිට්ඨිය සාරීරිකං;
සිලාය මණ්ඩවණ්ණාය පාවෙය්‍යං චෙතියං අකා.

වීචරං පත්තදණ්ඩඤ්ච මධුරායං අපුජ්ජුං;
නිවාසනං කුසසරෙ පුජයිංසු මහාජනා.

පච්චත්ථරණං කපිලෙ උණ්ණලොමඤ්ච කොසලෙ;
සුපෙසුං පාටලිපුත්තෙ කරකං කායබන්ධනං.

නිසීදනං අවන්තිසු වම්පායං'දකසාටකං;

ධාතුචංසො

දෙවරටියෙ අත්ථරණං විදෙනෙ පරිස්සාවනං.

වාසි-සුචිසරඤ්චාපි ඉන්ද්‍රපත්තෙ අපුප්පයුං;
පාසාණකෙ පදං සෙට්ඨං භණ්ඩසෙසං පරන්තකෙ.

මහිංසු මනුජා ධාතුං අට්ඨදොණමිතං තදා;
ධාතු විත්ථාරිතා ආසි ලොකනාථස්ස සත්ථුනො).

තෙ පන රාජානො හි අත්තනොලද්ධධාතුං ගහෙත්වා සකසකනගරං ගන්ත්වා වෙනියං කාරාපෙත්වා මහන්තං පුජාවිධානං කරිංසු. චක්ඛුමන්තස්ස භගවතො සරීරධාතු අට්ඨදොණමත්තං සුවණ්ණනාලියා එකසතඅට්ඨවීසතිනාලිකා අහොසි? සත්ථා පන උත්තරාසාලිභනක්ඛත්තෙන මාතුකුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. විසාඛනක්ඛත්තෙන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. උත්තරාසාලිභනක්ඛත්තෙන මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛමි. විසාඛනක්ඛත්තෙන බුද්ධො අහොසි. උත්තරාසාලිභනක්ඛත්තෙන ධම්මචක්කං පචත්තෙසි. තෙනෙව යමකපාටිභාරියං අකාසි. අස්සපුප්පනක්ඛත්තෙන දෙවොරොහණං අකාසි. විසාඛනක්ඛත්තෙන පරිනිබ්බාසි. මහාකස්සපත්තෙරො ව අනුරුද්ධත්තෙරො ව ද්දෙව මහාතෙරො භගවතො සරීරධාතුයො විස්සජ්ජාපෙත්වා අදංසු.

තෙසං රාජුතං භගවතො සරීරධාතුං ලභිත්වා සත්තදිවසසත්තමාසාධිකානි සත්තවස්සානි මහාරහං පුජං කත්වා ගතකාලෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකමනුස්සා? සමණො ගොතමො පරිනිබ්බුතො. තස්ස ධාතු අත්ථාය අමහාකං ජීවිතකප්පනං නාසෙත්වා පුජං කරොති'ති සම්මාසම්බුද්ධෙ පදුස්සන්ති. සක්කො ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං ඤත්වා මහාකස්සපත්තෙරස්ස ආරොවෙසි; 'හන්තෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකා මනුස්සා භගවති පදුට්ඨවිත්තෙන ඉතො වුතා අවිචිතියං උප්පජ්ජන්ති. බහුතරා අනාගතෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකා මාතුපිතුසාතකා රාජානො භවිස්සන්ති. අජ්ජෙව ධාතුයො නිදහිතුං වට්ටති'ති තෙරො විචාරෙත්වා අද්දස.

අනන්තමත්ථං ධරමානකාලෙ කත්වාන සත්තානමලීනවිත්තො සෙසානමත්ථාය සරීරධාතුං යපෙත්ව සො මච්චුමුඛං උපෙතො. (කත්වා යො බොධිඤ්ඤාණං විවිධබලවරං බුද්ධිකිතුං පාරමීයො වත්වා සඬ්ඛෙයාපුණ්ණෙ අපරිමිතභවෙ උත්තරිත්වා සුමුත්තං. ආරොහිත්වාන සීසං අරියසිවපදං අච්චුතං සීතිභාවං පත්තො සො ජාතිපාරං නිබ්බලපදහනං දුක්කරං කාරයිත්වා.

ධාත්වන්තරායං දිස්වාන තෙරො කස්සපසච්චහයො;
නිධානං සබ්බධාතුනං කරොහීත්තාහ භූපතිං.

ධාතුවංසො

සාධුති සො පටිස්සුත්වා මාගධො තුට්ඨමානසො;
ධාතූනිධානං කාරෙසි සබ්බත්ථ චත්තිතාදිය.

කාරාපෙත්වාන සො රාජා කස්සපස්ස නිවෙද්ධි;
ධාතූයො ආහරී ථෙරො ඉදං කාරණමද්දස.

භුජඬිගා පරිගණ්ඨිංසු රාමගාමමිහි ධාතූයො;
චෙතියෙ ධාරයිස්සන්ති ලඬිකාදීපෙ අනාගතෙ.

තා ධාතූයො යිපෙත්වාන ථෙරො කස්සපසව්හයො;
රඤ්ඤො අජාතසත්තුස්ස අදාසි ධාතූයො තදා.

ගෙහෙ චූපකරණානි චතුසට්ඨිසතානි සො;
අබ්භන්තරෙ යිපෙසි රාජා සබ්බා තා බුද්ධධාතූයො.

කරණධාසිති සංකිණ්ණං චෙතියාසිතිලඬිකතං;
ගෙහෙ බහුසමාකිණ්ණං ථූපාරාමප්පමාණකං.

කාරෙත්වා සබ්බකරණං වාලිකං ඔකිරී තහිං;
නානාපුප්ඵසහස්සානි නානා ගන්ධං සමාකිරි.

අසිතිථෙරරූපානි අට්ඨවක්කසතානි ච;
සුද්ධොධනස්ස රූපමිසි මායාපජාපතාදිනං.

සබ්බානි තානි රූපානි සුවණ්ණස්සෙව කාරයි;
පඤ්ච ඡත්තධජසතෙ උස්සාපෙසි මහීපතී.

ජාතරූපමයෙ කුමිහෙ කුමිහෙ ච රතනාමයෙ;
පඤ්ච පඤ්ච සතෙයෙව යිපාපෙසි සමන්තතො.

සොවණ්ණනික්ඛමයෙන ච කපාලෙ රජතාමයෙ;
පුරෙසි ගන්ධතෙලස්ස ජාලාපෙත්වා පදීපකෙ.

පඤ්ච පඤ්ච සතෙයෙව යිපාපෙසි දිසම්පති;
ඉමෙ තථෙව තිට්ඨන්ත අධිට්ඨාසි මහාමුනි.

විත්ථාරිතා ධම්මාසොකො භවිස්සති අනාගතෙ;
අක්ඛරෙ සොණ්ණපත්තමිහි ඡිත්ථාපෙසි මහාමතී.

පකප්පිත්වා විසුකමමං ධාතූගබ්භසමන්තතො;

ධාතුවංසො

වාතවෙගෙන යායන්තං යන්තරූපමකාරයි.

කත්වා සිලාපරික්ඛෙපං පිදහිත්වා සිලාහි තං;
තස්සුපරි කරි ථූපං සමං පාසාණථූපියං.)

ධාතුනිධානකථා සමත්තා.

ඉති අරියජනජපසාදනත්ථාය කතෙ ධාතුවංසෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බුතාධිකාරො නාම දුතියො පරිච්ඡෙදො.

3. ධාතුපරම්පරාකථා

ධාතුසු පන විහජිත්වා දීයමානෙසු සත්ථුනො නලාටධාතු කොසිනාරකානං මල්ලානං ලද්ධකොට්ඨාසෙයෙව අහොසි. මහාකස්සපත්ථෙරො තෙ උපසඬ්ඨිකමිත්වා සත්ථුනො නලාටධාතු තුම්භාකං කොට්ඨාසෙ අහොසි, තං ගහෙතූං ආගතො, භගවා හි ධරමානෙයෙව තම්බපණ්ණිදීපස්ස අනුජානි, ‘තස්මා තං අම්භාකං දෙථා’ති. තං සුත්වා මල්ලරාජානො?’එවං පතිගණ්භථ භන්තෙ ධාතු’ති මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අදංසු. සො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං මහානන්දත්ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා නලාටධාතුං ථෙරස්ස නිය්‍යාදෙත්වා’ ඉමං ධාතුං තම්බපණ්ණි දීපෙ මහාවාලුකගඬ්ඨගාය දක්ඛිණභාගෙ සෙරුනාම දහස්ස අත්තෙ වරාහ නාම සොණ්ඩිමත්ථකෙ කාකචණ්ණනිස්සො නාම රාජා පතිට්ඨාපෙස්සති, චෙතියං සඬ්ඝාරාමං කාරාපෙස්සති, ත්වං ඉමං ධාතුං ගහෙත්වා වෙසාලියං උපනිස්සාය මහාවනවිහාරෙ කුටාගාරසාලායං සත්ථුනො වසිතගන්ධකුටියං යපෙත්වා ධාතුපූජං කත්වා ආයුසඬ්ඨාගෙ ඔස්සට්ඨෙ පරිනිබ්බාපයමානෙ අත්තනො සද්ධිවිහාරිකස්ස චන්දගුත්තත්ථෙරස්ස ධාතුවංසං කථෙත්වා අජ්ජමත්තො හොහි’ති වත්වා ධාතුං ථෙරස්ස දත්වා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

සාවකො සත්ථුකජ්ජො සො පහින්තපට්ඨමිහිදො;
ගහෙත්වා මානයි ධාතුං මහානන්දො මහාවතෙ.

තස්ස ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො චන්දගුත්තත්ථෙරො ධාතුං ගහෙත්වා ආකාසං උග්ගන්ත්වා සාවත්ථීයං ඡෙතවනමහාවිහාරෙ දසබලෙන වසිතගන්ධකුටියං යපෙත්වා ධාතුපූජං කත්වා චිරං විහාසි. සොපි ආයුසඬ්ඨාගෙ ඔස්සට්ඨෙ පරිනිබ්බාපයමානෙ අත්තනො. සද්ධිවිහාරිකං හද්දසෙනත්ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා ධාතුං ථෙරස්ස නිය්‍යාදෙත්වා ධාතුවංසං කථෙත්වා අනුසාසිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

චන්දගුත්තො මහාපඤ්ඤො ඡළහිඤ්ඤො විසාරදො;

ධාතුවංසො

රම්මෙ ජෙනවනෙ ධාතං යපෙත්වා වන්දනං අකා.

තස්ස සිස්සො භද්දසෙනත්ථෙරො ධාතං ගහෙත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා ධම්මවක්කජ්ජවත්තනෙ ඉසිපතනෙ මහා විහාරෙ සත්ථුනො වසිතගන්ධකුටියං යපෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පුජෙත්වා චිරං විහාසි. සො පරිනිබ්බාපයමානො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකස්ස ජයසෙනත්ථෙරස්ස ධාතං නියායාදෙත්වා ධාතුවංසං කථෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි.

භද්දසෙනො මහාථෙරො කතකිච්චො මහාඉසි;
ධාතං යපෙත්වා ඉසිපතනෙ වන්දිත්වා නිබ්බුතිං ගතො.

සො පන ජයසෙනත්ථෙරො තං ධාතං ගහෙත්වා වෙලුවනමහාවිහාරෙ සත්ථුනො වසිතගන්ධකුටියං යපෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පුජෙත්වා චිරං වසිත්වා පරිනිබ්බාපයමානො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකස්ස මහාසඬ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරස්ස ධාතං නියායාදෙත්වා ධාතුවංසං කථෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි.

ගහෙත්වාන ධාතුවරං ජයසෙනො මහාමුනි;
නිධාය වෙලුවනෙ රම්මෙ අකා පූජං මනොරමං.

සො පනායස්මා සඬ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරො ධාතං ගහෙත්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා කොසම්බිං උපනිස්සාය සොසිත සෙට්ඨිනා කාරාපිතෙ සොසිතාරාමෙ භගවතො වසිතගන්ධකුටියං යපෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජං කත්වා චිරං විහාසි. සො'පි පරිනිබ්බාපයමානො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං මහාදෙවත්ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා ධාතුවංසං කථෙත්වා අප්පමත්තො හොභී'ති වත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි.

සඬ්ඝරක්ඛිතවිහරො ථෙරො වන්දො විය සුපාකටො;
යපෙත්වා සොසිතාරාමෙ අකා පූජං මනොරමං.

තස්ස ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො මහාදෙවත්ථෙරො ධාතං ගහෙත්වා දෙවනම්පියනිස්සස්ස මහාරඤ්ඤො භාතු මහානාගස්ස උපරාජස්ස මහාගාමෙ සෙනවිජත්තං උස්සාපිතකාලෙ හත්ථොට්ඨ නාමජනපදෙ කුක්කුටපබ්බතත්තරෙ මහාසාලරුක්ඛමුලෙ ආකාසනො ඕතරිත්වා නිසීදි. තස්මිං සමයෙ මහාකාලො නාම උපාසකො අත්තනො පුත්තදාරෙහි සද්ධිං මාලාගන්ධවිලෙපනං ධජපතාකාදීනි ගාහාපෙත්වා දිවසස්ස තික්ඛත්තුං මහන්තෙහි පූජාවිධානෙහි ධාතං පරිහරිත්වා චිරං වසි. මාසස්ස අට්ඨ-උපොසථදිවසෙ ධාතුතො ඡබ්බණ්ණරංසියො උග්ගවිජිංසු. තස්මිං සමයෙ සො පදෙසො බුද්ධස්ස ධර්මානකාලො විය අහොසි. ජනපදවාසී මනුස්සාපි ථෙරස්ස

ධාතුවංසො

සන්නිකෙ සිලානි ගණ්හන්ති, උපොසථවාසං වසන්ති, දානං දෙන්ති, චෙතියස්ස මහන්තං පූජං කරොන්ති. තතො අපරභාගෙ උපරාජා මහාගාමෙ විහරන්තො හෙරිං වරාපෙසි? යො අම්භාකං දසබ්ලස්ස ධාතුං ගහෙන්වා ඉධාගතො, තස්ස මහන්තං සම්පත්තිං දස්සාමිති. තස්මිං කාලෙ කුටුම්භිකො මහාකාලො උපරාජං පස්සිස්සාමිති තස්ස අනුවඡවිකං පණ්ණාකාරං ගහෙන්වා රාජද්වාරෙ යන්වා සාසනං පහිණි. උපරාජා තං පක්කොසාපෙසි. සො ගන්ත්වා වන්දිත්වා යීතො තං පණ්ණාකාරං රාජපුරිසානං පටිච්ඡාපෙසි. උපරාජා? මාතූල මහාකාල, තුම්භාකං ජනපදෙ අම්භාකං සත්ථුනො ධාතු අත්ථි'ති ආහ. මහාකාලො උප රාජස්ස කථං සුත්වා අත්ථි දෙව, මය්හං කුලුපගත්ථෙරස්ස සන්නිකෙ ආදාසමණ්ඩලප්පමාණං සත්ථුනො නලාටධාතු ඡබ්බණ්ණරංසිහි ආකාසප්පදෙසෙ සුරියසහස්සවන්දසහස්සානං උට්ඨිතකාලො විය ඔභාසෙති. යො ජනපදො බුද්ධස්ස උප්පන්නකාලො විය අහොසිති ආහ. තස්ස කුටුම්භිකස්ස කථං සුණන්තස්සඵව රඤ්ඤො සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පිතියා පරිපුණ්ණං අහොසි. අතිවිය සොමනස්සප්පත්තො රාජා මය්හං මාතූලස්ස මහාකාලස්ස සතසහස්සං කභාපණානි ව චතුසින්ධවයුත්තරථඤ්ච සුවණ්ණාලඬිකාරෙහි සුසජ්ජිතං එකං අස්සඤ්ච උදකඵාසුකට්ඨානකෙ ඛේතඤ්ච පඤ්චදාසීසතඤ්ච දෙථා'ති වත්වා අඤ්ඤඤ්ච පසාදං දාපෙසි. යො උපරාජා එත්තකං කුටුම්භිකස්ස දාපෙත්වා තං දිවසමෙව නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා හත්ථස්සරථයානානි ගහෙන්වා කුටුම්භිකං මග්ගදෙසකං කත්වා අනුපුබ්බෙන හත්ථොට්ඨජනපදං පත්වා රමණීයෙ භූමිප්පදෙසෙ බත්ඨාචාරං බත්ඨිත්වා අමච්චගණපරිවුනො කුටුම්භිකං ගහෙන්වා ථෙරස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සෙසා අමච්චා කුටුම්භිකො ව ථෙරං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. උපරාජා ථෙරං වන්දිත්වා සාරාණියං කථං කත්වා එකමන්තං නිසින්තො පටිසන්ථාරමකාසි. මහාදෙවත්ථෙරොපි සම්මොදනියං කථං කත්වා කිස්ස ත්වං මහාරාජ ඉධාගතොසි ආගතකාරණං මෙ ආරොචෙහි'ති ආහ. හන්තෙ තුම්භාකං. සන්නිකෙ අම්භාකං හගවතො නලාටධාතු අත්ථි කිර. තං වන්දිස්සාමි'ති ආගතොමිහි'ති ආහ. ථෙරො? හද්දකං මහා රාජ තයා කතන්ති වත්වා ධාතුසරද්වාරං විවරිත්වා මහාරාජ බුද්ධස්ස නලාටධාතු අතිදුල්ලහා'ති ආහ. රාජා සොළසෙහි ගන්ධොදකෙහි නභායිත්වා සබ්බාලඬිකාරපතිමණ්ඩිනො එකංසං උත්තරාසඬිගං කරිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි. බුද්ධාරම්මණාය පිතියා සකලසරීරං පුටං අහොසි.

(රාජා පිතිචෙගෙන ඉමා ගාථා ආහ;
නමාමි වීර පාදෙ තෙ වක්කඬිකිත තලෙ සුභෙ;
වන්දිතෙ නරදෙවෙහි අමතං දෙහි වන්දිතෙ.

ලොකනාථ තුවං එකො සරණං සබ්බපාණිනං;
ලොකෙ තයා සමො නත්ථි තාරෙහි ජනතං බහුං.

ධාතුවංසො

මහණෙනුවෙ මයං හන්තෙ නිමුග්ගා දීඝසම්භවෙ;
අප්පතිස්සා අප්පතිට්ඨා සංසරාම චිරං තහිං.

එතරහි තුම්භෙ ආපජ්ජ පතිට්ඨං අධිගච්ඡරෙ;
තුම්භාකං චන්දනං කත්වා උත්තිණ්ණම්භ භවණ්ණවා'ති.)

තස්මිං බණේ ධාතූතො රස්මියො නික්ඛම්සු. සකල ලඬිකාදීපං සුවණ්ණරසධාරාහි සඤ්ජන්තං විය අහොසි. මහන්තං පිතිසොමනස්සං උප්පජ්ජි. රාජා මහන්තං සොමනස්සං පත්තො හුත්වා හට්ඨතුට්ඨො අහොසි. සො ධාතූසරතො නික්ඛම්ත්වා ථෙරෙන සද්ධිං අලඬිකතමණ්ඩපෙ එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්තො (නිසජ්ජාදොසෙ වජ්ජෙත්වා සෙය්‍යාපීදං? අතිදුරව්වාසන්ත-උපරිවාත-උන්තනප්පදෙස-අතිසම්මුඛ-අතිපච්ඡා'ති. අතිදුරෙ නිසින්තො සවෙ කථෙතුකාමො උච්චාසද්දෙන කථෙතඛ්ඛං හොති. අව්වාසන්තෙ නිසින්තො සඬිකරං කරොති. උපරිවාතෙ නිසින්තො සරිරගන්ධො වායති. උන්තනප්පදෙසෙ නිසින්තො අගාරවං කරොති. අතිසම්මුඛෙ නිසින්තො චක්ඛුනා චක්ඛුං පහරිත්වා දට්ඨඛ්ඛං හොති. අතිපච්ඡා නිසින්තො ගීවං පරිවත්තෙත්වා දට්ඨඛ්ඛං හොති. ඉති නිසජ්ජාදොසං වජ්ජෙත්වා නිසින්තො). එවමාහ. හන්තෙ ඉමං ධාතූං මය්හං දෙථ. මහන්තං පුජාසක්කරං කත්වා පරිහරාමීති. හද්දකං මහාරාජ ඉමාය ධාතූයා සම්මාසම්බුද්ධො ධර්මානොයෙව ව්‍යාකරණං අකාසි. තුම්භාකං වංසෙ ජාතො කාකචණ්ණතිස්සො නාම රාජා ඉමස්මිං දීපෙ මහාවාලුකගඬිගාය දක්ඛිණතීරෙ සෙරු නාම දහස්ස අන්තෙ වරාහ නාම සොණ්ඩියා මත්ථකෙ පතිට්ඨපෙත්වා මහන්තං පුපං කරිස්සතී'ති වත්වා සත්ථා තත්ථ සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා පඤ්චසතඛිණාසවෙහි සද්ධිං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ගතො. තස්මා ගණ්හථ මහාරාජා'ති වත්වා ධාතූං අදාසි.

රාජා ධාතූං ගහෙත්වා චතුරස්සපල්ලඬිකෙ ධාතූකරණ්ඩකං නිදහිත්වා කරණ්ඩකෙ ධාතූං පතිට්ඨාපෙත්වා තං කුමුදපත්තසන්නිහමඬිගලසින්ධවයුත්තරථෙ යපෙත්වා සමන්තා ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා (රාජා ධාතූං ගහෙත්වා) පඤ්චඬිගතුරියෙ පග්ගණ්හාපයමානො පච්ඡා ආගච්ඡතු'ති මහාජනස්ස සාසනං වත්වා මහාදෙවත්ථෙරස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා? තුම්භෙ හන්තෙ, ධාතූයා උපට්ඨානං කරොන්තො ආගච්ඡවා'ති ආහ. ථෙරො තස්ස කථං සුත්වා; 'මහාරාජ අයං ධාතූ පරම්පරා ආගතා. අහං භගවතො ධම්මහණ්ඩාගාරිකආනන්දත්ථෙරො විය ඉමං ධාතූං පරිහරිස්සාමී'ති වත්වා අත්තතො පච්චයදායකං කුටුම්ඛිකං ආපුච්ඡිත්වා පත්තච්චරමාදාය ධාතූං උපට්ඨහියමානො පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡති. රාජා ධාතූං ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන මහාගාමං පත්තො මහාසෙනගුත්තං පක්කොසාපෙත්වා නගරං අලඬිකරාපෙහී'ති ආහ. සො නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා අට්ඨාරස වීථියො

ධාතුචංසො

සම්මජ්ජන්තු, පුණ්ණසංථෙ යිපෙන්නු, ධජපතාකාදයො උස්සාපෙන්නු, තොරණානි උස්සාපෙන්නු, පඤ්චවණ්ණානි පුජ්ථානි ඔකිරන්නු, සකලනගරං අලඬකරොන්නු, ගන්ධමාලාදයො ගහෙත්වා සුද්ධුත්තරාසඬගා හුත්වා සකලනාගරා පටිපථං ආගච්ඡන්තුති ආණාපෙසි. තතො මහාජනො සබ්බතුරියානි සොසාපයමානො ගන්ධමාලාදිහත්ථො පටිපථං නික්ඛන්නො. දෙවමනුස්සා භික්ඛුභික්ඛුනියො උපාසකොපාසිකා අප්පමාණා අහෙසුං. (ගන්ධමාලාදි පුණ්ණසංථසමුස්සිතධජාකිණ්ණො) පරිසා වෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තයිංසු. සුගන්ධවාතාභිසාතසමුද්දසොසො විය සකලනගරං එකනින්නාදජාතං. සො රාජා නගරෙ ඛන්ධනාගාරෙ සබ්බසත්තෙ ඛන්ධනා මුඤ්චන්නු, ධම්මෙන සමෙන අනුසාසන්නුති වත්වා ධාතුං ගහෙත්වා අත්තනො නගරං පවෙසෙත්වා අත්තනො රාජනිවෙසනං ආගන්ත්වා නාටකීනං සඤ්ඤමදාසි ධාතුං වන්දන්තුති. නාටකී නානාහරණෙහි පතිමණ්ඩිතා රාජගෙහතො නික්ඛමිත්වා ධාතුං වන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො හත්ථගතානි තුරියහණ්ඩානි සාධුකං පග්ගණ්හිත්වා මහන්තං පූජමකංසු.

තතො වඬ්ඨකිං පක්කොසාපෙත්වා රාජනිවෙසනතො නාතිදුරෙ නාව්වාසන්නෙ සුභුමිතලෙ ධාතුසරං කාරාපෙත්වා මාලාකම්මලතාකම්මාදිං පතිට්ඨාපෙත්වා ධාතුසරෙ විචිත්තමණ්ඩපං කාරාපෙත්වාන සත්තරතනමයං ධාතුකරණ්ඩකං කාරාපෙත්වා ධාතුකරණ්ඩකෙ ධාතුං යිපෙත්වා රතනපල්ලඬක මත්ථකෙ ධාතුං යිපෙත්වා උපරි විචිත්තවිතානං ඛන්ධිත්වා සාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන මහන්තං ධාතුපූජං අකාසි. මහාජනා ගන්ධමාලං ගහෙත්වා මාසස්ස අට්ඨපොසට්ඨිවසෙ ධාතුයා මහන්තං පූජං අකංසු. ධාතුතො රංසියො සමුග්ගච්ඡන්ති. මහාජනා විමිහයජාතා සාධුකාරං කරොන්ති. සොමනස්සභුතා සකලනගරවාසිනො බුද්ධාරම්මණ පීතිං ගහෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ධාතුයා මහන්තං පූජං කරොන්තා චිතිනාමෙන්නි. පඤ්චසීලානි රක්ඛන්ති, බුද්ධමාමකා ධම්මමාමකා සඬ්ඝමාමකා හුත්වා සරණානි ගච්ඡන්ති. රාජා මහාජනස්ස ඔවදති. “මෙත්තං භාවෙථ, කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛං භාවෙථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායනකම්මං කරොථා”ති. ඔවදිත්වා භික්ඛුසඬ්ඝස්සපි වත්තාරො පච්චයෙ ගඬිගාය මහො-සප්පවත්තනකාලො විය මහාදානං පවත්තෙසි. මාතාපිතුට්ඨානෙ යත්වා භික්ඛුසඬ්ඝං සඬිගණ්හි. මහාජනා තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යෙභුයොන තස්මිං කාලෙ මතා සග්ගං ගතා.

කල්‍යාණවග්ගමිහි පතිට්ඨිතා ජනා,
දානාදි පුඤ්ඤානි කරිත්ව සබ්බදා;
චුතා චුතා සබ්බජනා සුමානසා,
ගතා අසෙසං සුගතිං සුභෙ රතා.

ධාතුවංසො

රාජා ධාතුයා මහන්තං පූජං කරොන්තො මහගාමෙ විහාසි. තෙන පතිට්ඨාපිතවිහාරා කථෙතඛ්ඛා? කථං? ලෙනවිහාරං චන්දගිරිවිහාරං කොට්ඨපඛ්ඛතවිහාරං නගරභිගණවිහාරං සෙලකා විහාරං තලාකාවිහාරන්ති එවමාදයො විහාරෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තිපිටකමහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස දක්ඛිණොදකං දත්වා මහාවිහාරෙ නියායාදෙසි. එවං සො රාජා යාවජීවං ධාතුං පරිහරිත්වා පච්ඡිමෙ කාලෙ මරණමඤ්ඤෙ නිපන්තො අත්තනො පුත්තං යටාලතිස්ස කුමාරං පක්කොසාපෙත්වා; තාත තිස්ස, අම්මෙහි පරිහරිත නලාටධාතු පූජෙහී'ති ධාතුවංසං කථෙත්වා පුත්තං අනුසාසිත්වා කාලං කත්වා සග්ගපුරං ගතො.

රාජා මහානාගචරො යසස්සි,
කත්වාපි රජ්ජං මතිමා සුසද්ධො;
මානෙත්ව සඬ්ඝං චතුපච්චයෙහි,
අගා අසොකො චරදෙවලොකං;

තස්ස පුත්තො යටාලතිස්සකුමාරො පිතු අච්චයෙන පිතරා චුත්තනියාමෙනෙව ධාතුයා මහන්තං පූජං කාරෙසි. සො'පි දිවසස්ස තයො වාරෙ ධාතුපට්ඨානං කරොන්තො රජ්ජං කාරෙත්වා චිරං විහාසි. ඉමිනා'පි පතිට්ඨාපිතවිහාරා කථෙතඛ්ඛා; ධම්මසාලවිහාරං මහාධම්මසාලවිහාරං සෙලාභයවිහාරන්ති එවමාදයො පතිට්ඨාපෙත්වා-තිපිටකමහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො තිපිටකමහාඅභයත්ථෙරො උපරාජස්ස මහානාගස්ස අයායකො. තස්ස ථෙරස්ස දක්ඛිණොදකං අදාසි. සො'පි රාජා යාවජීවං ධාතුං පරිහරිත්වා පච්ඡිමෙ කාලෙ මරණමඤ්ඤෙ නිපන්තො අත්තනො පුත්තං ගොඨාභයකුමාරං පක්කොසාපෙත්වා'ධාතුයා මහන්තං පූජං කරොන්තො අප්පමත්තො හොහී'ති චත්වා ධාතුවංසං කථෙත්වා කාලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

යට්ඨාලකො නාම මහාමහීපති,
මහාජනස්සත්ථකරො ගුණාලයො;
සො ධාතුපූජං විපුලං අනෙකධා,
කත්වා ගතො දෙවපුරං අනින්දිතො.

තස්ස පුත්තො ගොඨාභයකුමාරො පිතු අච්චයෙන පිතරා චුත්තනියාමෙනෙව ධාතුයා මහන්තං පූජං කත්වා ගොඨාභය මහාරාජා හුත්වා රජ්ජං කරොන්තො කාවරගාමෙ දසභාතිකෙ රාජානො සාතෙත්වා දණ්ඩකම්මත්ථාය ගොඨාභයමහාථෙරස්ස හත්ථොට්ඨජනපදෙ වසන්තස්ස මත්තිකලෙනවිහාරං බීරසාල විහාරං නාගමහාවිහාරං කුම්භසෙලවිහාරං චෙතියපඛ්ඛතවිහාරං සානුපඛ්ඛතවිහාරං කණ්ණිකාර සෙලවිහාරං අම්බසෙල විහාරං තින්දුකලෙන විහාරං කරණ්ඩකවිහාරං ගොධසාලවිහාරං වාලුකතිත්ථවිහාරන්ති එවමාදයො

ධාතුචංසො

ගඬිගාය පරතීරෙ පඤ්චසතවිහාරෙ ඔරිමතීරෙ පඤ්චසතවිහාරෙ වා'ති විහාරසහස්සං කාරෙත්වා අත්තනො සදිසනාමස්ස ගොඨාභයත්ථෙරස්ස දක්ඛිණොදකං දත්වා අදාසි. සො යාවජීවං ධාතුපුජං කත්වා පච්ඡිමෙ කාලෙ මරණමඤ්චෙ නිපන්තො අත්තනො පුත්තං කාකචණ්ණතිස්ස කුමාරං පක්කොසාපෙත්වා ආලිඬිගිත්වා; 'තාත තිස්ස, අයං නලාටධාතු අමිහාකං පරම්පරාය ආගතා. ත්වං කිර ධාතුං ගහෙත්වා මහාගඬිගාය පස්සෙ සෙරු නාම දහස්ස අත්තෙ වරාහ නාම සොණ්ඩියා මත්ථකෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සඬ්ඝාරාමං කාරාපෙස්සසී'ති සත්ථා ජීවමානො ව්‍යාකරණමකාසි. තස්මා ත්වං ඉමං ධාතුං ගහෙත්වා මමච්චයෙන තස්මිං යානෙ පතිට්ඨාපෙහි'ති පුත්තං අනුසාසිත්වා කාලකිරියං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

ගොඨාභයො නාම මහීපතිස්සරො,
මහාජනෙ තොසයි අප්පමත්තො;
සො ධාතුපුජං විපුලං කරිත්වා,
අගා අසොකො වරදෙවලොකං.

මහානන්දො මහාපඤ්ඤො චන්දගුත්තො ඛහුස්සුතො;
හද්දසෙනො මහාථෙරො හද්දධම්මෙ විසාරදො.

ජයසෙනො ච සො වීරො ථෙරො සො සඬ්ඝරක්ඛිතො;
දෙවත්ථෙරො ච මෙධාවී රක්ඛකා ධාතු හද්දකා.

උපරාජා මහානාගො යට්ඨාලකො මහාබලො;
ගොඨාභයො මහාපුඤ්ඤො කාකචණ්ණො ච වීරියවා.

එතෙ ථෙරා ච රාජානො පුඤ්ඤචන්තො සුමානසා;
ධාතු පරම්පරානීතා ධාතා ධාතුසුකොවිදා.

කස්සපාදීනථෙරානං පරම්පරායමාගතා;
මහානාගාදි හත්ථතො යාව තිස්සමුපාගතා.

ඉති අරියජනප්පසාදනත්ථාය කතෙ ධාතුචංසෙ

ධාතුපරම්පරා කථා නාම

තතියො පරිච්ඡෙදො.

4. පකිණ්ණකකථා

තත්‍ර යත්වා රඤ්ඤො උප්පත්ති කට්ඨකථා. (සො පන) අම්භාකං සත්ථුනො බොධිප්පත්තිනො පුරෙතරමෙව මහාමලය රටියෙ වනවරකං පටිච්ච තස්ස හරියාය කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්ඨි. නවඨ්ඨමාසාවසානො මාතුකුච්ඡිනො නික්ඛමිත්වා කමෙන වඨ්ඨන්තො විඤ්ඤාභාවං පාපුණි. තස්ස පිතා එකං දාරිකං ආනෙන්වා පුත්තස්ස ගෙහෙ අකාසි. අපරභාගෙ තස්ස පිතා කාලමකාසි. කුමාරො'වරකො'ති පඤ්ඤායි. සො තතො පටියාය පච්චෙකඛුද්ධං උපට්ඨති. වරකො අත්තනො නිවාසවත්ථුස්මි. කදලිපනසාදීති රොපෙන්වා ඵලාරාමං අකාසි. තතො අපරභාගෙ තෙන රොපිතපනසරුක්ඛො මහන්තං වාටිප්පමාණං පනසඵලං ගණ්ඨි. වරකො අත්තනො වත්ථුං ගන්ත්වා සාබ්බාය සුපක්කං පනසඵලං පස්සිත්වා ඡින්දිත්වා ගෙහං ආහරිත්වා අපස්සායං ලුඤ්චිත්වා උපධාරෙසි. තතො සමන්තා චතුමධුරං විය යුසං ඔතරිත්වා අපස්සායං අපනීත ආවාටං පුරෙත්වා අටියාසි. තතො වරකො ඵලං චින්තෙසි. ඉමං පනසඵලං අම්භාකං පච්චෙකඛුද්ධො වීනා අඤ්ඤෙසං නානුච්ඡවිකන්ති. පටිසාමෙත්වා යපෙසි.

පුනදිවසෙ පච්චෙකඛුද්ධො ලෙනතො නික්ඛමිත්වා සරීරපටිප්පගනං කත්වා සුරත්තපල්ලවසදිසං අන්තරවාසකං පරිමණ්ඩලං කත්වා නිවාසෙත්වා බහලපවරමහාපංසුකුලචීවරං පාරුපිත්වා නිලහමරවණ්ණං පත්තං හත්ථෙත ගහෙන්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා තස්ස කුට්ඨ්ථාරෙ පාකටො අහොසි. වරකො කුටිනො නික්ඛමිත්වා තං වන්දිත්වා හත්ථතො පත්තං ගහෙන්වා ගෙහං පච්චෙසෙත්වා පීයෙ නිසිදාපෙන්වා අත්තනා යපිතට්ඨානතො පනසඵලං ගහෙන්වා යුසං පත්තෙ පුරෙත්වා පටිග්ගහාපෙසි. පච්චෙකඛුද්ධො තං පරිභුඤ්ජිත්වා ආකාසතො අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො. අට්ඨෙකදිවසං වරකො පරදෙසා ගච්ඡන්තො හරියං පක්කොසාපෙන්වා; අම්ම, අයාස්ස අප්පමත්තො හුත්වා දානං දෙහී'ති සබ්බුපකරණං නියායාදෙන්වා පරදෙසං ගතො. පුනදිවසෙ පච්චෙකඛුද්ධො ලෙනතො නික්ඛමිත්වා චීවරං පාරුපිත්වා පත්තමාදාය ආකාසතො ආගන්ත්වා කුට්ඨ්ථාරෙ ඔතරිත්වා අටියාසි. තස්මිං බණෙ වරකස්ස හරියා කුටිනො නික්ඛමිත්වා පච්චෙකඛුද්ධස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙන්වා ගෙහෙ නිසිදාපෙන්වා හත්තං අදාසි.

තෙන හත්තකිච්චෙ පරිනිට්ඨිතෙ සා තරුණපච්චෙකඛුද්ධං පස්සිත්වා කිලෙසපටිසංයුත්තං චිත්තං උප්පාදෙන්වා පච්චෙකඛුද්ධස්ස අත්තනො අජ්ඣාසයං කට්ඨෙසි. පච්චෙකඛුද්ධො තස්සා කථං සුත්වා ජිගුච්ඡමානො උප්පතිත්වා ආකාසතො අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො. සා පච්චෙකඛුද්ධස්ස ගතකාලෙ අත්තනො සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙන්වා හණ්ඩනකා විය නිත්ථුනමානා මඤ්ඤෙ නිපජ්ජි. වරකො පරදෙසතො ආගන්ත්වා

ධාතුවංසො

හරියං නිපජ්ජමානං එවමාහ? 'හද්දෙ, කිං අය්‍යස්ස භික්ඛං අදාසී'ති. සා නිත්ථුනමානා ආහ? මා පුච්ඡ තව අය්‍යස්ස කම්මන්ති. කට්ඨෙහි හද්දෙ, කිං තෙන කම්මං කතන්ති. සො අත්තනා සද්ධිං කිලෙසවස්සෙන ඔකාසං කාරාපෙතුං වායමිත්වා මයා අයුත්තන්ති වුත්තෙ මම කෙසෙ ගහෙත්වා හත්ථපාදෙහි ආකොට්ඨත්වා සරීරං නබෙන ඔත්ථරිත්වා සීසෙ පහරිත්වා ගතො'ති වුත්තෙ වරකො තං සුත්වා අසහන්තො (එසො මයා) එවරුපස්ස අස්සමණකම්මස්ස පොසිතො'ති වත්වා තස්සා සොකං විනොදෙත්වා ධනුං ආදාය තික්ඛසරං ගහෙත්වා එතං මාරෙත්වා ආගමිස්සාමී'ති වත්වා වසනට්ඨානං අගමාසි.

තස්මිං සමයෙ පච්චෙකඛුද්ධො නභානත්ථාය ගතො. ගන්ත්වා ච පන කායබන්ධනං ආකාසෙ විවරවංසං විය කත්වා නිවාසනපාපුරණං තස්මිං යපෙත්වා ජලසාටකං නිවාසෙත්වා උදකමත්ථකා ආකාසෙ නිසීදිත්වා නභායිතුං ආරභී. වරකො පච්චෙකඛුද්ධස්ස ගරුගාරවකාරණං පස්සන්තො ගුම්බන්තරෙ නිලීනො අට්ඨාසි. යත්වා ච පන එවරුපං අවිජරියං දිස්වා වින්තෙසි? අයඤ්ච එවරුපං න කරොති, අද්ධා එසා මුසාවාදා'ති. අහං එතිස්සා වචනං ගහෙත්වා එවරුපස්ස සමණස්ස අකාරණෙ අපරාධං කතං. එසො තාදිසං න කරොති'ති වින්තෙත්වා පච්චෙකඛුද්ධස්ස නභත්වා ධීතකාලෙ ගන්ත්වා පාදෙසු නිපතිත්වා? 'මය්හං බමථ අය්‍යා'ති ආහ. පච්චෙක ඛුද්ධො? කිං කට්ඨෙහි උපාසකා'ති. සො අත්තනො මාතුගාමස්ස කථිතං ආවික්ඛි. එවඤ්ච සති උපාසක තුම්භාකං ආගතකම්මං නිට්ඨපෙත්වා ගන්තුං වට්ටතී'ති ආහ. මා එවං කට්ඨෙහි සාමී, අහං අඤ්ඤාණභාවෙන තස්සා වචනං ගහෙත්වා තුම්භාකං අකාරණෙ දුබ්භිතුං ආගතොමහි'ති සබ්බං අත්තනා වින්තිතං ආවික්ඛි.

පච්චෙකඛුද්ධො? ආම උපාසක, සා අත්තනා සද්ධිං අසද්ධම්මපටිසංයුත්තකථං කට්ඨෙහි ආහ. සො තස්සා කුජ්ඣිත්වා අහං එතං නිස්සාය ඉමස්ස අපරජ්ඣාමි. ගන්ත්වා තං මාරෙස්සාමී'ති පච්චෙකඛුද්ධං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා තික්ඛමි. පච්චෙකඛුද්ධො තං නිවන්තෙත්වා මාතුගාමං මා මාරෙහි'ති අනෙකවිධානි කාරණානි කට්ඨෙහි පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨපෙත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමං ගාථමාහ?

යො අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති,
සුද්ධස්ස පොසස්ස අනඬිගණස්ස;
තමෙව බාලං පච්චෙති පාපං,
සුබ්බමො රජො පටිචාතංව ඛිත්තො'ති;

වරකො තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්තවිත්තො හුත්වා
පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසිත්වා
තතො පට්ඨාය යාවජීවං පච්චෙකඛුද්ධස්ස

ධාතුවංසො

වීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරාදයො පරික්ඛාරෙ ව දත්වා පටිජග්ගි. සො තස්මිංයෙව ලෙනෙ වසන්තො අපරභාගෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි.

සයම්භුඤ්ඤාණෙන විගස්භ ධම්මං,
දුක්ඛං අනන්තං සකලං පභාය;
සමාධික්ඛානාහිරතො යසස්සි,
ගතො විනාසං පවරො යසස්සි.

අථ පච්ඡා වරකො කාලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති. තත්ථ වීරං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා දෙවලොකතො වචිත්වා ඉමස්මිං දීපෙ මලය රට්ඨෙ අමරුජ්ජල ලෙනස්ස ආසන්නට්ඨානෙ උපවරකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො නවමාසඬ්ඪපරියොසානෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. තස්ස නාමගහණදිවසෙ ඤාතකා අමරුජ්ජල කුමාරොති නාමං අකංසු. සො පන අපරභාගෙ වඩ්ඪෙත්තො දාරකෙහි සද්ධිං කීළන්තො පත්තපුටෙන වාලුකහත්තං පචිත්වා, දාරකා ඉමෙ සමණාති වත්වා පටිපාටියා නිසිදාපෙත්වා දානං දස්සාමි'ති වත්වා කීළාදානං දෙති. එකදිවසං අමරුජ්ජල කුමාරො වාලුකපුපං කත්වා අත්තතො නිවාසනවත්ථදුස්සං ගහෙත්වා බුද්දකදණ්ඩකෙ බන්ධිත්වා පටාකං කත්වා පූජනත්ථාය ය්‍යෙසි. අමරුජ්ජල ලෙනවාසී මලිය දෙවත්ථෙරං නිස්සාය දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො ඉමස්මිංයෙව දීපෙ මහාගාමෙ ගොඨාභයමහාරාජස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සො නවමාසඬ්ඪපරියොසානෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. තස්ස නාමගහණ දිවසෙ'කාකවණ්ණනිස්සො'ති නාමං අකංසු. සො අනුපුබ්බෙන වඩ්ඪිත්වා පිතු අව්චයෙන ඡත්තං උස්සාපෙත්වා කාකවණ්ණනිස්සමහාරාජා අභොසි. තස්ස ඡත්තෙ උස්සාපිතෙයෙව සකලරට්ඨං සුභික්ඛං අභොසි. පඤ්ච වා ද්වාදස වා දිවසෙ අනතික්කමිත්වා දෙවො සම්මා වස්සති. වෙස්සන්තරබොධිසත්තස්ස දානග්ගෙ යාවකානං හත්ථෙ හික්ඛාභාජනං විය තස්මිං කාලෙ වාපිපොක්ඛරණි-නදී-කන්දර-සොබ්භ-ජාතසරාදයො වස්සොදකෙන පූරිතා අභෙසුං. පඤ්චවිධපදුමසඤ්ජන්තා අනෙකදිජසමාකිණ්ණා නානාරුක්ඛෙහි විරොචිතා අභෙසුං. නානා සස්සානි සම්පජ්ජිංසු, උත්තරකුරු ආලකමන්දා රාජධානිසදිසංව හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි රතනට්ඨානං.

සො රාජා සද්ධාය සම්පන්නො මහාහික්ඛුසඬ්ඪසස්ස වත්තාරො පච්චයෙ අනුනං කත්වා දාපෙසි. සට්ඨිමත්තානං තිපිටකධරානං වන්දනදොණියා සතපාකතෙලස්ස පුරාපෙත්වා යාවපිට්ඨිපාදං තාව ඔසිදාපෙත්වා නිසින්නානං ලට්ඨිම ධුදන්තකට්ඨං චතුර්ධුරං පක්ඛිපිත්වා දාපෙසි. උච්ඡුකණ්ඩ-සක්ඛරා-නාලිකෙර-ඵලමූලබන්ධබාදනඤ්ච නානාවිධමච්ඡරසෙහි සුගන්ධසාලිතණ්ඩුලෙන සාධිතයාගුහත්තඤ්ච පාතොව අදාසි. අන්තරාහත්තෙ

ධාතුවංසො

අටියාරසවිධ-අන්තර්වෘත්තකඤ්ච උච්ඡ්වකදලිපනසඵලාදයො ව
නානාවිධොත්තරිහඬගෙන සද්ධිං සුගන්ධසාලිතණ්ඩුලහත්තං නානග්ගරසං
දාපෙත්වා පච්ඡාහත්තං අටියවිධකප්පියපානකො ව දාපෙසි. අඤ්ඤා
සමණපරික්ඛාරො ව දාපෙසි. ඉමිනා නියාමෙනෙව හික්ඛුසඬසස්ස
තිපිටකධරහික්ඛුනඤ්ච නිරන්තරං මහා දානං දත්වා වසති.

අථාපරෙන සමයෙන කල්‍යාණියං සිවො නාම මහාරාජා අත්තනො
භාගිනෙයාසස්ස අභයකුමාරස්ස කාකචණ්ණනිස්ස රඤ්ඤො හගිනියා
සොමදෙවියා නාම රාජපුත්තියා ආවාහමඬගලං කත්වා ආනෙත්වා පාදපරිවාරිකං
දාපෙසි. දත්වා ව පන අභය කුමාරං ගිරිනගරමිහි නිසීදාපෙසි. සො ගිරිනගරෙ
රජ්ජං කාරාපෙත්වා ගිරිඅභයො නාම රාජා හුත්වා මහන්තං සම්පත්තිං
අනුභවමානො විහාසි. තතො අපරභාගෙ කාකචණ්ණනිස්ස මහාරාජා මහාගාමෙ
විහරන්තො අඤ්ඤාතරස්ස හික්ඛුස්ස ගත්තෙ මඬකුනා දට්ඨට්ඨානෙ ගණ්ඩං
උට්ඨිතං දිස්වා කිමෙතං අය්‍යා'ති පුච්ඡි. මඬකුනා දට්ඨට්ඨානං මහාරාජාති. තං
සුත්වා සංවෙගප්පත්තො, හන්තෙ මඬකුනා කිස්මිං න හවන්ති'ති පුච්ඡි.
පට්ටසාටකො න හවන්ති'ති. ඉමෙ පන හද්දන්තා පට්ටසාටකො කුතො
ලහන්ති'ති වින්තෙත්වා ගතො. තං දිවසමෙව පානියමාළකෙ නිසින්තො
තිපිටකනිස්සත්ථෙරො නාම රඤ්ඤො බුද්ධසිහනාදසුත්තං නාම කථෙසි. සො
ථෙරෙ පසන්තො; උත්තරාසඬගෙ දියමානෙ'ඵකසාටකො හවිස්සාමි' තස්මා
ඉමමෙව දාතුං න සක්කා, කථං කරිස්සාමි'ති වින්තෙත්තො ථෙරෙන සද්ධිං
කථයමානො තත්ථ මාළකෙයෙව අටියාසි. තස්මිං ඛණෙ ඵකො කාකො
අමඛසාඛන්තරෙ නිසීදිත්වා

සද්දං කරොන්තො ඵවමාවික්ඛි. අය්‍ය කාකචණ්ණනිස්සමහාරාජ, තුම්භාකං
කඬ්ඛා නාම නත්ථී, පසාදක්ඛණෙ ධම්මකථිකස්ස උත්තරාසඬගං දෙහී'ති ආහ.

(කාකො සො කාකචණ්ණස්ස වදෙති වචනක්ඛමො,
පසාදජානො ථෙරස්ස තුවං සද්ධම්මදෙසනෙ;
දදාහි උත්තරාසඬගං මහාථෙරස්ස භූමිපා'ති.)

මහාරාජ, අහං තුම්භාකං පඤ්චසාසනං ගහෙත්වා ආගතො. විහාරදෙවි
පුත්තං විජායි. ඉදමෙකං සාසනං. ඵකා කරෙණුකා සුචිරහත්ථිපොතකං
තිත්ථසරෙ විජායි. ඉදං දුතියං සාසනං. ගොඨසමුද්දමජ්ඣකින සත්තමත්තා නාවා
පට්ටනෙ පච්චුට්ඨිතා, ඉදං තතියං සාසනං උත්තර වඩ්ඪමානපබ්බතපාදෙ
ද්විකරීසප්පමාණෙ ඛෙත්තෙ තරුණතාලක්ඛන්ධප්පමාණා සුවණ්ණක්ඛන්ධා
උග්ගච්ඡිංසු, ඉදං චතුත්ථං සාසනං. ගිරිපබ්බතපාදෙ කොට රට්ඨක විහාරෙ
කොටරට්ඨකො නාම ථෙරො මග්ගොපසමං වත්වා ගිරිපබ්බතමත්ථකො

ධාතුචංසො

සත්තතාලජපමාණං උග්ගන්ත්වා ආකාසෙ නිසින්තො පරිනිබ්බාසි, ඉදං පඤ්චමං සාසනං.

(පුත්තො හත්ථී ච නාවා ච චතුත්ථං හෙමබන්ධකං;
ථෙරස්ස පරිනිබ්බානං පඤ්චමං සාසනං ඉදං.

ඉමං ගහෙත්වාන අහං ආගතො තච සන්තිකං;
සාසනං ඊදිසං සුත්වා පුඤ්ඤකම්මෙ රතො භව.

චත්ථං සහසා දාපෙහි කතො සබ්බසමාගමො;
ඉදං නිව්චං ජානන්තො කිං ලග්ගො උත්තරාසඬගේති.)

රාජා කාකස්ස චචනං සුත්වා හසි. ථෙරො? කස්මා මහාරාජ හසි'ති පුච්ඡි. හන්තෙ, එතස්මිං අම්බසාබන්තරෙ නිසිදිත්වා සද්දං කරොන්තස්ස කාකස්ස කථං සුත්වා හසින්ති සබ්බං ආරොචෙසි. ථෙරො'පි රඤ්ඤා පුරිමත්තභාවෙ කතකම්මං පස්සිත්වා හසි. රාජා කස්මා අයො හසි'ති පුච්ඡි. මහාරාජ, තුම්භාකං අනන්තරෙ අත්තභාවෙ මලයරට්ඨෙ අමරුජපල නාම කාලෙ කතකම්මං පස්සිත්වා හසින්ති. තෙන පුට්ඨො කතකුසලකම්මං සබ්බං විත්ථාරෙන තස්ස ආවික්ඛි. රාජා සොමනස්සජ්ජන්තො අත්තතො උත්තරාසඬගං දත්වා ථෙරං චන්දිත්වා ගෙහං ගතො. කොටරට්ඨකවිහාරං ගන්ත්වා ථෙරස්ස සරිරජ්ඣාපනං කාරාපෙත්වා ධාතුං ආදාය චෙතියං කාරාපෙත්වා මහන්තං පූජං කත්වා මහාගාමං ගතො. සුවණ්ණං ආහරාපෙත්වා රාජඬගණං යපාපෙසි. ගොඨසමුද්දකුච්ඡියං පත්ත නාවාතො චත්ථානි ආහරාපෙත්වා භික්ඛුසඬසස්ස වීචරත්ථාය දාපෙත්වා මහාදානං පචත්තෙත්වා මහාගාමසමීපෙ විහාරං කාරාපෙත්වා විහරන්තො අත්තතො පුත්තං දුට්ඨගාමණිං පක්කොසාපෙත්වා; තාත, ත්ථං ගන්ත්වා ගිරිමහි නගරෙ නිසිදා'ති චත්වා අමච්චඤ්චස්ස පිතුට්ඨානෙ යපෙත්වා ගිරිනගරං පාහෙසි. තං දිස්වා ගිරිඅභය කුමාරො කුමාරෙන සද්ධිං ආගතබලස්ස චත්ථාහාරාදීනි දාපෙත්වා මහන්තං සම්මානං අකාසි. රාජකුමාරො ගිරිපබ්බතපාදෙ විහාසි.

තතො අපරභාගෙ ජාතිං නිස්සාය බත්තියානං විවාදො අහොසි. සො අභයරාජා කිං මෙවිවාදෙනා'ති අත්තතො හරියාය සොමදෙවියා සද්ධිං බලවාහනං ගහෙත්වා අනුක්කමෙන ගච්ඡන්තො සෙරුනගරෙ රජ්ජං කාරෙත්තං අත්තසභායං සිවරාජං සන්ධාය තස්ස සන්තිකං ආගඤ්ඡි. සො'පි සිවරාජා ගිරිඅභයරඤ්ඤා සද්ධිං ආගතබලස්ස මහන්තං සක්කාරං කාරෙත්වා අහතචත්ථතිලතණ්ඩුලාදීනි ආහරාපෙත්වා දාපෙසි. කතිපාහච්චයෙ; සම්ම, කස්මා ආගතොසි'ති පුච්ඡි. සො ආගතකාරණං සබ්බමස්ස ආවික්ඛි. හද්දකං සම්ම, තෙ කතං ආගන්තබ්බමෙව ආගතො. අහං තෙ කත්තබ්බං ජානිස්සාමි.

ධාතුවංසො

ත්වං මා වින්තයි'ති වත්වා තස්ස වසනත්ථාය නගරභූමිං ගවෙසන්තො සරකොටියං අතිරමණියභූමිං පස්සිත්වා තස්මිං භූමිභාගෙ සො නගරං මාපෙත්වා දෙවියා එකසදිසනාමං කරිස්සාමි'ති සොමනගරන්ති නාමං අකාසි. තං නගරං සුසමිද්ධං සම්පන්නධනධඤ්ඤාදීහි උපකරණෙහි ද්වාරට්ටාලකගොපුරපරිබාපොක්ඛර-ණියාදීහි සහිතං හත්ථිඅස්සරථපත්තිආදීහි සමාකුලං සඬ්ඛපණවහෙරිසද්දාදීහි සමාකිණ්ණං නගරං අහොසි. සො අභයො විරං සොමනගරෙ මහන්තං ඉස්සරියං අනුභවන්තො විහාසි.

අථාපරස්මිං කාලෙ සොමදෙවී රඤ්ඤා සද්ධිං කපෙසි; අය්‍ය අම්භාකං පටිසරණං චෙතියඤ්ච විහාරඤ්ච කාරෙතුං වට්ටති'ති. හද්දකං තෙ කථිතන්ති සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා විහාරභූමිං ගවෙසන්තො නගරතො නාතිදුරෙ නාව්වාසන්තො මහන්තං සාලවනං අත්ථි. තං පස්සිතුං ගතො. තදා තස්මිං සාලවනෙ මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස වංසෙ මහාමහින්දත්ථෙරො නාම එකො ථෙරො අත්ථි. සො සට්ඨිමත්තෙ හික්ඛු ගහෙත්වා විහරති. තං දිස්වා ඉරියාපථෙ පසන්තො ථෙරං එවමාහ; 'අය්‍ය තුම්භාකං ඉමස්මිං සාලවනෙ විහාරං කරිස්සාමි'ති. ථෙරො තස්ස වචනං සුත්වා තුණ්හිභාවෙන අධිවාසෙසි. රාජා සොමනස්සප්පත්තො ථෙරං වන්දිත්වා නගරමෙව ගන්ත්වා සොමදෙවිං ආමන්තෙත්වා; හද්දෙසොමදෙවි, අම්භාකං මනොරථො මත්ථකං පත්තො. විහාරකරණත්ථාය මනාපො භූමිභාගො ලද්ධො. තත්ථ ව මහින්දො නාම ථෙරො සමණානං සට්ඨිමත්තං ගහෙත්වා විහරති. තං වන්දිත්වා විහරණත්ථාය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ආගතො. තත්ථ විහාරං කරිස්සාමි'ති ආහ. සා තං සුත්වා සොමනස්සප්පත්තා සාධු'ති සම්පට්චිඡි. පුනදිවසෙ දෙවියා සද්ධිං ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. ථෙරො තෙසං මහාසමයසුත්තං කපෙසි. තෙ උභෝ'පි ධම්මං සුත්වා සොමනස්සජාතා අහෙසුං. අථ රාජා අය්‍ය ධාතුං කුතො ලභිස්සාමා'ති ථෙරං පුච්ඡි. මා වින්තයි මහාරාජ, ධාතුං අම්භෙ ජානිස්සාමා'ති ආචික්ඛි.

සො තතො පට්ඨාය විහාරභූමිං සොධාපෙත්වා බාණුකණ්ටකාදයො නීහරිත්වා හෙරිතලම්ච රමණියං සමං කාරාපෙත්වා ඉට්ඨකචඩ්ඨකිං පක්කොසාපෙත්වා ඉට්ඨවිතං කාරාපෙත්වා චෙතියකම්මං පට්ඨපෙසි. වඩ්ඨකී චෙතියං විනන්තො කතිපාහෙන පුප්ඵාධානත්තයං නිට්ඨපෙත්වා ධාතුගබ්භෙ සබ්බං කත්තබ්බං කම්මං නිට්ඨපෙත්වා රඤ්ඤො පටිච්චෙදෙසි. රාජා, ආගන්ත්වා ථෙරස්ස ආරොචෙසි. නිට්ඨාපිතො අය්‍ය ධාතු ගබ්භො'ති. ථෙරො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා අත්තනා පරිහරිතං තථාගතස්ස දක්ඛිණදායාධාතුං තස්ස අදාසි. රාජා ධාතුං ගහෙත්වා සුනක්ඛත්තෙන සුමුහුත්තෙන මහතා පරිවාරෙන ධාතුගබ්භෙ නිදහිත්වා අතිමනොරමං උදකචුඛ්චුළුකෙලාසකුටපටිභාගං චෙතියං කාරාපෙසි.

ධාතු වංසෝ

සද්ධාදිගුණසම්පන්නෝ ලොකසාසනරක්ඛකෝ;
සචේතියං මහාරාජා කාරාපෙසි විහාරකං.

තතො ථෙරස්ස සන්නිකෙ සට්ඨිමත්තානං භික්ඛූනං අත්ථාය සට්ඨිමත්තානි
පරිවෙණානි කාරාපෙත්වා ද්වාරට්ටාලකපාකාරෙහි සොභිතං විහාරං
නිට්ඨපෙත්වා අත්තනො දෙවියා එකනාමං කත්වා මහින්දත්ථෙරස්ස
දක්ඛිණොදකං දත්වා ගන්ධමාලාධූපධෛනි පූජං කරොත්තො දිවසස්ස
තික්ඛත්තුං ධාතුපට්ඨානං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කුරුමානො
ගිරිඅභයරාජා මහන්නං සම්පත්තිං අනුභවමානො සොමනගරං පටිවසති.

(නගරෙ සොමනාමමිහි රමණීයෙ මනොරමෙ;
දෙවියා සහ මොදන්තො රජ්ජං කාරෙසි නායකො.)

තතො විහාරදෙවියා භාතා චූළපිණ්ඩපාතියතිස්සත්ථෙරො නාම එකදිවසං
කාකචණ්ණතිස්සමහාරඤ්ඤො ආයුසඬ්ඛාරමොලොකෙන්තො න
විරජ්ජවත්තනභාවං ඤත්වා පුනදිවසෙ රඤ්ඤො සන්නිකං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං
කථෙසි. මහාරාජ තුම්භාකං නලාටධාතුයා සත්ථාරා බ්‍යාකරණං
දින්තං; 'මහාවාලුකගඬ්ඛාය දක්ඛිණභාගෙ සෙරු නාම දහස්ස අන්තෙ වරාහ
නාම සොණ්ඩියා මත්ථකෙ අනාගතෙ කාකචණ්ණතිස්සො නාම මහාරාජා
මය්හං නලාටධාතුං පතිට්ඨපෙස්සති'ති වත්වා තං සන්ධාය භගවා සමාපත්තිං
සමාපජ්ජිත්වා ගතො. තස්ස වචනං මනසිකරොහී'ති ආහ. තස්ස කථං සුත්වා
අම්භාකං කුසලසම්පත්තිං අවිනාසෙත්වා අය්‍යස්ස වචනමුද්දිස්ස චේතියං
කාරාපනත්ථාය ගන්තඛිබ්බත්ති මන්ත්වා හද්දකං අය්‍යා'ති ථෙරස්ස වචනං
සම්පට්ඨිත්වා අත්තනො පුත්තං දුට්ඨගාමණීං ගිරිනගරතො පක්කොසාපෙත්වා
මහාගාමෙ නිසිදාපෙත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි; අහං මහාවාලුකාය ගඬ්ඛාය
සම්පෙ සෙරු නාම දහස්ස අන්තෙ වරාහ නාම සොණ්ඩියා මත්ථකෙ චේතියං
කාරාපනත්ථාය ගමිස්සාමි, සඛ්ඛසෙනියො ච මහා ජනො ච මයා සද්ධිං
ආගච්ඡන්තු'ති වත්වා රාජා චූළපිණ්ඩපාතියතිස්සත්ථෙරස්ස තිස්සමහාවිහාරෙ
සාගලත්ථෙරස්ස ච සන්නිකං ගන්ත්වා හන්තෙ තුම්භාකං පරිවාරෙ
පඤ්චසතමත්තෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා ධාතුං උපට්ඨහන්තා මයා සද්ධිංයෙව
ආගච්ඡා'ති වත්වා හද්දමාසෙ හද්දදිවසෙ සුනක්ඛත්තෙ සුමුහුත්තෙ
බන්ධාවාරං සජ්ජෙත්වා ධාතුසරතො ධාතුකරණ්ඩකං නිහරිත්වා සුසජ්ජිතරථෙ
ට්ඨපෙත්වා උපරි සෙනච්ඡත්තඤ්ච කත්වා පුරතො පුරතො රතනමණ්ඩපෙ
කාරාපෙත්වා පුරෙතරමකාසි.

තතො රාජා පුත්තං දුට්ඨගාමණීං පක්කොසාපෙත්වා අනුසාසිත්වා පුත්තං
සද්ධාතිස්සකුමාරඤ්ච විහාරදෙවිඤ්ච ගහෙත්වා සීසං නික්ඛමි.
චූළපිණ්ඩපාතියතිස්සත්ථෙරො ච අත්තනො පරිවාරෙ පඤ්චසතභික්ඛූ ගහෙත්වා

ධාතුවංසො

ධාතූං උපට්ඨන්තො පච්ඡන්තො ආගඤ්ජි. සබ්බසෙනියො ච රාජා ච භික්ඛුසඤ්ජස්ස මහාදානං දත්වා භික්ඛු සඤ්ජෙන සද්ධිං ගන්ත්වා දීඝවාපිං පාපුණිංසු. තස්මිං සද්ධාතිස්සකුමාරං නිසීදාපෙත්වා අනුක්කමෙන ආගන්ත්වා සුමනමාලාපිට්ඨියං බන්ධවාරං බන්ධිත්වා නිසීදි. කස්මා පන තං යානං එවං නාමකං ජාතන්ති. සුමනනාගරාජා සත්තදිවසානි නාගසම්පත්තිං අභිරමමානො (නලාටධාතූං විස්සරි.) සත්තාහව්වයෙන නලාටධාතූං අනුස්සරිත්වා පච්ඡා ආවජ්ජමානො රඤ්ඤො ධාතූං ගහෙත්වා ආගතභාවං ඤත්වා මහන්තං සොමනස්සං පත්තො මහන්තජ්ඣාසයො අත්තනො පරිවාරෙ ඡකොට්මත්තෙ නාගෙ ගහෙත්වා ධාතූපට්ඨපථං ගන්ත්වා ධාතූපතිට්ඨිතට්ඨානෙව පට්ඨියං නාභිජ්ජමාණතො සුමනමාලාවස්සං වස්සෙසි. තස්මා තං යානං සුමනමාලාපිට්ඨිති ජාතං. පුනදිවසෙ රාජා ධාතූං ගහෙත්වා වරාහ නාම සොණ්ඩිං පාපුණි. සම්පත්තාය ධාතූයා තස්මිං යානෙ සුමනනාගරාජා රථවක්කෙ යාව නාභිං තාව ඔසීදාපෙත්වා අපරිවත්තනං අකාසි. තං දිස්වා රාජා සංවෙගජ්ජත්තො ථෙරං පුච්ඡි. මා භායි මහාරාජ, ධාතූ පතිට්ඨානට්ඨානං ආගතො. ඉමස්මිං යානෙ පතිට්ඨතිස්සති'ති ආහ.

තං සුත්වා රාජා ධාතූපතිට්ඨාන භූමිභාගං භවිස්සති'ති වින්තෙත්වා තත්ථෙව සෙනංනිවෙසෙත්වා ඉදං යානං සමන්තනො සකණ්ටකං වනං නිහරාපෙත්වා භූමිභාගං අතිරමණියං හෙරිතලම්ච සමං කාරාපෙත්වා සෙනියපාමොක්ඛං ආමන්තෙත්වා තුම්භෙ ධාතූං යපනත්ථාය පයමං ධාතූසරං කාරාපෙත්වා ධාතූ ගබ්භං පතිට්ඨාපෙත්වා නිවෙදෙසි. රාජා අත්තො ධාතූසරෙ තස්මිං ධාතූගබ්භෙ ධාතූකරණ්ඩකං පතිට්ඨාපෙත්වා බහි ආරක්ඛං සංවිධාය තත්ථ මහන්තං පූජාවිධානං කාරාපෙත්වා ධාතූසරං චතුජාතියගන්ධෙන විලිම්පාපෙසි. තදුපාදාය තං ගෙහං ගන්ධමූලං නාම ජාතං. තස්මිං යානෙ බහු සන්තිපතිංසු. තත්ථ මහින්දො නාම ථෙරො ආගන්තුක භික්ඛූනං වත්තපට්ඨත්තං අකාසි. පුනදිවසෙ රාජා විහාරං ගන්ත්වා සුබෙන වසිත්ථ අය්‍යා'ති පුච්ඡිත්වා සබ්බෙ භික්ඛු නිමන්තෙත්වා රාජගෙහෙ නිසීදාපෙත්වා යාගුහත්තං සක්කච්චං දත්වා පච්ඡා හත්තං අනුමොදනං සුත්වා නිසින්නකාලෙ ථෙරො ඔවදන්තො මහාරාජ, පමාදෙන වසිතුං න වට්ටති ජීවිතං නාම න විරට්ඨිතිකං, ධාතූපතිට්ඨාපනං පපඤ්චං අකත්වා කාරෙහි'ති වත්වා ගාථමාහ?

යස්මා හි ජීවිතං නාම අප්පං බුබ්බුලකුපමං;

තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො කරෙය්‍ය කුසලං සදා'ති.

ඉමිනා නයෙන ධම්මං කථෙත්වා චූළපිණ්ඩපාතියතිස්ස ත්ථෙරො ච සාගලත්ථෙරො ච මහින්දත්ථෙරො වා'ති තයො ථෙරො අත්තනො අත්තනො පරිවාරෙ භික්ඛු ගහෙත්වා ධාතූ පරිහරණත්ථාය ආගච්ඡිංසු.

ධාතුවංසො

විපුලයසො පරහිතාවහන්තො,
සුජනහිතො ධිතිමා අවිතසද්ධො;
සුපරිවුතො මහතියා හි පරිසා,
රාජසෙට්ඨො පවරපුපමාරහි'ති.

ඉති අරියජනජපසාදනත්ථාය කතෙ ධාතුවංසෙ

පකිණ්ණකො නාම

චතුත්ථො පරිච්ඡෙදො.

5. ධාතුනිධානාධිකාරො

තතො විමංසෙත්වා භූමිභාගං ගහෙතුං වට්ටති'ති භූමි භාගං විමංසෙත්තො මඬිගලසම්මතෙ අට්ඨ ගොණෙ ආභරාපෙත්වා ගන්ධොදකෙන නභාපෙත්වා සිඬිගෙසු සුවණ්ණකඤ්චුකං පතිමුඤ්චාපෙත්වා ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකං දාපෙත්වා ගීවාය මාලාදාමං බන්ධාපෙත්වා අයොදාමෙන බන්ධාපෙත්වා එවං වින්තෙසි? යදි පන භගවතො නලාටධාතු යස්මිං යානෙ පතිට්ඨහිත්වා ලොකත්ථවරියං කරොන්ති පඤ්චවස්සසහස්සානි සාසනං පතිට්ඨහිස්සති තස්මිං යානෙ ගොණා සයමෙව අයොදාමතො මුඤ්චිත්වා ථූපට්ඨානං සමන්තතො විවරිත්වා චතුසු දිසාසු සයන්තුති අධිට්ඨහිත්වා පුරිසෙ ආණාපෙසි. තෙ තථෙව අකංසු. තතො විභාතාය රත්තියා රාජාගොණෙ ගාභාපනත්ථාය ආයුත්තකෙ ආණාපෙසි. තෙ මනුස්සා ගන්ත්වා ගොණෙ අපස්සිත්වා න පස්සාම දෙවා'ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. ගච්ඡ භණෙ, ගොණානං ගතට්ඨානං ඔලොකෙථා'ති ආභ. තෙ ගවෙසමානා බන්ධනට්ඨානෙ අදිස්වා පදානුපදං ගන්ත්වා ථූපකරණට්ඨානං සමන්තා විවරිත්වා චතුසු දිසාසු සයිතගොණෙ දිස්වා සයිතට්ඨානතො නඩ්ගුට්ඨාදීනි මද්දන්තාපි උට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසු; දෙව, ගොණා න උට්ඨහන්ති, එකං යානං සමන්තා විවරිත්වා චතුසු දිසාසු සයිතා'ති. තං සුත්වා රාජා සෙනඬිගපරිවුතො සයමෙව ගන්ත්වා'පි ගොණෙ උට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො රාජා එවං අධිට්ඨාසි; යදි ඉමස්මිං යානෙ ධාතු පතිට්ඨාපෙතඛිඛා භවෙය්‍ය ගොණා උට්ඨහිත්වා ගච්ඡන්තු'ති. ගොණා වින්තක්ඛණෙයෙව උට්ඨහිත්වා පලායිංසු. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා පසන්තමතො හුත්වා පුනෙකදිවසං චුත්තනියාමෙනෙව අස්සෙ අලඬිකාරාපෙත්වා අයොදාමෙන බන්ධාපෙත්වා යපෙසි. අස්සාපි තෙ ගොණා විය ගන්ත්වා නිපජ්ජිංසු. රාජා ගන්ත්වා තථෙව අධිට්ඨහිත්වා අස්සෙ උට්ඨාපෙසි. පුනෙකදිවසං හත්ථිං අලඬිකාරාපෙත්වා තථෙව අධිට්ඨාසි. සොපි බන්ධදාමෙ ඡින්දිත්වා පච්ඡිමයාමසමනන්තරෙ ගන්ත්වා චෙතියකරණට්ඨානෙ නිපජ්ජි. පභාතාය රත්තියා රාජා හත්ථිගොපකෙ පක්කොසාපෙත්වා හත්ථිං ආනෙථා'ති

ධාතුවංසො

ආහ. හත්ථිගොපකා හත්ථිං. බන්ධනට්ඨානෙ අදිස්වා, හත්ථිං. බන්ධනට්ඨානෙ න පස්සාම දෙවා'ති ආහංසු. තෙනහි භණෙ, සීසං උපධාරොථා'ති චුත්තෙ හත්ථිගොපකා පදානුපදං ගවෙසමානා චෙතියට්ඨානෙ නිපන්නං. හත්ථිං. දිස්වා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. තං සුත්වා රාජා හෙට්ඨා චුත්තස්පකාරෙන පටිපජ්ජිත්වා හත්ථිං පුරෙ කත්වා ආගච්ඡී.

එවං තිහි විමංසනාහි විමංසෙත්වා භූමිගහිතභාවං ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා චන්දිත්වා උපට්ඨහමානො ආරොවෙසී. තස්මිං කාලෙ සෙරුනගරෙ සිවරාජා බහු පණ්ණාකාරෙ ගාභාපෙත්වා රාජානං පස්සිස්සාමි'ති ආගන්ත්වා චන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසී. රාජා තෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කථං කත්වා නිසින්නකාලෙ ලොණනගරෙ මහානාගරාජා'පි බහුපණ්ණාකාරං ගාභාපෙත්වා රාජානං පස්සිස්සාමි'ති ආගන්ත්වා චන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි. තෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කථං අකාසී; ඉමස්මිං යානෙ දසබලධාතුං පතිට්ඨාපෙස්සාමි, තුම්හෙ මම සභායා භොථා'ති තෙ ගහෙත්වා ගන්ත්වා ධාතුං චන්දථා'ති චන්දාපෙසී. තස්මිං බණෙ ධාතූනො ඡබ්බණ්ණරංසියො උග්ගච්ඡිංසු. දෙවා සාධුකාරං කරොන්තා ආකාසනො මාලායො බිපිංසු. රාජානො සොමනස්සප්පත්තා අම්භාකං ලඬිකායං දසබලස්ස නලාටධාතු අම්භාකං රට්ඨෙ පතිට්ඨහිස්සති. එසා ධාතු මහා ජනස්ස සත්ථුකිච්චං සාධෙය්‍යාති චන්දිත්වා ගතා. රාජා තෙසං ගතකාලෙ ගිරිඅභයං පක්කොසාපෙත්වා තාත, ඉට්ඨකං ජනස්ස පිළුනං. අකත්වා කාරාපෙමා'ති ආහ. මා වින්තයිත්ථ දෙව, අහං ඉට්ඨකං කාරාපෙස්සාමිති. එවඤ්ඤි සති පපඤ්චො හවිස්සති'ති ආහ. අම්භාකං සන්තිකෙ සුවණ්ණරජනානි මන්දානි කුතො ලහිස්සාමා'ති චුත්තෙ ගිරිඅභයො එවමාහ; දෙව, සත්ථා මහාපුඤ්ඤො මහන්තං පූජාසක්කාරසම්මානං ලහිස්සති. ත්වං අවින්තෙත්වා චෙතියකම්මං පට්ඨපෙහි'ති ආහ.

සො තස්ස තං අවින්තනීයං කථං සුත්වා සොමනස්සප්පත්තො ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා ධාතුං චන්දිත්වා නගරං ගන්ත්වා භුත්තසායමාසො සයනෙ නිපන්නො නිද්දං ඔක්කමි. විභාතාය රත්තියා පබුජ්ඣිත්වා ඉට්ඨකං වින්තයමානස්ස දොමනස්සං අහොසී. තස්මිං කාලෙ සක්කො දෙවරාජා විස්සකම්මං දෙවපුත්තං ආමන්තෙත්වා; තාත, විස්සකම්ම, කාකචණ්ණතිස්සමහාරාජා අම්භාකං සත්ථුනො නලාට ධාතුං නිදහිත්වා මහන්තං චෙතියං කාරාපෙතුකාමො ඉට්ඨකං වින්තයි. ත්වං ගන්ත්වා ඵාසුකට්ඨානෙ ඉට්ඨකං මාපෙහිති ආහ. තං සුත්වා විස්සකම්මදෙවපුත්තො දුග්ගතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රෙත්තෙ ඉට්ඨකං මාපෙත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. තස්මිං බණෙ බ්‍රෙත්තසාමිකො දුග්ගතබ්‍රාහ්මණො පාතොව අත්තනො බ්‍රෙත්තං ඔලොකනත්ථාය ගතො ඉතොවිතො ඔලොකෙත්තො ඉට්ඨකරාසී. දිස්වා වින්තෙසී; හීයො රාජා ඉට්ඨකං කථං ලහිස්සාමිති කථෙසී. මහන්තං චත

පණ්ණාකාරං මයා ලද්ධන්ති තුට්ඨො දෙව්ථිකානි කාපෙන ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සනත්ථාය ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ යත්වා සාසනං පභිණි. තං පක්කොසාපෙත්වා කස්මා පාතො'ව ආගතොසී'ති පුච්ඡි. දෙව මය්හං ඛෙත්තෙ ඉට්ඨකරාසිං දිස්වා පාතො'ව ඉට්ඨකානි ගහෙත්වා ආගතොමිහි'ති. ඊදිසානි ඉට්ඨකානි චෙතියස්ස අනුච්ඡවිකානීති දස්සෙසි. රාජා පස්සිත්වා සොමනස්සප්පත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස බහුං ධනං දාපෙසි.

තස්මිං බණෙ අඤ්ඤං සාසනං ආහරි. මදනපට්ටනද්වාරතො චතස්සො රජතනාවා සුවණ්ණභූමිතො චතස්සො සුවණ්ණනාවා උක්කම්භුති පට්ටනමුඛද්වාරෙ විහරන්තො ආරක්ඛක ජෙට්ඨකො ධම්මපාලො නාම ආගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තුට්ඨො සුවණ්ණරජතෙ ආහරාපෙසි.

(ඉට්ඨකං රජතඤ්ඤෙව සුවණ්ණඤ්ඤෙව මහාරහං;
ආහරිත්වාන තං සබ්බං කම්මං ආරහි චෙතියෙ.

සත්ථු පුඤ්ඤානුභාවෙන රඤ්ඤො පුඤ්ඤබලෙන ව;
චිත්තිතචිත්තිතං සබ්බං බණෙනෙව සමිජ්ඣති.)

තතො රාජා චූළපිණ්ඩපාතියතිස්සත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා? අයා ඉට්ඨකභූමිං ගමිස්සාමීති ආහ. ථෙරො සුත්වා තුට්ඨො අත්තනො පරිවාරෙහි පඤ්චසතභික්ඛුහි සද්ධිං ඉට්ඨක භූමිං ගතො. තතො මහාසාගලත්ථෙරො ච මහින්දත්ථෙරො ච අත්තනො පරිවාරෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං ඉට්ඨකභූමිං ගතො. සිව නගරෙ රාජාපි ඉට්ඨකභූමිං ගතො. ලොණනගරෙ නාගරාජාපි ඉට්ඨකභූමිං ගතො. සොමනගරෙ ගිරිඅභයරාජාපි අත්තනො සෙනඬගෙහි පරිවාරත්වා ඉට්ඨකභූමිං ගතො. තෙසං සමණ බ්‍රාහ්මණානං රාජබලානඤ්ඤෙව සමිපිණ්ඩිතත්තා සො පිට්ඨිපාසාණො බලවාහනො නාම ජාතො. තෙ සබ්බෙ ඉට්ඨකභූමිං සමොසරිංසු. ථෙරො ඉට්ඨකරාසිං ධිලොකෙත්වා රාජානං එවමාහ? මහාරාජ, අයං ඉට්ඨකරාසි චෙතියෙ සබ්බකම්මත්ථාය පහොතී'ති. රාජා අත්තමනො සෙනඬගපරිවුතො සයමෙව පයමං ඉට්ඨකං ගණ්හි. තං දිස්වා සෙසරාජානො ච අමච්චාදයො ච පරිසා ච සබ්බෙ භික්ඛු ච ඉට්ඨකානි ගණ්හිංසු තස්මිං කාලෙ භාරං උක්ඛිපිත්වා ගමනං පපඤ්චං භවිස්සතී'ති රාජා චිත්තෙසි. ථෙරො තස්ස චිත්තං ජානිත්වා එවමාහ? මා චිත්තයිත්ථ මහාරාජ, ඉට්ඨකානි ගහෙත්වා ගච්ඡ. පච්ඡා දෙවනාගාදයො ඉට්ඨකභූමිතො පට්ඨාය යාව චෙතියට්ඨානං නිරන්තරා ධීතා ආහරිස්සන්තී'ති. තෙ ආහරිත්වා චෙතියට්ඨානෙ රාසිං කරොන්ති. තෙනෙව නීයාමෙන යාව චෙතියස්ස නිට්ඨංගමා තාව දෙවනාගසුපණ්ණාදයො නිරන්තරං යත්වා ඉට්ඨකානි ආහරිත්වා චෙතියකරණට්ඨානෙව චතුසු දිසාසු රාසිං අකංසු.

ධාතුවංසො

තතො රාජා සබ්බෙ ඉට්ඨකවඨ්ඨකී රාසිං කාරාපෙත්වා තෙසං වඨ්ඨකීනං අත්තරෙ ජයසෙනං නාම ඉට්ඨකවඨ්ඨකීං පරිගණ්හිත්වා තස්ස පන සතසහස්සග්ගනකානි ද්වෙ සාටකානි කභාපණසතසහස්සානි ච සුවණ්ණකුණ්ඩලාදයො ආහරණානි ච දාපෙසි. තස්ස පරිවාරානං වඨ්ඨකීනං අහතවත්ථාදීනි සබ්බුපකරණානි දාපෙසි. අනෙකවිධං මහන්තං සම්මානං කාරෙත්වා ථෙරෙන සද්ධිං මන්තෙන්තො; අයා අජ්ජ විසාඛපුණ්ණම් උපොසථදිවසො, තස්මා නලාටධාතුයා මඬගලං කරිත්වා චෙතියට්ඨානෙ ඉට්ඨකං පතිට්ඨාපෙතුං වට්ටතී'ති ආහ. තං සුත්වා ථෙරො; හද්දකං මහාරාජ, බුද්ධස්ස හගවතො ජාතදිවසො'ති වත්වා චෙතියකම්මකරණත්ථාය පඤ්ච ජනෙ ගණ්හි. තෙසු එකො වරදෙවො නාම, එකො සඬබො නාම, එකො විජ්ජො නාම, එකො පුස්සදෙවො නාම, එකො මහාදෙවො නාම. ඉමෙසං වඨ්ඨකීනං මඬගලං කාරාපෙත්වා ඡණුවෙසං ගහෙන්වා සබ්බාලඬකාරෙන අලඬකාරාපෙත්වා රාජා සයම්පි සබ්බාලඬකාරෙන පතිමණ්ඩිතො මඬගලවිධානං කාරාපෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඨං ගන්ධමාලාදීහි පුජෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතුසු යානෙසු පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා විජම්හෙන්වා සුවණ්ණසට්ඨානං පවිසිත්වා සුවණ්ණඛට්ඨං මණ්ඩුත්තාරතනමයං පරිබ්භමනදණ්ඩං ජීවමානකමාතාපිතරෙන උභතොසුමණ්ඩිතපසාධිතෙන අභිමඬගලසම්මතෙන අමච්චපුත්තෙන ගාභාපෙත්වා මහන්තං චෙතියං තත්ථ කරොන්තො සයම්පි පරිබ්භමනදණ්ඩං ගහෙන්වා පරිකම්මකතභූමියං පරිබ්භමිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තතො මහාවඨ්ඨකී සුනක්ඛත්තෙන සුමුහුත්තෙන චෙතියට්ඨානෙ ඉට්ඨකං පතිට්ඨාපෙසි.

තස්මිං බණෙ චතුනභ්‍රතාධික ද්වියොජන සතසහස්සබ්බලා අයං මහාපථවී සාධුකාරං පවත්තෙන්තී විය මහානාදං පවත්තෙසි. දෙවමනුස්සා දිවසෙ දිවසෙ පහොනක-මත්තිකං නිසදෙන පිංසිත්වා සුජ්ජෙහි පජ්ජොයෙත්වා දෙන්ති. එවං කරොන්තො කතිපයෙනෙව දිවසෙන පුජ්ජාධානත්තයං විනිත්වා මහාහික්ඛු සඬ්ඨස්ස නිවෙදෙසි. තං සුත්වා සඬසො චුන්දුත්තරනාමකෙ ද්වෙ සාමණෙරෙ ආණාපෙසි? තුම්හෙ හිමවත්තං ගන්ත්වා මෙදවණ්ණපාසාණෙ ආහරථා'ති. තෙ පන සාමණෙරා ජාතියා සොළසවස්සිකා ඡළහිඤ්ඤාප්පහෙදෙන පටිසම්භිදප්පත්තා. මහාඛිණාසවහික්ඛුසඬ්ඨස්ස සන්තිකා හික්ඛුසඬ්ඨස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා ආකාසං අඛිභුග්ගන්ත්වා හිමවත්තතො අත්තතො ඉද්ධිබලෙන මෙදවණ්ණපාසාණෙ ආහරිංසු. එතෙසු එකං පාසාණං ධාතුගබ්භස්ස භූමියං පත්ථරිත්වා චතුසු පස්සෙසු වත්තාරො පාසාණෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අපරං ධාතුගබ්භං පිදහිතුං අදස්සනං කත්වා යපයිංසු.

තදා රාජා ධාතුගබ්භෙ කම්මං නිට්ඨපෙන්තො නච කොට්ඨපමාණං සුවණ්ණං ආහරාපෙත්වා සුවණ්ණකාරානං දත්වා ධාතුගබ්භස්ස ඉට්ඨකානි කරොථා'ති ආණාපෙසි. තෙ සුවණ්ණකාරා දීඝතො රතනප්පමාණං පුට්ඨලතො

ධාතුවංසො

විදත්ථිප්පමාණං බහලතො චතුරඛිගුලප්පමාණං ඉට්ඨකං කත්වා ධාතුගබ්භං විනිංසු. තං පන ධාතුගබ්භං උච්චතො සොළසහත්ථං විත්ථාරතොපි ඉතොවිතො දසදසරතනං කත්වා සුවණ්ණං ට්ඨකෙහෙව නිට්ඨපෙත්වා ධාතුගබ්භස්ස මජ්ඣෙ සත්තරතනමයං සිනෙරුං කාරාපෙත්වා සිනෙරුස්ස උපරි ජාතිභිඛිගුලකෙන පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං සත්තරතනෙන පාරිච්ඡත්තකරුක්ඛං රජතමයං සෙනච්ඡත්තං බ්‍රහ්මිනා ගාභාපෙත්වා සත්ථුනො පටිමාය උපරි ධාරියමානං කාරෙසි. සිනෙරුපාදමුලෙ ගන්ධකලලපූරිත

නීලුප්පලවිභූසිතසුවණ්ණමයඅට්ඨත්තරසතසට්ඨත්තියො යපාපෙසි. තදනත්තරං ගන්ධකලලපූරිතරත්තපදුමවිභූසිතරජතමයඅට්ඨත්තර-සතසට්ඨත්තියො යපාපෙසි. තදනත්තරං ගන්ධකලලපූරිත සෙතූප්පලමාලාවිභූසිතමණිමයඅට්ඨත්තරසතසට්ඨත්තියො යපාපෙසි. තදනත්තරං ගන්ධකලලපූරිතසෙතූප්පලවිභූසිත-මසාරගල්ලමය අට්ඨත්තරසතසට්ඨත්තියො යපාපෙසි. තදනත්තරං ගන්ධකලලපූරිතවම්පකපුප්ඵවිභූසිතලොහිතඬිකමයඅට්ඨත්තරසත සට්ඨත්තියො යපාපෙසි. තදනත්තරං ගන්ධකලලපූරිතපඤ්චුප්පලවිභූසිතමත්තිකාමයඅට්ඨත්තරසතසට්ඨත්තියො යපාපෙසි. තාසං සට්ඨත්තීනං අන්තරෙ ගන්ධකලලපූරිතසත්තරතනමයසරාවකෙ යපාපෙසි. කඤ්චනමය-සත්තරතනමය-

විචිත්තමාලාලතාපුණ්ණසට්ඨිරිච්ඡන්තන්දියාවට්ඨහද්දපීඨාදයො ච හත්ථිඅස්සසිභවාග්ගොසහපන්තිආදයො ච කාරෙසි. දෙවොරොහණං යමකපාටිහීරාදයො ධනපාල-අඬිගුලිමාල-ආළවකදමනාදයො, සාරිපුත්ත-මොග්ගල්ලාන-මහාකස්සපත්ථෙරාදයො, අසිතිමහාසාවකරුපාදීනි ච කාරාපෙසි. සිනෙරුස්ස මජ්ඣමහාගෙ තාරාගණපරිවාරිතං රජතමයං චන්දමණ්ඩලඤ්ච කාරාපෙසි. රංසිජාලවිභූසිතං කනකමයං සූරියමණ්ඩලඤ්ච කාරාපෙසි.

තතො සිනෙරුස්ස මත්ථකෙ පාරිච්ඡත්තකමුලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙ අම්භාකං සත්ථුනො පටිමං සනකොට්ටිම රත්තසුවණ්ණමයං කාරාපෙත්වා මාතුදෙවපාමොක්ඛ දසසහස්ස චක්කවාළදෙවතානං සත්තප්පකරණං අභිධම්මං දෙසනාකාරෙන නිසීදාපෙසි. තස්ස වීසතිනබා අක්ඛිතලානං සෙනට්ඨානානි ජාතිඵලිකමයානි. අඬිගුලියො සුවණ්ණමයො හත්ථපාදතලානි ච දන්තාවරණානි ච අක්ඛිතං රත්තට්ඨානානි ච ජාතිපවාළමයානි, කෙසමස්සුහමුකට්ඨානානි ඉන්ද්‍රිලමයානි, සමචත්තාලීස දන්තා වජිරමයා අහෙසුං. උණ්ණලොමං පන සුවණ්ණ භිත්තියං යපිතරජතබුබ්බුළුවිලාසං රජතමයං අහොසි. භගවතො අනවලොකිත මුද්ධනි මත්ථකෙ සත්තරතනමයං විචිත්තකිංකිණිජාලං පරික්ඛිපාපෙසි. මණ්ඩපස්ස අන්තො නවසතසහස්සග්ගසනකං මුත්තාකලාපමොලම්බකං මනොරමං වෙලවිතානං බත්ඨාපෙත්වා

ධාතුවංසො

මණ්ඩපකොටියං මුත්තාජාලං තදන්තරං සත්ත රත්නවිචිත්තං කිංකිණිජාලං පරික්ඛිපාපෙසි.

අම්භාකං භගවතො මාතූදෙවපුත්තම්පි සත්තරත්නෙන කාරාපෙසි. තථා ඵරාවණවිස්සකම්මදෙවපුත්තාදයො ච සපරිවාරො සක්කො දෙවරාජා ච චත්තාරො මහාරාජානො ච පඤ්චසිඛදෙවපුත්තාදයො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තා ච සහම්පති මහා බ්‍රහ්මාදයො මහාබ්‍රහ්මනො ච කාරාපෙසි. වෙස්සන්තරජාතකං කරොන්නො සංජයමහාරාජා චූසතීදෙවී ආදයො ච මද්දීදෙවී ද්වෙ දාරකෙ ච සුජකබ්‍රාහ්මණාදයො ච කාරාපෙසි. විධුර-සොණදත්ත මහානාරදකස්සප-සුතසොම-සුජ්ජාරක-සඬ්ඛපාලජාතකාදීනි ච, ධම්මචක්කජ්ජවත්තන-මහාසමයසුත්තාදී දෙසනාකාරො ච, සුද්ධොදනමහාරාජා මහාමායා මහාපජාපතී ගොතමී හද්දකච්චානා රාහුලමාතාදෙවී ච රාහුලකුමාරො ච ඡන්තඤ්ච කන්ථකඤ්ච මහාභිනික්ඛමනං මහාබොධිමණ්ඩලං අසිතිමහාසාවකා කොසලමහාරාජා අනාථපිණ්ඩිකමහාසෙට්ඨී චූළඅනාථපිණ්ඩික-විසාඛා සුජ්ජවාසා ච පච්ඡා චූළපිණ්ඩිපාතිය තිස්සත්ථෙරඤ්ච අත්තානඤ්ච කාරාපෙත්වා තෙ සබ්බෙ ධාතූ ගබ්භෙ පතිට්ඨාපෙසි.

ධාතූගබ්භවණ්ණණා සමත්තා.

ඵචං ධාතූගබ්භෙ පූජාවිධානං සුවිහත්තං සුමනොරමං කාරාපෙත්වා ථෙරෙන සද්ධිං කපෙසි? භත්තෙ ධාතූගබ්භෙ මයා කත්තබ්බං නිට්ඨාපිතං. ස්වෙ රොහිණීනක්ඛත්තෙන ධාතූ නිධානං කරිස්සාමි. අය්‍යා පන කෙසධාතූයො ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තුති. තිස්සත්ථෙරස්ස භාරමකාසි. ථෙරො තං සුත්වා හද්දකං මහාරාජ, කෙසධාතූයො විචිතීත්වා ආහරාපෙස්සාමාති චත්වා අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං සිවත්ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා ආචූසො භූමින්ධරනාගවිමානෙ ජයසෙතො නාම නාගරාජා වසති. තස්ස සන්තිකෙ (කෙසධාතූයො සන්ති.) තපුස්ස හල්ලිකානං ද්වෙහාතිකවාණිජානං පරිවරණකාලෙ තෙසං පමාදං ඤත්වා නාගරාජා ද්වෙ කෙසධාතූයො ගහෙත්වා නාගභවනෙ යිපෙසි. ත්වං තා ධාතූයො ආහරිත්වා රඤ්ඤො දෙහිති ආණාපෙසි. ථෙරො තං වචනං සම්පට්ඨිත්වා ගතො.

තතො රාජා අත්තනො භගිනියා සොමදෙවියා ච භාගිනෙය්‍යස්ස ගිරිඅභයරඤ්ඤො ච සාසනං පෙසෙසි? ස්වෙ ධාතූනිධානංකරිස්සාම. තුම්භෙ සෙනඬ්ගං ගහෙත්වා ආගච්ඡථා'ති. ලොණනගරෙ මහානාගරඤ්ඤො ච සෙරු නගරෙ සිවරඤ්ඤො ච තථෙව සාසනං පෙසෙත්වා සයම්පි අත්තනො විජිතෙ යෙන මය්හං හත්ථනො අත්තමසො එකකරිසමත්තම්පි ලද්ධං තදුපාදාය සබ්බෙපි තුම්භෙ සද්ධිං පරිවාරෙන ආගච්ඡථා'ති හෙරිං වරාපෙසි. තං සුත්වා සොමනස්සජ්ජත්තා මහාජනා අත්තනො අත්තනො විභවානුරූපෙන

ධාතු වංසො

අලංකාරපටියක්තා අගමිංසු. රාජා පහාතය රත්තියා සබ්බෙ සෙනියො ගන්ධමාලාධූපධජාදයො ගහෙත්වා ධාතුනිධානං. ආගච්ඡන්තුති වත්වා හික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තිච්චරත්ථාය මහග්ග්ග්චත්ථාදීනි දත්වා සයම්පි සබ්බාලංකාරපතිමණ්ඩිතො නානග්ගරසභොජනං. භුඤ්ජීත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය මණ්ඩුණ්ඩලමෙඛලානුපුර වලයාදිවිචිත්තසබ්බාලංකාරවිභූසිතාහි කොසෙය්‍යාදිසුබ්බමනානාවිධවිචිත්තවත්ථනිවත්ථාහි නච්චගීතවාදිතතුරියහණ්ඩගහිත හත්ථාහි දෙවච්ඡරාපටිභාගනාටකිත්ථිහි පරිවාරිතො චුත්තජ්ජකාරෙහි සද්ධිං. චෙතියට්ඨානං ගන්ත්වා මහාහික්ඛුසඬ්ඝං වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

තතො සොමනගරෙ ගිරිඅභයරාජා'පි සබ්බෙ නාගරා අත්තනො අත්තනො විභවානුරූපෙන ධාතුනිධානට්ඨානං. ආගච්ඡන්තුති නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා සයං සබ්බාලංකාරපතිමණ්ඩිතො සුසජ්ජිතඅමච්චගණපරිවාරිතො නික්ඛමි. සොම දෙවිපි සීසං නහාත්වා අභතවත්ථනිවත්ථා සබ්බාලංකාරපතිමණ්ඩිතා දෙවච්ඡරා විය අත්තනො පරිවාරා පඤ්චසතකුමාරියො නීලවත්ථෙහි පරිදහාපෙත්වා තථෙව අලංකාරෙත්වා පුණ්ණසංඝො ගාභාපෙත්වා තාසං අනන්තරා පඤ්චසතකුමාරියො පිතවත්ථෙහි පරිදහාපෙත්වා තථෙව අලංකාරෙත්වා පූජාහණ්ඩානි ගාභාපෙත්වා, තාසං අනන්තරා පඤ්චසතකුමාරියො රත්තවත්ථෙහි පරිදහාපෙත්වා තථෙව. අලංකාරෙත්වා විචිත්‍රපුප්ඵපුරිතමඤ්ජුසායො ගාභාපෙත්වා තාසං අනන්තරා පඤ්චසතකුමාරියො සෙනවත්ථෙහි පරිදහාපෙත්වා තථෙව අලංකාරෙත්වා ධූම කටච්ඡුකෙ ගාභාපෙත්වා එවං පූජාවිධානං සංවිදහිත්වා පරිවාරෙන චෙතියට්ඨානං ගන්ත්වා මහාහික්ඛුසඬ්ඝං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජං කත්වා අත්තනො සාමිනා ගිරිඅභයරාජෙන සද්ධිං එකපස්සෙ යීතා.

ලොණනගරෙ මහානාගරාජා'පි සබ්බාලංකාරෙහි පතිමණ්ඩිතො සබ්බාහරණෙහි සුසජ්ජිතඅමච්චමණ්ඩලපරිවුතො නච්චගීතතුරියානි පග්ගණ්භාපයමානො ගන්ධමාලා ධූමකටච්ඡු ගාභාපෙත්වා චෙතියට්ඨානං ආගන්ත්වා හික්ඛුසඬ්ඝං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි.

සෙරුනගරෙ සිවරාජා'පි අත්තනං සබ්බාලංකාරෙහි අලංකාරිත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන පූජාවිධානං ගාභාපෙත්වා චෙතියට්ඨානං ආගන්ත්වා මහාහික්ඛුසඬ්ඝං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. රාජපරිසා අත්තනො විභවානුරූපෙන වත්ථාලංකාරෙහි වන්දන මාලාදීහි ව සොභමානා නලාටෙ මුත්තාකලාපමොලම්බක විචිත්තසුවණ්ණපට්ටානි බන්ධිත්වා හත්ථාහරණාදි අනෙකාහරණෙහි දිඛ්ඛපරිසා විය සුමණ්ඩිතපසාධිතා වෙසානුරූපානි විවිධාච්චානි ගහෙත්වා එකපස්සෙ යීතා. සීහවාග්ගදීපිවම්මෙහි පසාධිතසුවණ්ණාලංකාරසුවණ්ණධජගෙමජාලසඤ්ජන්තො රථ වරෙ ව

ධාතුවංසො

සබ්බාලඤ්ඤාචරිතභිසිතා රජිකා ආරුහිත ඵකපස්සෙ යිතා. බ්‍රාහ්මණපුත්තාදයො මණ්ඩිතවම්මෙ පාරුපිත්වා උපසොභයමානා ඵකපස්සෙ යිතා. බහු අමච්චා අත්තනො අත්තනො වෙසානුරූපෙන මහග්ගවත්ථාහරණචිහ්‍යසිතා සපරිවාරා ඵකපස්සෙ යිතා. ගන්ධොදක පූරිත දක්ඛිණාවත්ත සඬ්ඛං ගහෙත්වා උපචිතසුත්තං ඵකංසං කරිත්වා බ්‍රාහ්මණවෙය්‍යං වෙය්‍යත්වා පුරොහිතබ්‍රාහ්මණා මහත්තෙන පරිවාරෙන පූජාවිධානං ගාභාපෙත්වා චෙතියට්ඨානං ආගන්ත්වා මහාභික්ඛුසඬ්ඛං වන්දිත්වා ජයසොසං සාවෙන්තා ඵවමාහංසු?

බෙමං සුභික්ඛං භවතු නිච්චං ජනපදං සිවං;
සස්සානි සමුප්පජ්ජන්තු රඤ්ඤො ඵවං ජයා සියුං.

අවසෙසා මහාජනා ඵවමාහංසු? සමුද්දපරියන්තං හි මහිං සාගරකුණ්ඩලං වසුන්ධරං ආවසතු අමච්චපරිවාරිතො. ඵවං වත්වා? අමහාකං අයොයා කාකවණ්ණනිස්සො මහා රාජා සදෙවකෙ ලොකෙ ඵකපුග්ගලස්ස ලොකනාථස්සනලාටධාතුං පතිට්ඨාපෙති'ති අත්තනො අත්තනො විහවානුරූපෙන සුමණ්ඩිතපසාධිතා. බුජ්ජවාමනකාදයො'පි සබ්බෙ ජනා පූජාභණ්ඩානි ගහෙත්වා සාධුකාරං දදමානා අට්ඨංසු. ඉමස්මිං චෙතියට්ඨානෙ රාසිභූතා පරිසා ඵවං වෙදිතබ්බා? ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා නෙගමා ව සමාගතා පූජ්ජාදිගහිතා සබ්බෙ අලඤ්ඤාචරිතභිසිතා.

ගණනා චිතිවත්තා තෙ අනෙකෙ ව මහාජනා;
සමුද්දො පත්ථරන්තොව ඛත්තියා සමුපාගතා.

අලඤ්ඤා මහාරාජා සරාජපරිවාරිතො;
දෙවරාජා යථා සක්කො අට්ඨාසි චෙතියඬ්ගණෙ.

සාධුවාදෙන සත්තානං පඤ්චඩ්ගතුරියෙහි ව;
හත්ථස්සරථසද්දෙන සමාකිණ්ණං මහීතලං.

තතො වුළුපිණ්ඩපාතියනිස්සත්ථෙරො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකෙ පඤ්චසත බිණ්ණසවෙ පරිවාරෙත්වා චෙතියට්ඨානමෙව ආගතො. මහාසාගලන්ථෙරො'පි පඤ්චසත බිණ්ණසවෙ පරිවාරෙත්වා චෙතියට්ඨානමෙව ආගතො. මහින්දන්ථෙරො'පි අත්තනො සාවකෙ සට්ඨිමත්තෙ බිණ්ණසවෙ ගහෙත්වා චෙතියට්ඨානමෙව ආගතො. ඉති ඉමිනා නියාමෙනෙව ඵකො ද්වෙ තයො වත්තාරො පඤ්ච බිණ්ණසවා ආගච්ඡන්තා සත්ත සහස්සමත්තා අහෙසුං. තතො වුළුපිණ්ඩපාතියනිස්සත්ථෙරො ඵත්තකෙ හික්ඛු පරිවාරෙත්වා චෙතියඬ්ගණෙ නිසීදී. තතො රාජා ආගන්ත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං කථෙසි? කෙසධාතු කුතො ලභිස්සාම අය්‍යා'ති. තස්මිං බණෙ තිස්සත්ථෙරො

ධාතුවංසො

අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං සිවත්ථෙරං ඔලොකෙසි. සො ඔලොකිතක්ඛණෙයෙව නිසින්තට්ඨානතො උට්ඨාය වීවරං පාරුපිත්වා මහාභික්ඛුසංඝං වන්දිත්වා ඡළහිඤ්ඤො මහාඛිණාසවො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය පට්ඨියං නිමුජ්ජිත්වා භූමින්ධරනාගච්චානෙ පාතුරහොසි.

(සුත්වාස්ස සිවථෙරො ච වසිජ්ජත්තො විසාරදො;
පාකටො අභවි නාගනගරං පුරතො ඛණෙ.)

තස්මිං බො පන සමයෙ ජයසෙනො නාගරාජා අත්තනො භාගිනෙයාං ද්විකොට්මත්තෙ නාගෙ පරිවාරෙත්වා මහා යසං අනුභවමානං නිසින්තං ඉඬ්භිතසඤ්ඤං දත්වා ථෙරං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා චින්තෙසි? ඉමස්මිං නාගභවනෙ සමණෙහි කත්තඛිකච්චං නත්ථී. නිස්සංසයං කෙසධාතුං නිස්සාය ආගතො භවිස්සතීති උට්ඨාය ධාතුසරං පවිසිත්වා ධාතුකරණ්ඩකං ගිලිත්වා කිඤ්චි අජානන්තො විය නිසිදි. තස්මිං කාලෙ ථෙරො තස්ස සන්තිකං අගමාසි. නාගරාජා පවිවුග්ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තො ථෙරෙන සද්ධිං කථෙසි. කස්මා අයො ආගතො'ති චුත්තෙ එවමාහ? තිලොකනාථස්ස අම්භාකං සම්බුද්ධස්ස කෙසධාතුනං අත්ථාය ආගතො, තුය්හං සන්තිකෙ යපිතකෙසධාතුයො පපඤ්චං අකත්වා මය්හං දෙනි, තෙයෙව සන්ධාය උපජ්ඣායෙන පෙසිතොම්හී'ති චුත්තෙ අම්භාකං සම්මා සම්බුද්ධස්ස කෙසධාතුයො මම සන්තිකෙ නත්ථී'ති ආහ. ථෙරො ධාතුකරණ්ඩකං ගිලිතභාවං ඤත්වා ගණ්භාමි මහාරාජා කෙසධාතුයො'ති චුත්තෙ ආම පස්සන්තො ගහෙත්වා ගච්ඡාහීති ආහ. එවං තයො වාරෙ පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තථෙව ධීතො?

ඉද්ධියා මාපයිත්වාන තතො සො සුබ්බමං කරං,
පච්චෙසෙත්වා මුඛෙ තස්ස ගණ්භි ධාතුකරණ්ඩකං;
නාගාලයාහිනික්ඛමි තිට්ඨ නාගා'ති භාසිය.

තස්මිං ඛණෙ ජයසෙනො නාගරාජා සමණං වඤ්චෙත්වා පෙසිතොම්හී'ති වත්වා තස්ස ගතකාලෙ ධාතුකරණ්ඩකං ඔලොකෙත්වා ධාතු අපස්සිත්වා සමණෙන නාසිතොම්හී'ති ද්වෙ භත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා යපෙත්වා අත්තනො සකලනාගභවනං එක කොලාහලං කත්වා මහන්තෙන සද්දෙන පරිදෙවන්තො? අම්භාකං චක්ඛුනි උජ්ජාටෙත්වා ගතො විය සදෙවකස්ස ලොකස්ස පතිට්ඨානභූතස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කෙසධාතුයො අපායදුක්ඛතො අමුඤ්චන්තානං අම්භාකං අභිභවිත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා ගතසමණං අනුබන්ධිත්වා ගණ්භිස්සාමා'ති ද්වෙකොට්මත්තෙ නාගෙ ගහෙත්වා අත්තනො භාගිනෙයොන සද්ධිං තස්ස පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධිත්වා ආකාසං උග්ගච්ඡී. (සු). තස්මිං ඛණෙ පන සිවත්ථෙරො අකාසතො ඔතරිත්වා පට්ඨියං පාචිසි. පුන තෙපි පට්ඨියං පවිසිංසු. එවං ථෙරො තෙහි සද්ධිං උම්මුජ්ජ නිමුජ්ජං

කරොන්නො පාටිභාරියං දස්සෙත්වා සෙරුනගරස්ස නාතිදුරෙ පිට්ඨිපාසාණෙ උග්ගඤ්ඡි. තත්ථෙව තෙ සංවෙජෙත්වා චෙතියඬගණෙ මහාභික්ඛුසඬසස්ස පුරතො පාකටො අහොසි. නාගා තං ගහෙතුං අසක්කොන්තා මහන්තෙන සද්දෙන රචං පතිරචං දත්වා. ඉතො පටියාය නටියම්භා'ති තස්මිං පිට්ඨි පාසාණෙ සබ්බෙ සමාගමං කත්වා මහාසද්දෙන පරිදෙවිංසු? නටියම්භා වත භො'ති. තතො පටියාය සො පිට්ඨිපාසාණො නාගානං රචං පතිරචං දත්වා පරිදෙවිතභාවෙන නාගගල්ලං නාම අහොසි.

නාගො ථෙරස්ස පිට්ඨිතොයෙව අනුබන්ධිත්වා චෙතියඬගණං ගන්ත්වා රාජානං එවමාහ? දෙව, එසො භික්ඛු මයා අදින්තධාතු ගහෙත්වා ආගතො'ති. තං සුත්වා රාජා? සච්චං කිර අයා නාගස්ස වචනන්ති චුත්තෙ නගෙව මහාරාජ, ඉමිනා දින්තං එව ධාතුං අග්ගහෙසින්ති චුත්තෙ? නාගො තව සක්ඛිං දෙහිති ආහ. ථෙරො තස්ස භාගිනොසං සමණුප්පල නාගරාජානං සක්ඛිං අකාසි. රාජා තස්ස භාගිනෙයාස්ස සබ්බවචනං සුත්වා සද්දහි. තස්මිං කාලෙ දුක්ඛාභිභූතො නාගරාජා ගන්ත්වා බහි යිතො. තතො පටියාය සො නාගරාජා බහි හුත්වා නිසින්තත්තා බහිනාගරාජා නාම අහොසි. තස්ස පන භාගිනෙයාසං අන්තො චෙතියඬගණෙ නිසිදාපෙසි. ඉමස්ස පන චෙතියස්ස ආරක්ඛං ගහිතනාගා කථෙතඛිබ්බා. සුමනනාගරඤ්ඤො පරිවාරා ඡකොට්මත්තා නාගා, ඡයසෙනස්ස පරිවාරා කොට්සතමත්තා නාගා, සමණුප්පලනාගරඤ්ඤො පරිවාරා ද්විකොට්මත්තා නාගා අහෙසුං. සබ්බෙ ධාතුයා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. රාජා ථෙරස්ස හත්ථතො කෙසධාතුං ගහෙත්වා රතනවඬෙගාටකෙ යපෙත්වා මහින්දස්ස නාම අමච්චස්ස අදාසි. තස්මිං සමාගමෙ තිපිටකමහාචුස්සදෙවත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකා පටිසම්භිදප්පත්තා වත්තාරො සාමණෙරො අහෙසුං. තෙසු එකො මලය රාජපුත්තො සුමනසාමණෙරො නාම, එකො සෙරුනගරෙ සිවරාජභාගිනෙයාස්ස පුත්තො උත්තර සාමණෙරො නාම. එකො මහාගාමෙ මාලාකාරපුත්තො චුන්ද සාමණෙරො නාම එකො මහාගාමෙ එකස්ස කුටුම්භිකස්ස පුත්තො මහාකස්සපසාමණෙරො නාම, ඉමෙ වත්තාරො සාමණෙරො අප්ප කාකවණ්ණතිස්සමහාරාජා මහාවෙතියෙ ධාතු නිධානං කර්ස්සති, මයං හිමවන්තං ගන්ත්වා සුකුසුමානි ආහරිස්සාමාති ථෙරං වන්දිත්වා ආකාසතො හිමවන්තං ගන්ත්වා වම්පකනාගසලලාදයො පූජනීයමාලං ගහෙත්වා තාවතිංසදෙව ලොකං ගතා.

තස්මිං කාලෙ සක්කො දෙවරාජා සබ්බාහරණපතිමණ්ඩිතො ද්විසු දෙවලොකෙසු දෙවතායො ගහෙත්වා එරාවණහත්ථික්ඛන්ධමාරුශ්භ අඬ්ඨතෙයාකොට්දෙවච්ඡරාපරිවාරිතො සුදස්සනමහා විජීයං විවරන්තො සවඬිගොටකෙ තෙ වත්තාරො සාමණෙරෙ දුරතොව ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුශ්භ පඤ්ච පතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා තෙසං හත්ථෙ මාලාවඬිගොටකෙ දිස්වා? කිං අයා තුම්භාකං හත්ථෙ'ති පුච්ඡි. තං සුත්වා

ධාතුවංසො

සාමණේරා මහාරාජ, කිං ත්වං න ජානාසි. ලඬිකායං කාකවණ්ණනිස්ස මහාරාජා දසබලස්ස නලාටධාතුං ගහෙත්වා මහාවාලුකගඬගාය දක්ඛිණපස්සෙ සෙරු නාම දහස්ස අන්තෙ වරාහ නාම සොණ්ඩිමත්ථකෙ චෙතියං කාරාපෙතුං තුම්භාකං නියොගෙන විස්සකම්මදෙවපුත්තෙන නිම්මිත්ථිට්ඨකානි ගහෙත්වා චෙතියං කාරාපෙත්වා අජ්ජ ධාතුනිධානං කරොති. තත්ථ පුජනත්ථාය හිමවන්තතො ආනිතපුජ්ථමීදන්ති වත්වා ඉතොපි කුසුමං ගහෙතුං ආගතම්භා'ති වදිංසු. සක්කො තෙසං වචනං සුත්වා?

අය්‍ය තුම්භාකං හත්ථෙ පුජ්ථානි වුළාමණිචෙතියෙ පුජෙත්වා අම්භාකං උය්‍යානතො පුජ්ථානි ගහෙත්වා ගච්ඡාති වත්වා තෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා තෙසං පුජ්ථෙහි වුළාමණිචෙතියං පුජෙසි. තතො පපඤ්චං න හවිතඛිඛන්ති සක්කස්ස නිවෙදෙසුං. තං සුත්වා සක්කො සාමණේරානං පඤ්චමහාඋය්‍යානතො පාරිච්ඡත්ත-කොවිළාරාදීනි පුජ්ථානි ච වන්දනවුණ්ණඤ්ච ගහෙත්වා දාපෙසි. සාමණේරා පුජ්ථානි ගහෙත්වා දෙවලොකතො ඔතරිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා සුවණ්ණමණිපඛිඛතෙ සන්තච්ඡායාය නසීදිත්වා දිවාචිහාරං කත්වා නක්ඛත්තවෙලාය සම්පත්තාය මණි ගවෙසමානා වත්තාරො මණයො අද්දසංසු. තෙසං එකො ඉන්ද්‍රීයමණි, එකො පහස්සරජොතිරඬිග මණි, එකො වෙලුරියමණි, එකො මසාරගල්ලමණි, වත්තාරො මණයො ච දිඛිඛපුජ්ථානි ච ගහෙත්වා ථෙරානං දස්සෙසුං. ථෙරො? මහාරාජ, ඉමෙ සාමණේරා පාරිච්ඡත්තකකොවිළාරාදීනි පුජ්ථානි ච වන්දනවුණ්ණඤ්ච වත්තාරො මණයො ච ගහෙත්වා ආගතා'ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං.

රාජා තං සුත්වා සොමනස්සජාතො සාමණේරෙ පඤ්ච පතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා තෙසමාහතමණයො ගහෙත්වා මහානන්ද නාම අමච්චස්ස දත්වා ථෙරෙහි සද්ධිං මහන්තෙන පරිවාරෙන චෙතියඬිගණං ගන්ත්වා මණිකරණ්ඩකෙන ධාතුං ගහෙත්වා අත්තනො සීසෙ ධාතුං යපෙත්වා උපරි සෙනච්ඡත්තං කාරාපෙත්වා චෙතියං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා පාචිනද්වාරෙ ධීතො? අයං දසබලස්ස නලාටධාතු අම්භෙහි කාරාපිතාය බුද්ධපට්ඨාය නලාටෙ උණ්ණලොමාකාරං හුත්වා පතිට්ඨහතුනි අධිට්ඨාසි. තස්ස වින්තිතක්ඛණෙයෙව ධාතු කරණ්ඩතො නහමුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ සත්තතාලප්පමාණෙ යත්වා ඡඛිඛණ්ණ රංසියො විස්සජ්ජෙසි. තා රංසියො කුට්ටන ආසිඤ්චමානවිලීන සුවණ්ණං විය අන්තලික්ඛතො නික්ඛත්තසුවණ්ණරසධාරා විය සකලලඬිකාදීපං රංසිජාලෙහි එකොභාසං කත්වා ගණ්ඨිංසු. තස්මිං කාලෙ යමකපාටිහාරියසදිසං පාටිහාරියං අහොසි. මහාකාරුණිකස්ස හගවතො අදිට්ඨපුඛිඛං පාටිහාරියං දිස්වා මහාජනා තථාගතස්ස රූපකායං පච්චක්ඛන්තා විය අහෙසුං.

අදිට්ඨපුඛිඛං සත්ථුස්ස පාටිහිරං මහාජනා;

ධාතුවංසො

දිස්වා පිතිපරා ජාතා පසාදමජ්ඣගුං ජිනෙ.

පුපෙසුං ගන්ධමාලඤ්ච අලඬිකාරං සකං සකං;
සබ්බෙ වන්දිංසු සිරසා-චෙතියං ඊදිසං වරං.

තස්මිං සමාගමෙ එකො පණ්ඩිතපුරිසො ජිනං ථොමෙන්නො එවමාහ?

නිබ්බූතස්සාපි බුද්ධස්ස යසො භවති ඊදිසො;
ධීතස්ස ලොකනාථස්ස කීදිසා ආසි සම්පදා.

අනුභාවමීදං සබ්බං පුඤ්ඤෙනෙව මහෙසිනො;
කරෙය්‍ය ඤත්වා පුඤ්ඤං තං පත්තෙන්නො බොධිමුත්තමං.

තස්මිං කාලෙ නානාරතනවිචිත්තං අනෙකාලඬිකාරපතිමණ්ඩිතං මහාරහං සමුස්සිතධජපතාකං නානාවිධකුසුමසමාකිණ්ණං අනෙකපුජාවිධානං ගහෙත්වා මනුස්සා ඡණ්ඩෙසං ගණ්හිංසු. අනෙකවිධතුරියසඬිසුට්ඨං අහොසි. තස්මිං බණ්ණ දෙවතායො පුජ්ඵවස්සං වස්සාපෙන්නි. මහානුභාවසම්පන්නා නාගා පුජං කරොන්නි. එවං සබ්බෙ දෙවා නාගා මනුස්සා සාධුකාරං දෙන්නි, අජ්ඵොටෙන්නි, චෙලුක්ඛෙපං කරොන්නි, හත්ථිනො කුඤ්චනාදං නදන්නි. අස්සා තුට්ඨිරවං රවන්නි, බහලසන මහාපථවී යාව උදකපරියන්නං කම්පි. දිසාසු විජ්ජුල්ලතා නිච්ඡරිංසු. සකලලඬිකාදීපෙ සුමනකුටාදයො මහානගා කුසුමගණ්ණසමාකිණ්ණා අහෙසුං. සබ්බෙ ජලාසයා පඤ්චවිධ පදුමසඤ්ජන්නා, දෙවතානමන්නරෙ මනුස්සා, මනුස්සානං අන්තරෙ යක්ඛනාගසුපණ්ණාදයො ච අහෙසුං. හික්ඛුහික්ඛුහීඋපාසක උපාසිකා අපරිමාණා අහෙසුං. මහත්තෙන සාධුකාරෙන මහා නිග්ගොසෙන සකලලඬිකාදීපෙ තිබ්බවාතාහිහතසමුද්දො විය එකනින්නාදං එකනිග්ගොසං අහොසි. ඉමිනා පුජාවිධානෙන පසාදකභූතමහාජනකායමජ්ඣෙ ධාතු පාටිභාරියං දස්සෙත්වා ආකාසනො ඔතරිත්වා බුද්ධපටිමාය නලාටෙ පුණ්ණවන්දසස්සිරිකං අභිභවත්තම්ච විරොචමානා පතිට්ඨාසි.

රාජා මහානන්දනාමකස්ස අමච්චස්ස හත්ථනො කෙසධාතුං ගහෙත්වා විහාරදෙවියා දත්වා ත්වං ඉමා කෙසධාතුයො දසබ්ලස්ස අනවලොකිත මත්ථකෙ පතිට්ඨාපෙහී'ති ආහ. සා කෙසධාතුයො ගහෙත්වා තත්තෙව පතිට්ඨහන්තු'ති අධිට්ඨානං අකාසි. තස්මිං බණ්ණ කෙසධාතුයො කරණ්ඩතො නහං උග්ගන්ත්වා මයුරගීවසංකාසනීලරංසියො විස්සජ්ජෙන්නි ආකාසනො ඔතරිත්වා බුද්ධපටිමාය උත්තමඬිගෙ සිරස්මිං පතිට්ඨහිංසු.

තතො රාජා ථෙරෙන සද්ධිං ධාතුගබ්භං පවිසිත්වා
දිබ්බවන්දනවුණ්ණසමාකිණ්ණං පාරිච්ඡත්තකකොවිලාරාදි

ධාතුවංසො

සුගන්ධපුප්ඵසන්ථරං වියුහිත්වා පහාසමුදයසමාකිණ්ණො චත්තාරො මණි පාසාණො යපෙසි. තෙසං ආලොකාහිභූතො ධාතූගබ්භො අතිවිය විරොචිත්ථ. සබ්බතාටකිත්ථියො අත්තනො අත්තනො ආහරණානි ඔමුඤ්චිත්වා ධාතූගබ්භෙයෙව පුප්ඵසු. තතො රාජා ධාතූනිධානං කත්වා බුද්ධරූපස්ස පාදතලෙ සිසං යපෙත්වා නිපන්තො ඵවං පරිදෙවි; මය්හං පිතුපිතාමහපරම්පරාගතාධාතූ අජ්ජ ආදිං කත්වා ඉතො පටියාය වියොගා ජාතා අහං දානි තුම්භාකං අතිවිරං (ධීතා) රමණීයා රොහණජනපදා ආහරිත්වා ඉමස්මිං යානෙ පතිට්ඨාපෙසින්ති චත්වා සිනෙරු මුද්ධනි සමුජ්ජලමහාපදීපො විය තුම්භෙ ඉධෙව ධීතා. ඉදානි න ගමිස්සාම මයං බමථ භගවා'ති පරිදෙවමානො ධාතූ ගබ්භෙයෙව පතිත්වා ආහ?

අහො වියොගං දුක්ඛං මෙ ඵතා බාධෙන්ති ධාතූයො;
චත්වා සො පරිදෙවන්තො ධාතූගබ්භෙ සසි තදා.

මරිස්සාමි නො ගමිස්සං අය්‍යං හිත්වා ඉධෙව'හං;
දුල්ලහං දස්සනං තස්ස සංසාරෙ වරතො මමා'ති.

චත්වා පරිදෙවන්තො නිපජ්ජි. තස්ස පන හික්ඛුසඤ්ඤා අන්තරෙ සහදෙවො නාම ථෙරො රාජානං ධාතූගබ්භෙ රොදමානං නිපන්තං දිස්වා කිමජ්ඣාසයො ඵතස්සා'ති චෙතොපරියඤාණෙන සමන්තාහරිත්වා ඉධ නිපන්තො මරිස්සාමි'ති නිපන්තභාවං ජානිත්වා ඉද්ධියා සංසරං පියරූපං මාපෙත්වා ධාතූගබ්භතො තං බහි අකාසි.

(ඉද්ධියා සො වසිපත්තො ඡළහිඤ්ඤො විසාරදො;
තං ඛණඤ්ඤෙව සප්පඤ්ඤො රාජානං තං බහිං අකා.)

තතො පට්ඨානිකජොතිරඤ්ඤා පාසාණං ධාතූගබ්භස්ස උපරි විතානං විය යපෙත්වා අරහන්තා? ධාතූගබ්භො සමන්තතො චතුරස්සමඤ්චං විය ඵකසනො හොතු. ධාතූ ගබ්භෙ ගන්ධා මා පුස්සන්තු, පුප්ඵානි මා මිලායන්තු, රතනානි මා විචණ්ණා හොන්තු, පුප්ඵනියහණ්ඩානි මා නස්සන්තු, පච්චත්ථිකපච්චාමිත්තානං ඔකාසො වා විචරො වා මා හොතු'ති අධිට්ඨහිංසු. තතො රාජා ධාතූයො මහන්තං පුජං කත්වා මඤ්ඤාලෙකියෙ චතුරස්සකොට්ඨකං අතිමනොරමං ඡත්තකම්මඤ්ච කෙලාසකූටං විය සුධාකම්මඤ්ච වාලුකපාදතො පටියාය සබ්බඤ්ච කත්තබ්බං කම්මං නිට්ඨාපෙසි. සො පන සෙන නිම්මලවන්දරංසි විය උදකචුබ්බුළුකෙලාසකූටපටිභාගො ඡත්තධරො අවලජ්ජතිට්ඨිතො සුජනප්පසාදකො අඤ්ඤාතිත්ථිය මද්දනකරො මඤ්ඤාලපුප්ඵො විරොචිත්ථ.

විලාසමානො අට්ඨාසි තොසයන්තො මහාජනෙ;
මඤ්ඤාලකෙලාසපුප්ඵො අවලො සුජ්ජතිට්ඨිතො.

ධාතුවංසො

සුජනප්පසාදනකරො තිත්ථියදිට්ඨිමද්දනො;
භවි සද්ධාකරො සෙට්ඨො සබ්බජනපසාදකො.

වෙනියො පවරො ලොකෙ මහාජනනිසෙවිතො;
ධජපුප්ඵසමාකිණ්ණො සදා පුජාරහො භවි.

බහු ජනා සමාගම්ම නානා දෙසා සමාගතා;
පුජෙසුං තං මහාථුපං සබ්බදාපි අත්තදිතා.

ඊදිසො පතිරුපවාසො සො දෙසො දුල්ලහො භවෙ;
අප්පමත්තා සදා සන්තා විනාථ කුසලං බහුත්ති.

රාජා කප්පාසිකසුබ්බමචත්ථෙන මහාරහං වෙනියං වෙයෙත්වා, සිරිවඩ්ඪනං නාම මහාබොධිං පතිට්ඨපෙත්වා තත්ථ බොධිසරඤ්ච කාරාපෙත්වා තිභූමකං උපොසථාගාරං කාරාපෙත්වා රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨානාදීනි කත්වා සබ්බං විහාරෙ කත්තබ්බං කාරෙසි. එත්තකං කාරාපෙත්වා විහාරං දක්ඛිණොදකං දස්සාමි'ති වින්තෙත්වා අසිතිසහස්සමත්තානං හික්ඛුනං සත්තදිවසානි නානාවිධ සුපච්ඡාදප්පනෙහි මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ මහාහික්ඛු සඩ්ඨස්ස තිථිවරත්ථාය වත්ථානි දාපෙත්වා පාතොව පාතරාසහත්තං භුඤ්ජිත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමත්තං යීතො එවමාහ? අය්‍යා, වාතුද්දසිකෙ මහාහික්ඛුසඩ්ඨස්ස දක්ඛිණං දාතුමිච්ඡාමි'ති. සො පනායස්මා එවමාහ; උපකට්ඨ පුණ්ණමායං උපොසථදිවසෙ අස්සයුජනක්ඛත්තෙන දක්ඛිණං ධාතුං හද්දකන්ති. සො ථෙරස්ස වචනං සුත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන ථෙරං වන්දිත්වා සොමනගරෙ අත්තනො භගිනි. දෙවිං කථෙසි? භගිනි, දසබලස්ස නලාටධාතුං නිදහිත්වා මඬිගලමහාවෙනියානුරූපං පාසාදං අලඬිකතද්වාරට්ටාලකතොරණං සෙන වත්ථ අනෙකධජසමාකිණ්ණං විහාරඤ්ච කාරාපෙත්වා දක්ඛිණං දස්සාමි'ති අය්‍යස්ස කථෙසිං. සො පනායස්මා; උපකට්ඨ පුණ්ණමාය උපොසථදිවසෙ දාතුං යුත්තන්ති ආහා'ති. දෙව, කිං කථෙසි, අය්‍යස්ස කථිතනියාමෙනෙව උපකට්ඨ පුණ්ණමාය උපොසථදිවසෙ දක්ඛිණං දෙහි'ති ආහ. සො තස්සා කථං සුත්වා සොමනස්සපත්තො සාධු හද්දෙ'ති සම්පට්චිජිත්වා සොමනගරෙ විහරන්තො, උපකට්ඨ පුණ්ණමාය උපොසථෙ සම්පත්තෙයෙව අජ්ජුපොසථො'ති ඤාත්වා ගිරිඅභයං පක්කොසාපෙත්වා, තාත ස්වෙ දක්ඛිණං දාතබ්බං ත්වං සෙනඬිගං අලඬිකරිත්වා ස්වෙ අම්භෙහි සද්ධිං එහි'ති වත්වා සෙරුනගරෙ සිවරඤ්ඤො ලොණනගරෙ මහානාගරඤ්ඤො පණ්ණං පහිණි. ස්වෙ තුම්භාකං හත්ථිඅස්සරථපත්තාදීනි සුවණ්ණාලඬිකාරෙහි අලඬිකරිත්වා ස්වෙ අම්භෙහි සද්ධිං ඡණ වෙසං ගාභාපෙත්වා අය්‍යස්ස තිස්සත්ථෙරස්ස දක්ඛිණං දියමානං සමොසරන්තුති. තෙ පන රාජානො සාසනං සුත්වා අත්තනො අත්තනො විභවානුරූපෙන හත්ථිඅස්සරථපත්තාදීනි අලඬිකරිත්වා

ධාතුවංසො

ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකං දත්වා සුවණ්ණමාලාදීනි පිලන්ධාපෙත්වා මහා ගොණෙපි තථෙව අලඬිකරිත්වා සිඬගෙසු සුවණ්ණකඤ්චුකං (පටි) මුඤ්චාපෙත්වා අමච්චගහපති-බ්‍රාහ්මණපුත්ත-අජගොපක-බුජ්ජවාමනක-සෙනාපතිආදයො ච විචිත්තවත්ථානි නිවාසෙත්වා නානාවිධවිලෙපනානි විලිම්පෙත්වා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො දස්සයිංසු. රාජාපි චතුරඬිගිනියා සෙනාය පරිවුතො අලඬිකතහත්ථික්ඛන්ධං ආරුහි. සෙසරාජානො ච අත්තනො අත්තනො සෙනඬිගෙහි පරිවාරෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසිදිත්වා රාජානං මජ්ඣෙ කත්වා වාමදක්ඛිණපස්සතො නමස්සමානා නික්ඛමිංසු. තස්ස පන ගමනං අජාතසත්තුතො තථාගතස්ස දස්සනත්ථාය ජීවකම්ඛවනගමනං විය තිංසයොජනප්පමාණං ඵරාවණහත්ථික්ඛන්ධං ආරුහිත්වා ද්විසු දෙවලොකෙසු දෙවෙහි පරිවාරෙත්වා සක්කස්ස දෙවනම්න්දස්ස නන්දනවනගමනකාලො විය ච අහොසි. සො වඩ්ඪමාසකච්ඡායාය සම්පත්තාය සොමනගරතො නික්ඛමිත්වා සෙරුදහස්ස අන්තෙ නානාවිධ අලඬිකතපටියත්තනාටකිත්ථිනං පඤ්චඩ්ගිකතුරියං පග්ගණ්භාපයමානො අට්ඨාසි.

මහාපට්ඨි හිජ්ජමානා විය පබ්බතා පරිවත්තමානා විය මහාසමුද්දො (ථලං) අවත්ථරිත්වා හිජ්ජමානකාලො විය ච අහොසි. බ්‍රාහ්මණා ජයමුඛමඬිගලිකා සොත්ථි වචනං වදිංසු. සබ්බාලඬිකාරපතිමණ්ඩිතා නාටකිත්ථියො පඤ්චඩ්ගිකතුරියං පවත්තයිංසු. මහාජනො වෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තෙසි. තතො රාජා ඛහු ගන්ධදීපධූපාදයො ගාභාපෙත්වා උට්ඨාය සෙනාය පරිවුතො ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පවිසිත්වා ථෙරං වන්දිත්වා නිසින්නො ආහ? අයා රාජානො ච සම්පිණ්ඩිත්වා දක්ඛිණොදකස්ස දියමානස්ස කාලො'ති. ථෙරො තස්ස කථං සුත්වා හද්දකං මහාරාජා'ති සම්පට්ඨි. තස්මි. දක්ඛිණොදකස්ස දානදිවසෙ නානාවිධවිචිත්තමණ්ඩණ්ඩකෙසු නානාවිධ ධජපතාකාදීනි ඛන්ධාපෙත්වා සමුස්සිතානි අහෙසු. පුරිමාදී දිසාසු මනුඤ්ඤවාතා වායිංසු. තථා මහාරංසිජාලසමුජ්ජලිතො සහස්සරංසිභාකරො අත්ථඬිගතො අහොසි. විජ්ජුරිතකිරණරජධුමරාහුඅබ්භාදීහි උපරොධෙහි විරහිතො තාරාගණපරිවුතො පුණ්ණවන්දො සමුජ්ජලරජතමයං ආදාසමණ්ඩලං විය පාවිනදිසතො සමුග්ගතො. තස්මි. ඛණෙ දණ්ඩදීපිකාදයො සමුජ්ජලාපෙසු. මහාමඬිගලවෙනියං පන ජාතිසුමනමාලාදාමෙන පරික්ඛිපිත්වා ඵකමාලාගුණං විය අලඬිකරි. යථා තාරාගණපරිවුතො පුණ්ණවන්දො තථා පදීපමාලාලඬිකතො මහාවෙනියො අතිවිය විරොචති. සකල ලඬිකාදීපෙ පන සබ්බෙ රුක්ඛාපි විචිත්තධජෙන අලඬිකතා විය අකාලඵලපල්ලවෙහි විචිත්තා අහෙසු. මහාසමුද්දලොණසාගරාදයො'පි පඤ්චවිධපදුමසඤ්ජන්තා අහෙසු.

විචිත්‍රවත්ථාහරණෙහි සබ්බෙ,
අලඬිකතා දෙවසමානවණ්ණා;
අනෙකසඬ්ඛා සුමනා පතීතා,

ධාතුවංසො

ජනා සමන්තා පරිවාරයිංසු.

සබ්බෙව උජ්ජලාපෙසුං දණ්ඩදීපං මනොරමං;
සකලමිපි ඉදං දීපං ආසි ඔභාසිතං තදා.

තාරාගණසමාකිණිණො පුණිණුවන්දොව ජොතයි;
සාරදෙ නහමජ්ඣමහි යිතො රුවිරරංසියා.

තථා අයං ථූපවරො සුප්පභාසො අලඬිකතො;
මාලාපදීපමජ්ඣමහි භාති භූතිලකුත්තමො.

සබ්බෙ'පි පාදපා අස්ස ලඬිකාදීපස්ස සබ්බසො;
ධජෙහි'ව සමාකිණිණො ආසුං පුප්ඵළන්දදා.

සචෙතනා යථා සබ්බෙ අකා පූජං අකා තදා;
තථා අචෙතනා සබ්බෙ අකා පූජං අනප්පකං.

යෙභුයොන භූමට්ඨෙ දෙවෙ උපාදාය යාව අකණ්ඨකා දෙවා බ්‍රහ්මා දිබ්බමාලාපාරිච්ඡත්තකකොවිළාරවන්දනවුණිණං ගහෙත්වා ආගතාදෙවාති වා මනුස්සාති වා ජාතිතුං අසක්කොන්ති. උක්කට්ඨමභාසමාගමො අහොසි. තස්මිම්පි දිවසෙ මහාපථවි ආකාසයුගන්ධරවක්කවාළපබ්බතුත්තමාදයො කම්පිංසු. තං දිස්වා රාජා අතිවිය සොමනස්සප්පත්තො ථෙරෙ ව අවසෙස මහාමත්තාදයො සන්තිපාතෙත්වා නාටකාදයො ව ගහෙත්වා, ඉදානෙවාහං විහාරදක්ඛිණං දස්සාමි'ති චෙතියඬිගණං අගමාසි. ථෙරොපි හික්ඛුසඬිසං ගහෙත්වා චෙතියඬිගණං අලඬිකතමණ්ඩපෙ නිසීදි. රාජා වාසිතගන්ධොදකසුවණිණිඬිකාරං ගහෙත්වා උදකං ථෙරස්ස හත්ථෙ ආසිඤ්චිත්වා දක්ඛිණං අදාසි. දත්වා ව පන ඵ්වමාහ; අය්‍යා එසා ධාතු මය්හං පිනාමහවංසෙන ආගතා. ඉදානි අම්භාකං අතිරුවිරරමණියා රොහණජනපදා ආහරිත්වා සුවණිණෙන ධාතුගබ්භං, සත්තරතනෙන ධාතුමණ්ඩපං කාරාපෙත්වා තස්මිං සුවණිණමයං බුද්ධපට්ඨං නිසීදාපෙත්වා අම්භාකං දසබ්බස්ස නලාටධාතුං නිදහිත්වා අය්‍යස්ස චීවරාදිනමත්ථාය ඉදානි සොළසගාමවරානි දස්සාමි'ති ගාමවරානි දත්වා සමන්තතො තිගාචුතප්පමාණෙ සෙරුදහෙ හෙරිං වරාපෙත්වා ආරාමිකං කත්වා ආහ? හන්තෙ, තුම්භාකං මයා දින්තසොළසගාමං අජ්ජෙව ගන්තබ්බං. ගන්ත්වා ව පන අජ්ජෙව පරිග්ගහං කරොථාති වත්වා තත්ථෙව වාසුපගතො පුන දිවසෙ සමාගන්ත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ මහාහික්ඛුසඬිසස්ස තීවීරප්පහොනකසාටකං පණිතං හොජනං දත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ආගතො, අය්‍ය විහාරෙ කත්තබ්බං අපරිභාපෙත්වා මයා කතං, ගෙහං ගමිස්සාමිති (නිවෙදෙසි). ථෙරො තස්ස කථං සුත්වා සාධු මහාරාජාති සම්පට්ඨි.

ධාතුචංසො

සො පන චෙතියස්ස පුජනත්ථාය පුජ්ථාරාමං කාරාපෙත්වා මාලාකාරානං පරිබ්බයං දාපෙසි. තථා හෙරිවාදකනාටකානම්පි විහාරසීමන්තෙ සුවණ්ණනඬිගලෙන පරිච්ඡින්නදිත්වා ආරාමිකානම්පි ගාමං කාරාපෙසි. භික්ඛුසඬිසස්ස වෙය්‍යාවච්චත්ථාය අත්තනො සන්නිකෙ පඤ්චසතඅමච්චධීතරො තත්තකෙ අමච්චපුත්තෙ දාසදාසියො ච දත්වා පරිබ්බයත්ථාය තෙසං තෙසං පඤ්චසතසහස්සකභාපණෙ ච දාපෙසි. භික්ඛුසඬිසස්ස ච ධාතුපුජනත්ථාය සොළසසහස්සං කභාපණං දාපෙසි.

තතො ගිරිඅභයං පක්කොසාපෙත්වා, තාත තුම්හෙ ඉඳෙව නිච්චං වසථ. අම්භාකං විහාරෙ ච ආරාමිකෙසු ච අයොසු ච අප්පමත්තො භොහිති ඔවදිත්වා සබ්බං තස්ස නිය්‍යාදෙසි. ටෙරො තස්ස එවමාහ? මහාරාජ සමන්තතො මහාසීමං බන්ධිතබ්බන්ති. බන්ධං හන්තෙති චුත්තෙ? මහාරාජ අකිත්තිතෙන නිමිත්තෙන සීමං බන්ධිතුං නසක්කා, විහාරස්ස පාචින පච්ඡිත්තරදක්ඛිණතො මහාසීමං බන්ධනාය නිමිත්තං සල්ලක්ඛෙත්වා දෙහි, මයං සීමං බන්ධිස්සාමාති ආහ. රාජා තුට්ඨො සත්ත අමච්චෙ සබ්බාලඬිකාරෙන අලඬිකරිත්වා සීමානිමිත්තං කිත්තෙත්වා ආගමනත්ථං පෙසෙසි. තෙ පන සත්ත අමච්චා චතුසු දිසාසු නිමිත්තං සල්ලක්ඛෙත්වා පණ්ණෙ ලිඛිත්වා ආහරිත්වා රඤ්ඤො අදංසු. රාජා එකෙකං සතකභාපණං දත්වා චතුසු දිසාසු ආරක්ඛං දාපෙත්වා සීමං බන්ධන්තුති මහාභික්ඛුසඬිසස්ස නිවෙදෙසි. අථ ටෙරො භික්ඛුසඬිසපරිචුතො චෙතියඬිගණෙ නිසිදිත්වා වප්පමාසකාලපක්ඛද්වාදසදිවසෙ සීමං බන්ධිත්වා නිට්ඨපෙසි.

තත්ථ සීමානිමිත්තං එවං ජානිතබ්බං; පුරිමාය දිසාය සිගාල පාසාණං ගතො. තතො මච්ඡසෙලගාමස්ස වාම පස්සෙන කොටසීමා නාම ගාමක්ඛෙත්තං විස්සජ්ජෙත්වා ගණද්වාරගාමං ගතො. චිත්තවාපියා උත්තරවාන කොට්තො වරගාමක්ඛෙත්තෙ පිට්ඨිපාසාණං ගතො. තතො සාලිකං නාම මධුකරුක්ඛෙ ධීතපාසාණපුපස්ස ගතො. තතො චුත්තික නාම වාපියා දක්ඛිණවාන කොට්තො කණ්කාර සෙලස්ස ගතො. තතො ඡන්තජ්ඣාපිතසෙලස්ස ගතො. තතො කුක්කුට්ඨිව නාම උපාසකස්ස මධුකරුක්ඛෙ ධීතං පුපං ගතො. තතො සොණ්ඩං නාම සෙලං ගතො. තතො සබරං නාම පාසාණං ගතො. තතො එලාලතිත්ථස්ස ගතො. තතො සොබ්භ මජ්ඣිමෙන ගන්ත්වා අස්සබන්ධනං නාම ධානං ගතො. තතො පාසාණස්ස මත්ථකෙ උදක කාකං නාම නිග්‍රොධං ගතො. සො රුක්ඛො උදක කාකානං චූසිත භාවෙන එවං නාම ජාතො. තතො තම්බතිත්ථං නාම ගන්තා මහාවාරිකස්සනාම පුපමග්ගස්ස ගතො. තතො අස්සමණ්ඩලපිට්ඨිං ගතො. තතො මහා කදම්බ පස්සෙ ධීතං පාසාණපුපං ගතො. තතො මහා රාජුවාපියා උත්තරකොටියා ධීතං මහානිග්‍රොධරුක්ඛං ගතො. තතො මහාවනපිට්ඨිං ගතො. තතො ලොණසාගරස්ස අන්තෙ රජතසෙලං ගතො. පුන ආවත්තිත්වා සිගාල පාසාණෙයෙව ධීතො. ඉමං එත්තකං පදෙසං සමන්තතො

ධාතුවංසො

පරිච්ඡින්නදාපෙත්වා රාජා අදාසි. විහාරස්ස බහු ආරාමිකෙ ව (තෙසං) විවිධානි උපකරණානි (ව) දාපෙත්වා සබ්බෙ පාකාරතොරණාදයො කාරාපෙත්වා විහාරං නිට්ඨාපෙත්වා රොහණමෙව ගතො.

රාජා පසන්නහදයො මහාපුඤ්ඤො මහාබලො;
කාරෙත්වා උත්තමං ථූපං කඤ්චනග්ගික යොජිතං.

බන්ධාපෙත්වා තතො සීමං වට්ටගාමඤ්ච යොළස;
දත්වා ආරාමිකානඤ්ච සබ්බුපකරණානි ව.

තතො සො රොහණං ගන්ත්වා මහාසෙනාපුරක්ඛතො;
විහාරදෙවියා සද්ධිං මොදමානො වසී තහිං.

ථෙරො පන තත්ථෙව විහරන්තො යො ඉමස්මිං විහාරෙ වසන්තො තථාගතස්ස එකගන්ධකුටියං. චූත්ථො විය භවිස්සතීති ඛ්‍යාකරිත්වා තතො පට්ඨාය සීලාචාරසමාධිසමාපත්තිපටිලද්ධජළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදජ්ජත්තෙහි ඛිණ්ණාසවෙහි පරිවාරෙත්වා සබ්බ ඛුද්ධගුණං අනුස්සරන්තො චිරං වසින්වා තත්ථෙව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි.

අනෙකගුණසම්පන්නො තිස්සත්ථෙරො බහුස්සුතො;
ජනානං සචගහංකත්වා නිබ්බුතො සො අනාසවො.

ථෙරාපි තෙ සීලසමාධියුත්තා,
බහුස්සුතා සාධුගුණාභිරාමා;
පඤ්ඤාපභාවායුජ්ජන්නචිත්තා,
ගුණාකරා තානසුතා ජනානං.

පහීනභවසංසාරා පහින්තපටිසම්භිදා;
නාමරූපං සමාසන්තො පෙසලා ඡින්තබන්ධනා.

සත්තානං උත්තමං සන්තිං කත්වා ව ජනසචගහං;
නිබ්බුතා තෙ මහාපඤ්ඤා පදීපොව සුමානසා.

ඉති අරියජනජ්ජසාදනත්ථාය කතෙ ධාතුවංසෙ

ධාතුනිධානාධිකාරො නාම

පඤ්චමො පරිච්ඡෙදො.

ධාතුවංසො

ඉමිනා කාරාපිතවිහාරා කථෙතබ්බා; විහාරදෙව්මහාවිහාරං, ඡාතපබ්බත විහාරං, සමුද්දවිහාරං, විත්තලපබ්බතවිහාරං, හද්දපාසාණද්වාරවිහාරං, අව්ඡගල්ල විහාරං, කොළමිබ්බසපබ්බතවිහාරං, ගණවිහාරං, කාලකවිහාරං, දුක්ඛපාලක විහාරං, උච්චධ්වගණවිහාරං, කොට්ඨිස්සවිහාරං, තස්ස පන ඵකනාමං කත්වා කාරාපිතෙ මහාගාමෙ තිස්සමහාවිහාරාදිං කත්වා ඵකසතඅට්ඨවීසවිහාරානි කතානි අහෙසුං.

අට්ඨවීසඵකසතවිහාරඤ්ච මහාරහං;
විහාරදෙවියා සද්ධිං කාරාපෙසි මහායසො.

තතො පටියාය රාජා මහාදානං දත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

කත්වානි පුඤ්ඤකම්මානි අනෙකානි මහායසො;
අත්ථං ජනස්ස කත්වාන ගත්ත්වාන තුසිතං පුරං.

සො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං වීරං භුඤ්ජිය නන්දිතො;
මහාවීභවසම්පත්තො දෙවතානං පුරක්ඛතො.

තම්පි සම්පත්තිමොහාය ජීවවලොකෙ මනොරමෙ;
ලොකුත්තරං සිවං බෙමං ඉච්ඡන්තො ආගමිස්සති.

සො තතො චුතො ජම්බුදීපෙ නිබ්බත්තිත්වා මෙත්තෙය්‍ය හගවතො පිතා සුබ්බ්මා නාම හවිස්සති. විහාරදෙවී තස්සෙව මාතා බ්‍රහ්මවතී නාම බ්‍රාහ්මණී හවිස්සති. අභයගාමණීකුමාරො තස්සෙව මෙත්තෙය්‍යස්ස හගවතො පට්මග්ගසාවකො හවිස්සති. කනිට්ඨො සද්ධාතිස්සො දුතියග්ගසාවකො හවිස්සති.

ඵත්තාවතා නලාටධාතූ සංවණ්ණනා සමත්තා.

ධාතුවංසො සමත්තො.

අනෙත පුඤ්ඤකම්මෙන සංසරන්තො හවාහවෙ;
සබ්බත්ථ පණ්ඩිතො හොමී සාරිපුත්තොව පඤ්ඤවා.

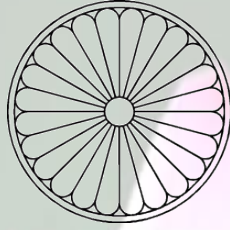
අරිමෙදස්ස බුද්ධස්ස පබ්බජිත්වාන සාසනෙ;
නිබ්බානං පාපුණිත්වාන මුඤ්ඤෙමි හවබන්ධනා.

අනෙත මෙ සබ්බහවාහවෙ'හං,
හවෙය්‍යමෙකන්තපරානුකම්පි;

ධාතුචංසා

කුලී බලී වෙව සතී මතී ව,
කවීනිසන්තෙනි සදා සමඬගී.

පඤ්ඤාවන්තානං අග්ගො භවතු.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයෝ සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්ක.

මහාගඳො මච්චුපරා පහානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චින්නාමනී හද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච වරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උත්තම පිණිසයි.....